

EASO
Praktični vodič za
procenu starosti
Drugo izdanje

Seriya Praktični vodiči EASO-a

This Project is funded by the European Union

Ova publikacija prevedena je uz pomoć Evropske unije kroz projekat „Regionalna podrška upravljanju migracijama uz zaštitu prava migranata na Zapadnom Balkanu i Turskoj - faza II“. Za njenu sadržinu isključivo je odgovoran EASO, i ta sadržina nužno ne predstavlja stavove Evropske unije.

Ova publikacija prevedena je uz pomoć Evropske unije kroz projekat „Regionalna podrška upravljanju migracijama uz zaštitu prava migranata na Zapadnom Balkanu i Turskoj - faza II“. Za njenu sadržinu isključivo je odgovoran EASO, i ta sadržina nužno ne predstavlja stavove Evropske unije.

Više informacija o Evropskoj uniji dostupno je na internetu (<http://europa.eu>).

© Evropska kancelarija za podršku azilu, 2018.

Ni EASO ni bilo koje lice koje postupa u njegovo ime nisu odgovorni za upotrebu informacija koje su ovde sadržane.

Print	ISBN 978-92-9485-947-1	doi:10.2847/274622	BZ-02-18-896-SR-C
PDF	ISBN 978-92-9485-948-8	doi:10.2847/86801	BZ-02-18-896-SR-N

EASO

Praktični vodič za procenu starosti

Drugo izdanje

Seriya Praktični vodiči EASO-a

Publikacija *EASO praktični vodič za procenu starosti* temelji se na informacijama i smernicama o postupku procene starosti i pregledu metoda za procenu starosti koje su već analizirane u *EASO praksi procene starosti u Evropi* (2013). Ona nudi praktične smernice, ključne preporuke i alate za implementaciju u najboljem interesu deteta prilikom procene starosti osobe multidisciplinarnim i holističkim pristupom. Takođe donosi ažurirane informacije o metodama koje sprovode države EU+ i o novim metodama koje još uvek nisu u primeni, odnosno mogućim budućim alternativnim metodama.

Sadržaj

Skraćenice.....	7
Izvršni rezime.....	11
Uvod.....	13
Poglavlje 1 Okolnosti procene starosti.....	16
Procena starosti iz perspektive osnovnih prava.....	18
Poglavlje 2 Najbolji interes deteta i postupak primene zaštitnih mera.....	20
Najbolji interes deteta.....	20
Procena najboljeg interesa deteta u svrhu procene starosti.....	21
Primena načela pretpostavke istinitosti.....	22
Staratelj/zastupnik.....	26
Pravo na informisanost.....	27
Pravo da izraze svoje stavove i da budu saslušani.....	28
Informisani pristanak i pravo na odbijanje.....	29
Načelo poverljivosti i zaštita podataka pri razmatranju bezbednosti.....	30
Kvalifikovani stručnjaci iskusni u radu sa decom.....	30
Minimalno intruzivni metod.....	31
Preciznost i margina greške.....	34
Kombinovanje intruzivnosti i preciznosti.....	35
Pravo na delotvorni pravni lek.....	36
Poglavlje 3 Postupak procene starosti: primena multidisciplinarnog i holističkog pristupa.....	37
Primena holističkog i multidisciplinarnog pristupa u postupku procene starosti.....	37
Dijagram toka postupka procene starosti.....	39
Smernice o postupku procene starosti.....	40
Prilikom razmatranja da li je procena starosti neophodna ili ne.....	40
Prilikom sprovođenja procene starosti.....	41
Poglavlje 4 Pregled metoda procene starosti.....	43
Dijagram toka metoda.....	43
Smernice o postepenoj primeni metoda.....	44
A. Nemedicinske metode.....	46
B. Medicinske metode (bez zračenja).....	50
C. Medicinske metode (sa zračenjem).....	55
Poglavlje 5 Konačne preporuke.....	59
Aneks 1 Rečnik.....	63
Aneks 2 Najbolji interes deteta i procena starosti: praktični alati.....	70
A. Obrazac za procenu najboljeg interesa.....	72
B. Kontrolna lista za najbolji interes deteta u svrhu procene starosti.....	74
Aneks 3 Pravni i politički okvir.....	77
Aneks 4 Pregled metoda i postupaka primene zaštitnih mera koje se koriste u postupcima procene starosti.....	104
Aneks 5 Bibliografija.....	111

Skraćenice

ADCS	Udruženje direktora službi za brigu o deci (<i>Association of Directors of Children's Services Ltd</i>) je državno udruženje rukovodstva u Engleskoj za zakonske direktore dečijih službi i njihove više rukovodeće timove
AGFAD	Nemačko društvo za sudsku medicinu
ALARA	koristi se u kontekstu zaštite od zračenja i znači „najniže realno dostižno“
AMIF	Fond Evropske unije za međunarodnu zaštitu, migracije i integraciju
APD (preinačena)	Direktiva 2013/32/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. godine o zajedničkim postupcima za odobravanje i ukidanje međunarodne zaštite. Takođe se pominje i kao preinačena „direktiva o postupcima međunarodne zaštite“
APR	predlog Uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju zajedničkog postupka međunarodne zaštite u Uniji i stavljanju van snage Direktive 2013/32/EU
AT	Austrija
ATD	Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 5. aprila 2011. godine o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava, kojom se zamenjuje Okvirna odluka Saveta 2002/629/PUP. Takođe se navodi i kao „direktiva o borbi protiv trgovine ljudima“
BE	Belgija
BG	Bugarska
BIA	procena najboljeg interesa
BIC	najbolji interes deteta
BID	određivanje najboljeg interesa
CEAS	Zajednički evropski sistem azila
CFR	Povelja Evropske unije o osnovnim pravima
COI	informacije o zemlji porekla
CRC	Konvencija o pravima deteta
CT/CAT	kompjuterizovana tomografija/kompjuterizovana aksijalna tomografija
CY	Kipar
DE	Nemačka
DK	Danska
Regulativa Dublin III (preinačena)	Uredba (EU) br. 604/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. godine o utvrđivanju kriterijuma i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahteva za međunarodnu zaštitu koji podnosi državljanin treće zemlje ili lice bez državljanstva u jednoj od država članica (preinačena)
EASO	Evropska kancelarija za podršku azilu
EE	Estonija
EMN	Evropska migraciona mreža
ES	Španija
Države EU+:	Države članice EU plus Norveška i Švajcarska

EU	Evropska unija
Eurodac	Evropski sistem za upoređivanje otisaka prstiju
Eurodac uredba (preinačena)	Uredba (EU) br. 603/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. godine o uspostavljanju Uredbe „Eurodac“ za upoređivanje otisaka prstiju radi efikasne primene Uredbe (EU) br. 604/2013 o utvrđivanju kriterijuma i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahteva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podneo državljanin treće zemlje ili lice bez državljanstva i o zahtevima organa za sprovođenje zakona država članica i Evropola za upoređivanje sa podacima iz Eurodac-a u svrhu sprovođenja zakona i o izmenama i dopunama Uredbe (EU) br. 1077/2011 o osnivanju Evropske agencije za operativno upravljanje obimnim IT sistemima u oblasti slobode, bezbednosti i pravde (preinačena)
FRA	Agencija za osnovna prava Evropske unije
FI	Finska
FR	Francuska
Ženevska konvencija iz 1951.	Konvencija Ujedinjenih nacija o statusu izbeglica iz 1951. (i Protokol o statusu izbeglica iz 1967.)
HU	Mađarska
ICRC	Međunarodni komitet Crvenog krsta
IE	Irska
Sprovedbena uredba br. 118/2014	Sprovedbena uredba Komisije (EU) br. 118/2014 od 30. januara 2014. godine o izmenama i dopunama Uredbe (EZ) br. 1560/2003 o detaljnim pravilima za primenu Uredbe Saveta (EZ) br. 343/2003 o utvrđivanju kriterijuma i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahteva za azil koji je u jednoj od država članica podneo državljanin treće zemlje
IOM	Međunarodna organizacija za migracije (Agencija Ujedinjenih nacija za migracije)
IP	međunarodna zaštita
IT	Italija
JRC	Zajednički istraživački centar, stručno-naučna služba Evropske komisije koja zapošljava naučnike za sprovođenje istraživanja u cilju pružanja nezavisnih naučnih saveta i podrške politici Evropske unije
LT	Litvanija
LU	Luksemburg
LV	Letonija
MRI	magnetna rezonantna tomografija
MS	Države članice
MT	Malta
NVO	nevladina organizacija
NIDOS	Fondacija NIDOS (institut starateljstva namenjen maloletnim podnosiocima zahteva bez pratnje za međunarodnu zaštitu u Holandiji)
NL	Holandija
NO	Norveška

OHCHR	Visoki komesarijat za ljudska prava
PL	Poljska
PT	Portugalija
QD (preinačena)	Direktiva 2011/95/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 13. decembra 2011. godine o standardima za kvalifikovanje državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva za korisnike međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbeglica ili za lica koja ispunjavaju uslove za supsidijarnu zaštitu i o sadržaju odobrene zaštite (preinačena). Takođe se navodi kao „Uredba o kvalifikaciji” (preinačena)
RCD (preinačena)	Direktiva 2013/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. godine o utvrđivanju standarda za prihvatanje podnositelaca zahteva za međunarodnu zaštitu (preinačena). Takođe se navodi kao „direktiva o uslovima prihvata” (preinačena)
RO	Rumunija
SCEP	program „Deca odvojena od roditelja u Evropi”
SE	Švedska
SIS	obimni informacioni sistem koji podržava kontrolu spoljnih granica i saradnju organa za sprovođenje zakona u Šengenskoj zoni
SI	Slovenija
SK	Slovačka
SLTD	baza podataka koja sadrži zapise o ukradenim, izgubljenim ili poništenim putnim ispravama poput pasoša, lične karte, propusnice UN-a ili vizne nalepnice
THB	trgovina ljudima
UAM	maloletnik(ci) bez pratnje odrasle osobe
UK	Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske
UNHCR	Visoki komesarijat za izbeglice Ujedinjenih Nacija
Unicef	Dečiji fond Ujedinjenih nacija
VIS	Informacioni sistem viza

Izvršni rezime

Procena starosti ostaje složen postupak sa mogućim dalekosežnim posledicama po podnosioca zahteva koji se podvrgavaju proceni. Metode i postupci procene starosti razlikuju se među državama članicama, a pouzdani multidisciplinarni postupci procene starosti usklađeni sa pravima nisu uvek zagwarantovani. Uzimajući u obzir ove izazove, Komisija je u saopštenju Evropskom parlamentu i Savetu, „Zaštita dece u migracijama“ (KOM(2017) 211 od 12. aprila 2017. godine), zatražila od Evropske kancelarije za podršku azilu (EASO) da ažurira svoje smernice o proceni starosti u 2017. godini.

U fokusu ove publikacije je pružanje smernica o razmatranju najboljeg interesa deteta (BIC) prilikom procene potrebe za ispitivanjem starosti, ali i prilikom osmišljavanja i sprovođenja procene starosti primenom holističkog i multidisciplinarnog pristupa, sa posebnom pažnjom usmerenom na potrebe i okolnosti datog lica.

Kako bi se pružila podrška vlastima u primeni načela najboljeg interesa deteta, u ovoj publikaciji:

- analizira se uticaj procene starosti na druga prava podnosioca zahteva i povod za procenu;
- nude se smernice o primeni neophodnih načela i zaštitnih mera u postupku procene;
- daje se opis postupka procene primenom holističkog i multidisciplinarnog pristupa;
- daje se vizuelni model potencijalnog postupka sa naglaskom na postepenoj upotrebi metoda, kako bi se izbegla nepotrebna ispitivanja;
- istražuju se nove metode za procenu starosti podnosioca zahteva, najnovije izmene metoda koje su već u upotrebi i uticaj svake metode na zaštitne mere i prava podnosioca zahteva;
- daju se ključne preporuke za rešavanje praktičnih izazova koji se mogu javiti pre ili posle samog postupka i tokom različitih faza postupka;
- sadržan je skup alata i referentnih dokumenata koji dopunjuju informacije navedene u ovom praktičnom vodiču:
  - rečnik ključnih pojmova,
  - dokumenta međunarodnih, evropskih i nacionalnih pravnih i političkih okvira relevantna za ovu temu,
  - praktični alati za obezbeđivanje najboljeg interesa deteta (obrazac i kontrolna lista) i
  - ažurirani pregled metoda i postupaka zaštite koje se koriste na teritoriji EU+.

U ovoj publikaciji prepoznato je i razrešeno nekoliko izazova na koje se nailazi tokom sprovođenja postupka procene starosti, kao što su (ne)dovoljan povod za procenu starosti, ograničenja metoda u upotrebi koja se tiču intruzivnosti i preciznosti, nepotpune procene zasnovane isključivo na fizičkom izgledu, primarna upotreba medicinskih metoda (u nekim slučajevima samo jonizirajućih), ponovljeni pregledi koji se sprovode na istom podnosiocu zahteva u različitim državama članicama (MS) ili nedovoljna primena ključnih zaštitnih mera u postupku (tj. izostanak staratelja/zastupnika ili delotvornog pravnog leka).

Kako bi odgovorio na ove izazove, EASO je osmislio ključne preporuke koje se detaljno razmatraju u ovoj publikaciji. One se mogu sažeti kako je navedeno u nastavku.

- Treba se pridržavati najboljeg interesa deteta ne samo kada je dete identifikovano kao takvo, već i kada postoje sumnje da li je podnosilac zahteva dete.
- Procena starosti ne treba da bude rutinska praksa. Neophodnost procene treba propisno opravdati na osnovu potkrepljene sumnje o navedenoj starosti.
- Primena načela najboljeg interesa deteta zahteva procenu starosti u čijem je središtu dete tj. onu koja treba da postavi dete u svoje središte i bude prilagođena specifičnim potrebama podnosioca zahteva (rod, opseg spornog uzrasta, kulturno poreklo itd).
- Čim se pojavi sumnja u navedenu starost treba se voditi pretpostavkom da je navod istinit tokom procene starosti i dok se ne dođe do jasnog rezultata. Podnosioca zahteva treba smatrati detetom i tako sa njim i postupati sve dok se ne zaključi da je u pitanju odrasla osoba.

- Detetu ili licu za koje se pretpostavlja da je dete mora biti dodeljen staratelj/zastupnik koji osigurava da dete može da učestvuje u proceni, da je obavešteno o postupku procene starosti na način koji je prikladan detetu, rodno osetljiv i prilagođen uzrastu, na jeziku koje dete može da razume i da zaista u potpunosti razume postupak procene. Ove informacije su od suštinskog značaja za sposobnost deteta da izrazi svoje stavove, želje i mišljenja i da donese informisanu odluku da učestvuje u postupku.
- Postupak procene starosti mora se sprovesti pomoću holističkog i multidisciplinarnog pristupa, kojim se osigurava da postoje sve neophodne zaštitne mere i načela i da su prava podnosioca zahteva zaštićena.
- Budući da trenutno nije dostupna nijedna jedinstvena metoda procene tačne starosti lica, opseg sporne starosti može se smanjiti kombinacijom metoda procene, usmerenih ne samo na fizički već i na psihološki razvoj podnosioca zahteva i njegovu zrelost.
- U svrhe procene starosti ne sme se koristiti nijedna metoda koja uključuje nagost ili ispitivanje, pregledanje ili merenje genitalija ili intimnih delova tela.

Uvod

Zašto je priređeno ovo drugo izdanje?

Kako je spomenuto u Akcionom planu EU o maloletnim licima bez pratnje (2010–2014), a zbog brige o pouzdanosti i intruzivnosti postojećih metodologija za procenu starosti podnosilaca zahteva, EASO-u je poverena izrada publikacije koja objedinjuje najbolje prakse procene starosti. Prvo izdanje objavljeno je u decembru 2013. godine. Nacionalni organi su ponovo izrazili sličnu zabrinutost povodom izazova u postupku procene starosti tokom treće godišnje konferencije EASO-a o deci, održane decembra 2015. godine na Malti. U praksi, postupak procene starosti, a naročito neke metode, naglo se razrađuje od 2013. godine. Stoga se smatra da je trenutak pogodan za dodatno promišljanje i analizu najnovijih dešavanja. U skladu sa zaključcima konferencije i saopštenjem Komisije o zaštiti dece u migracijama ⁽¹⁾, EASO je pripremio ovo novo izdanje koje uključuje ažurirane informacije i poboljšane preporuke o postupku procene starosti. U tu svrhu, EASO je dodatno mapirao metodologije procene starosti i postupke primene zaštitnih mera koje su korišćene na teritoriji EU+ 2016. godine. Ključni nalazi ovog istraživanja mogu se naći u ovoj publikaciji, i to u poljima naslovljenim „Ključni nalazi iz prakse država EU+“, a primeri iz prakse su dodati, po potrebi, u Aneksu 4.

U kakvoj je vezi ovo drugo izdanje sa ostalim EASO-ovim alatima za podršku?

Misija EASO-a je da pruži podršku državama članicama EU i pridruženim zemljama (Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska) u sprovođenju Zajedničkog evropskog sistema azila (CEAS). Ova podrška se delimično pruža kroz zajedničku obuku, zajednički nivo kvaliteta i zajedničke informacije o zemlji porekla (COI). Kao i u slučaju svih alata za podršku EASO-a, ova publikacija se zasniva na zajedničkim standardima CEAS-a. Pored toga, ovu publikaciju treba posmatrati kao dopunu ostalim alatima EASO-a koji se bave postupcima azila koji se odnose na decu, a posebno EASO-ovom praktičnom vodiču o pronalaženju porodice ⁽²⁾ i EASO-ovom programu obuke za saslušanje dece ⁽³⁾.

Šta sadrži ova publikacija?

Ovo drugo izdanje sadrži skup smernica i referentnih materijala koji se odnose na procene starosti, kao i mapiranje trenutnog stanja u državama EU+.

Ukratko, izdanje je strukturirano u pet međusobno povezanih stubova.

- Prvo poglavlje, **Okolnosti procene starosti**, predstavlja uvod u tematiku i tiče se preduslova, povoda i ciljeva postupka procene starosti.
- Drugo poglavlje, **Najbolji interes deteta i postupak primene zaštitnih mera**, bavi se načinima na koje se može primeniti načelo najboljeg interesa deteta, utvrđeno Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta (CRC) i pravnim tekovinama EU o azilu, i sprovesti primena zaštitnih mera u postupku procene starosti.
- U trećem poglavlju, **Postupak procene starosti: sprovođenje multidisciplinarnog i holističkog pristupa**, razmatra se kako treba sprovesti postupak pomoću multidisciplinarnog i holističkog pristupa i u skladu sa smernicama sadržanim u ovoj publikaciji. U njemu se nalazi i dijagram toka koji prikazuje tri ključna koraka koje treba pratiti u postupku procene starosti.

⁽¹⁾ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Savetu – Zaštita dece u migracijama – KOM(2017) 211, od 12. aprila 2017. godine, dostupno je na: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf

⁽²⁾ Dostupno na veb lokaciji EASO-a: <https://www.easo.europa.eu/training-quality/vulnerable-groups>

⁽³⁾ Dodatne informacije dostupne su na veb lokaciji EASO-a: https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO_TRAINING_BROCHURE_EN-2016.pdf

- Četvrto poglavlje, **Pregled metoda procene starosti**, obuhvata najnovija dostignuća u metodama koje su već istražene u prvom izdanju, kao i nove metode, uz razmatranje njihovog potencijalnog (pozitivnog i negativnog) uticaja na zaštitne mere. Posebna pažnja posvećena je metodama koje nisu bile u upotrebi 2013. godine ili koje su se od tada značajno razvile.
- Peto poglavlje, **Konačne preporuke**, objedinjuje ključne preporuke formulisane kako bi se postupak procene starosti učinio što efikasnijim uz istovremeno garantovanje prava deteta.

Publikacija se završava nizom **aneksa**

- **Aneks 1: Rečnik**
Ovaj Aneks ima za cilj da olakša prepoznavanje i/ili omogući zajedničko razumevanje najvažnijih termina koji se koriste u postupku procene starosti.
- **Aneks 2: Najbolji interes deteta i procena starosti: praktični alati**
Ovaj Aneks se sastoji od obrasca za procenu najboljeg interesa (BIA) i kontrolne liste za najbolji interes deteta (BIC), kojima se procenjuje da li određeni postupak procene starosti garantuje postojanje neophodnih postupaka primene zaštitnih mera kojima se osigurava adekvatna zaštita prava individualnog deteta.
- **Aneks 3: Pravni i politički okvir**
Ovaj Aneks je zamišljen kao referentna tačka za utvrđivanje relevantnih instrumenata i odredbi na međunarodnom, evropskom i nacionalnom nivou. Pored toga, uključuje i instrumente smernica „mekog prava” i relevantnu sudsku praksu. Takođe obuhvata i relevantne reference smernica politike na ovu temu.
- **Aneks 4: Pregled praksi procene starosti u državama EU+**
Ovaj Aneks obuhvata metodologiju i postupak primene zaštitnih mera koje koriste države EU+ prilikom sprovođenja postupka.
- **Aneks 5: Bibliografija**
Popis izvora koji su konsultovani prilikom izrade ili osmišljavanja sadržaja publikacije.

Koji je obim primene ovog drugog izdanja?

Ova publikacija pruža dodatne smernice o ključnim aspektima postupka procene starosti, kao što su holistički i multidisciplinarni pristup, primena načela najboljeg interesa deteta, kao i ažurirane informacije iz prvog izdanja publikacije. Iako se ova publikacija bavi procenom starosti u specifičnu svrhu postupaka međunarodne zaštite, ona može poslužiti i kao korisna referenca u drugim kontekstima u kojima je potrebna procena starosti (deca migranti, minimalna starost u kontekstu krivične odgovornosti itd).

Budući da se neki značajni aspekti, kao što su primenljive metodologije, brzo razvijaju, ovim vodičem se ne iscrpljuje tematika procene starosti. Shodno tome, a u zavisnosti od potreba ciljne grupe, moguće je da će biti potrebna i dodatna izdanja ovog vodiča.

Kako je izrađeno ovo drugo izdanje?

Ovu publikaciju je izradio EASO, a pregledale su je Evropska komisija, agencije EU, stručnjaci iz država EU+ i međunarodne i nevladine organizacije (NVO). Vredan doprinos proizašao je i sa dva ad hoc sastanka radne grupe održana u septembru 2016. godine. Raznovrstan sastav radnih grupa garantovao je sveobuhvatan i multidisciplinarni doprinos stručnjaka. Među njima su bili socijalni radnici, forenzički antropolozi i istraživači u oblasti radiologije, kao i politički službenici i službenici zaduženi za prihvatanje. Takođe su bili prisutni i službenici za azil, sa kvalifikacijom u radu sa decom, iz država EU+ (BE, IE, NL, LT, NO), Agencije Evropske unije za osnovna prava (FRA) i Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), kao i relevantnih međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija stručnih sa u ovoj oblasti, poput Međunarodne organizacije za migracije (IOM), Nidos fondacije (NIDOS), Crvenog krsta Ujedinjenog Kraljevstva i programa razdvojene dece u Evropi (SCEP) u okviru pokreta „Međunarodna zaštita dece” (Defence for Children International). Ova publikacija

predstavlja plod kombinovanih stručnosti, odražavajući zajedničke standarde i cilj da se postigne sigurnost i efikasnost postupka procene starosti u okviru visokokvalitetnih međunarodnih postupaka zaštite.

Kako treba koristiti ovaj vodič?

Radi lakšeg razumevanja ovog vodiča, u nastavku su definisani neki od često korišćenih pojmova u publikaciji (procena starosti, biološka starost, hronološka starost, dete, staratelj, države EU+) i njihova specifična značenja. Rečnik (Aneks 1) sadrži dodatne informacije o ovim pojmovima i dodatnu terminologiju za koju je prepoznato da može biti od koristi za zainteresovane strane u proceni starosti.

Procena starosti je postupak kojim nadležni organi nastoje da procene hronološku starost ili raspon dobi pojedinca kako bi se utvrdilo da li je u pitanju dete ili odrasla osoba.

Biološka starost je definisana trenutnim stanjem pojedinca u odnosu na njegov ili njen potencijalni životni vek, što znači da pojedinac može biti mlađi ili stariji u odnosu na njegovu ili njenu hronološku starost.

Hronološka starost se meri godinama, mesecima i danima od trenutka kada je osoba rođena.

Dete i **maloletno lice** se smatraju sinonimima (svaka osoba mlađa od 18 godina) i u ovoj publikaciji koriste se oba termina. Izraz koji EASO preferira jeste „dete“; međutim, izraz „maloletno lice“ se koristi kada se eksplicitno upućuje na neku zakonsku odredbu. U svrhu ove publikacije koja se fokusira na decu koja traže azil, da bi se ukazalo na osobu čija starost nije utvrđena, koristi se termin **podnosilac zahteva**.⁰

Kao što je gore navedeno, izraz **dete bez pratnje** upotrebljava se kao sinonim za **maloletno lice bez pratnje** i definiše se kao dete/maloletno lice koje stiže na teritoriju država EU+ bez pratnje odrasle osobe odgovorne za njega, bilo na osnovu zakona ili prakse predmetne države, a sve dok to lice/odrasla osoba efektivno ne preuzme brigu o detetu. Podrazumeva i dete/maloletno lice koje je ostalo bez pratnje nakon što je ušlo na teritoriju EU+.

Ne postoji opšti konsenzus povodom definicije **staratelja** i, u praksi, staratelj se često izjednačava sa figurom **zastupnika** deteta ili socijalnog radnika. Međutim, u svrhu ovog vodiča, pod pojmom **staratelj** podrazumeva se nezavisno lice, imenovano od strane nacionalnog organa, koje štiti najbolji interes i opšte blagostanje deteta. U kontekstu reforme CEAS-a (⁴), Evropska komisija je predložila da se referenca „zastupnik“ u aktuelnim pravnim instrumentima EU za azil zameni sa „staratelj“. Kako je reforma CEAS-a još uvek bila u postupku razmatranja u vreme ove publikacije, u čitavom tekstu koristi se upućivanje na **staratelja/zastupnika**.

Pravne tekovine EU za azil sastoje se od sledećeg skupa pravnih instrumenata EU: preinačene „direktive o uslovima prihvata“, preinačene „direktive o postupku azila“ (APD), preinačene „kvalifikacione direktive“, „direktive o privremenoj zaštiti“, „Uredbe Dublin III“ i preinačene „Uredbe Eurodac“ (⁵). Popis međunarodnih, evropskih i nacionalnih odredbi i pravnih instrumenata koji se odnose na procenu starosti može se naći u Aneksu 3 ove publikacije, „Pravni i politički okvir“.

Za potrebe ovog vodiča, države članice EU plus Norveška i Švajcarska nazivaju se državama EU+.

⁴ Predlog Uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zajedničkog postupka međunarodne zaštite u Uniji i o stavljanju van snage Direktive 2013/32/EU (KOM(2016) 467 konačni, 2016/0224 (COD)), dostupan na <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-467-EN-F1-1.PDF>. Dok traje pisanje publikacije, ne može se znati da li će predlog Komisije dovesti do nove uredbe ili koji će biti njeni precizni uslovi. Čitalac bi, dakle, jednostavno trebalo da ima u vidu da u nekom trenutku u budućnosti postoji mogućnost da APD (preinačena) može biti stavljena van snage i zamenjena uredbom sa izmenjenim odredbama.

⁵ Pravni tekstovi i njihovi prevodi dostupni su na:
preinačena „direktiva o uslovima prihvata“, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013L0033>;
preinačena „direktiva o postupku azila“ na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013L0032>;
preinačena „kvalifikaciona direktiva“ na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0095>;
„Uredba Dublin III“ na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013R0604>;
„Uredba Eurodac“ na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R0603>.

Poglavlje 1 Okolnosti procene starosti

Starost je suštinski element identiteta deteta. *Pravne tekovine EU* ⁽⁶⁾, kao i CRC (član 1), definišu detinjstvo u odnosu na starost:

Dete/maloletno lice je svaka osoba mlađa od 18 godina.

Dve glavne posledice proizilaze iz ove definicije. Prva je da se ova konvencija odnosi na svaku osobu mlađu od 18 godina. Drugo, kako je utvrđeno u pravnim tekovinama EU, svaki podnosilac zahteva za međunarodnu zaštitu mlađi od 18 godina ima pravo na postupke primene zaštitnih mera prilagođene detetu i na posebne uslove prihvata.

Uprkos neprekidnoj promeni, starost je urođena karakteristika **nečijeg identiteta**. Kao deo ličnog statusa lica, određuje odnos između države i lica. Kao takve, promene u starosti mogu da utiču na određena prava i obaveze, npr. tako što se osoba smatra odraslom kada napuni 18 godina. Međutim, starost od 18 godina nije uvek odlučujući faktor za sticanje novih prava i obaveza ili punog kapaciteta u nekim aspektima kao što su služenje vojnog roka, emancipacija, minimalna starost u kontekstu krivične odgovornosti, saglasnost za brak, zapošljavanje ili stupanje u seksualne odnose. U zavisnosti od nacionalnog zakonodavstva, ovi pragovi se mogu dostići i u ranijoj hronološkoj starosti.

Kada je poznata, starost lica uređuje odnos između lica i države. Shodno tome, članovima 7 i 8 CRC-a utvrđuju se sledeće ključne obaveze države članice koje se odnose na starost:

- prijava rođenja deteta;
- poštovanje prava deteta na očuvanje sopstvenog identiteta; i, sledstveno tome,
- blagovremena reafirmacija njegovog ili njenog identiteta.

Shodno ovim odredbama, svako dete treba biti prijavljeno po rođenju i svakom detetu treba biti obezbeđen dokumentovan dokaz o njegovom identitetu. Međutim, statistika Ujedinjenih nacija ⁽⁷⁾ ukazuje na to da je tokom perioda 2003 – 2007. manje od 10% afričkih zemalja ⁽⁸⁾ prijavilo ukupan broj živorođenih, za razliku od stope evropskih zemalja (90%). Niska stopa prijave rođenja u zemljama porekla jedan je od razloga zbog kojih podnosioci zahteva za međunarodnu zaštitu stižu u EU **bez dokumentacije** ili sa dokumentima koji se smatraju nepouzdanim. Stopa prijave novorođenčadi nije ravnomerna u glavnim zemljama porekla podnosilaca zahteva za međunarodnu zaštitu; na primer, u Somaliji je prijavljeno rođenje samo 3% dece mlađe od 5 godina, dok u Avganistanu taj broj iznosi 37% ⁽⁹⁾ (ovi procenti se odnose na trenutnu stopu nataliteta). Prema informacijama Odeljenja statistike UN-a, taj broj opada na 6–10% kada je reč o deci koja su rođena pre 14–18 godina (starost dece koja stiže u Evropu bez pratnje). Pored toga, drugi faktori, kao što je ruralno poreklo ili pripadnost manjini ili posebnoj društvenoj grupi (kasti, plemenu itd.), mogu ometati pristup prijavi rođenja. Nedostatak svesti o značaju ili nedostatak znanja o načinu prijave rođenja dodatno produbljuju neslaganje u prijavama rođenja u istoj državi. Niska stopa prijave rođenja dovodi do toga da deca imaju poteškoća da dokažu svoj identitet i starost pomoću dokumentovanih dokaza, a kao rezultat toga mogu ostati nezaštićeni i uskraćeni za pripadajuća prava. Pored nedostatka prijave rođenja, izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih može biti onemogućeno u zemljama koje su u ratu ili oružanom sukobu ili čije vlasti nisu voljne da ih obezbede. Odsustvo dokumenata koji dokazuju da je dete mlađe od 18 godina može imati direktan uticaj na priznavanje njegovih dečijih prava. Posledično, deca mogu da se tretiraju kao odrasli po pitanjima kao što su, između ostalog, vojna služba, brak i pristup tržištu rada i pravosuđu.

Budući da hronološka starost nema veliki značaj za sticanje statusa odrasle osobe u svim kulturama, važno je uzeti u obzir i kulturološki faktor. U nekim kulturama, deca se tretiraju kao odrasli čim dožive određene

⁽⁶⁾ Videti član 2(d) RCD, član 2(l) APD, član 2(k) QD, član 2(i) Uredbe Dablin III i član 2(6) ATD.

⁽⁷⁾ http://unstats.un.org/unsd/demographic/CRVS/VS_availability.htm

⁽⁸⁾ Ibid., na osnovu potpunih sistema prijave.

⁽⁹⁾ http://data.unicef.org/wp-content/uploads/2015/12/Birth_registration_May-2016.xlsx

fizičke promene ili postanu deo zasebne porodice (na primer, kroz praksu dečijeg braka). Iz tih razloga, nije retkost da oni ne znaju svoju hronološku starost i da im je teško da razumeju značaj koji joj se pridaje u zapadnim kulturama. Budući da hronološka starost ne mora imati uticaj na njihov položaj u zajednici ili odnose sa drugima (u nekim regijama se pri prijavi novorođene dece kao datum rođenja uvek navodi prvi januar godine u kojoj su rođeni, bez obzira na to jesu li rođeni bilo kog drugog meseca), ova **kulturološka razlika** za posledicu može imati donekle nejasne tvrdnje vezane za datum rođenja ili starost.

U kontekstu međunarodne zaštite, starost podnosioca zahteva je ključni pokazatelj **potreba za posebnom zaštitom**⁽¹⁰⁾ (deca, starije osobe). Pripadnost određenoj starosnoj grupi utiče na primenu posebnih/dodatnih proceduralnih garancija tokom postupaka međunarodne zaštite, kao i posebnih uslova prihvata (kao što je pravo na odgovarajući i bezbedan smeštaj, pravo na obrazovanje i posebnu zdravstvenu negu, ograničenje administrativnog pritvora migranata u izuzetnim slučajevima i obaveza da se prvo traže održive alternative pritvoru). Kada su u pitanju deca ili dok postoje sumnje o starosti podnosioca zahteva, tokom postupka je neophodno na prvom mestu uvažavati najbolji interes deteta. Pored toga, starost je takođe od velikog značaja i za zahteve koje se posebno odnose na decu (prinudni/rani brak, prinudna regrutacija, sakaćenje ženskih genitalija, trgovina decom, porodično i kućno nasilje, prinudni rad, prostitucija i dečija pornografija)⁽¹¹⁾.

Izvan konteksta međunarodne zaštite, starost osobe ima implikacije i u drugim postupcima koji uključuju delovanje nadležnih organa, kao što su davanje saglasnosti za brak, prijavljivanje seksualnih odnosa sa maloletnim licima, prihvatanje ili odbijanje zdravstvenih tretmana, pristup tržištu rada, obezbeđivanje drugih prava (pravo na obrazovanje itd.), kao i implikacije u pogledu krivične odgovornosti (minimalna starost za krivičnu odgovornost itd).

Shodno tome, kada je starost nepoznata i postoje **potkrepljene sumnje** u vezi sa starošću, nadležni organi potencijalno moraju da procene starost osobe kako bi odredili da li je u pitanju odrasla osoba ili dete. U slučajevima kada je podnosilac zahteva očigledno dete ili kada, u odsustvu suprotnih dokaza, fizički izgled, ponašanje i psihološka zrelost nesumnjivo ukazuju na to da je podnosilac zahteva znatno stariji od 18 godina, procena starosti možda nije neophodna. Međutim, ako postoje suprotni dokazi izuzev fizičkog izgleda, na primer, osoba izgleda znatno starije od 18 godina, ali ima dokumentaciju koja ukazuje na to da je on ili ona dete, procena starosti ipak može biti potrebna. Zapravo, neophodnost procene starosti podrazumeva postojanje sumnji o starosti i, samim tim, mogućnosti da je podnosilac zahteva dete.

Sumnje mogu nastati ne samo kada podnosilac zahteva tvrdi da je dete, već i kada on ili ona tvrdi da je odrasla osoba. Deca u pokretu se mogu pretvarati da su odrasli kako bi **izbegli zaštitne mere** nadležnih organa. To mogu učiniti iz različitih razloga; na primer, zato što žele da nastave migraciju ka željenom odredištu i samim tim da izbegnu smeštaj pod nadzorom koji, u nekim slučajevima, ograničava slobodu kretanja ili ih razdvaja od odraslih lica koja ih prate. Neretko, deca mogu tvrditi da su odrasli kako bi im bilo dozvoljeno da rade, da se venčaju ili zato što sebe smatraju odraslim osobama odgovornim za blagostanje porodice koju su ostavili za sobom. Međutim, u drugim slučajevima, deca mogu samo pratiti uputstva koja su im dali krijumčari ili trgovci ljudima. U takvim slučajevima, krijumčari ili trgovci pokušavaju da drže decu van radara kako bi ostala nezaštićena, što ih čini lakim plenom za kasniju eksploataciju. Svest o ovom fenomenu može olakšati ranu identifikaciju⁽¹²⁾ žrtve, ili potencijalne žrtve, trgovine ljudima (THB) i prekinuti lanac eksploatacije.

Zaključuje se da je **procena starosti** postupak kojim nadležni organi nastoje da procene hronološku starost ili raspon godina pojedinca kako bi se utvrdilo da li je u pitanju dete ili odrasla osoba.

Pravilna identifikacija pojedinca kao deteta ili odrasle osobe je od ključnog značaja za zaštitu i garantovanje prava deteta, kao i za sprečavanje situacija u kojima odrasle osobe budu smeštene među decom kako bi iskoristile pogodnosti dodatnih prava ili mera zaštite (kao što je pristup obrazovanju, dodeljivanje staratelja/zastupnika) koja im ne pripadaju.

⁽¹⁰⁾ Videti, na primer, neiscrpan spisak ranjivih podnosilaca zahteva koji se nalazi u članu 21 preinačene RCD.

⁽¹¹⁾ UNHCR, *Smernice o međunarodnoj zaštiti: zahtevi za azil za decu na osnovu člana 1(A)2 i 1(F) Konvencije iz 1951. i/ili protokola iz 1967. koji se odnosi na status izbeglica*, 22. decembar 2009. godine, HCR/GIP/09/08, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/4b2f4fd2.html>.

⁽¹²⁾ EASO je razvio alat na internetu za pomoć nacionalnim organima u blagovremenoj identifikaciji lica sa posebnim proceduralnim potrebama i/ili potrebama prihvata (IPSN), koja je dostupna na <https://ipsn.easo.europa.eu/>

Procena starosti iz perspektive osnovnih prava

Brojna osnovna prava utvrđena CRC-om i Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima (CFR) ⁽¹³⁾ od posebnog su značaja u postupku procene starosti.

Najbolji interes deteta (član 3 CRC-a i član 24 CFR-a)

U svim radnjama koje se tiču dece, neophodno je na prvom mestu uvažiti najbolji interes deteta. On stoga važi od trenutka kada se smatra da podnosilac zahteva može imati manje od 18 godina, tokom procene starosti, ako je takva procena neophodna i sve dok odlučujući rezultati ne pokažu da je podnosilac zahteva odrasla osoba.

Pravo na nediskriminaciju (član 2 CRC-a i član 21 CFR-a)

Sa svakom osobom treba postupati objektivno i baviti se njome individualno. Pri proceni starosti, ključno je izbeći predrasude o određenim nacionalnostima, etnicitetima itd.

Pravo na identitet (članovi 1, 7 i 8 CRC-a)

Starost je u podjednako meri deo identiteta osobe kao i njeno ime, nacionalnost, državljanstvo i porodični status. Ona određuje prava i obaveze lica, kao i obaveze države prema njemu (npr. pružanje zaštite, obrazovanja, zdravstvene nege). Jedna od tih obaveza jeste i ponovno uspostavljanje identiteta nekoga kome je on nezakonito uskraćen, čime se država efektivno obavezuje da obezbedi dokaze o tome i da garantuje da će drugi priznavati i poštovati ova prava. Nepravilna procena starosti može prouzrokovati trajnu štetu ako ometa pristup pravima i mogućnost njihovog ostvarivanja, kao i priznavanje tih prava od strane drugih. Nepravilno sprovedena procena starosti može dovesti do toga da se deca nađu u situacijama koje su po njih ugrožavajuće. To može značiti da deca završe u interakciji sa odraslim osobama ili da budu uvrštena među njih ili da odrasla lica budu nepravilno uvrštena među decu, što je posebno zabrinjavajući scenario.

Pravo na slobodu izražavanja i pravo na saslušanje (članovi 12 i 14 CRC-a i članovi 24 i 41 CFR-a)

Ovo je osnovno pravo sa dalekosežnim efektima. Podrazumeva pravo deteta da slobodno izrazi svoje stavove i pravo da se ti stavovi uzmu u obzir i dostojno vrednuju u skladu sa njegovom starošću i zrelošću. U slučaju da je starost podnosioca zahteva sporna, mora se obratiti posebna pažnja kako bi se sprečila subjektivna ili arbitrarna mišljenja (na primer, uzrast u kom dete može formirati sopstvene stavove) pri uzimanju u obzir stavova deteta shodno njegovom stepenu zrelosti. Posebno pažljivo treba postupati i sa osobama sa invaliditetom i drugim posebnim potrebama (npr. nepismenost).

Tesno povezano sa pravom na slobodu izražavanja i pravom na delotvorni pravni lek jeste i pravo deteta na saslušanje pre nego što je preduzeta bilo koja pojedinačna mera u administrativnom ili sudskom postupku koja bi negativno uticala na njega ili nju.

Pravo na informisanost

Informisanost je ključna za razumevanje postupka procene starosti, kao i prava i obaveze koje taj postupak podrazumeva. Nadalje, ako je potreban pristanak, osoba treba da ga daje na osnovu tačnih i sveobuhvatnih informacija i treba da bude u mogućnosti da to učini slobodno, bez ikakvog pritiska ili uslovljavanja.

⁽¹³⁾ CFR je dostupan na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

Poštovanje dostojanstva i prava na integritet (članovi 3 i 37 CRC-a i članovi 1, 3 i 5 CFR-a)

U postupku procene starosti mora se poštovati dostojanstvo podnosioca zahteva, kao i njegov fizički integritet. Budući da su pregledi u kontekstu procene starosti koji zahtevaju izlaganje intimnih delova ili nagost vrlo intruzivni i da nemaju medicinsku svrhu, moraju se izbegavati. Izlaganje fizičkih delova tela je naročito traumatično i teško razumljivo za decu, adolescente i podnosioc zahteva drugačijeg kulturnog porekla. Ovakvi pregledi su posebno uznemirujući i potencijalno retraumatizujuć za decu koja su bila izložena zlostavljanju ili drugim rizičnim situacijama tokom migracije ili su imala iskustva proganjanja i ozbiljnog povređivanja.

Poštovanje privatnog života i zaštita podataka o ličnosti (član 16 CRC-a i članovi 7 i 8 CFR-a)

Ovo pravo štiti privatni život dece od proizvoljnog uplitanja javnih organa i privatnih organizacija poput medija. Ta zaštita obuhvata četiri različita područja: privatni život, porodični život, dom i prepisku. Uplitanje nadležnih organa u lični život mora biti opravdano, maksimalno ograničeno i uređeno preciznim skupom normi. Prema pravu EU, podaci o ličnosti mogu se prikupljati samo na zakonit način i pod strogim uslovima, u legitimnu svrhu i dobijeni uz saglasnost lica ili njegovog zastupnika ili kada je to pravno opravdano. U suprotnom, ovo uplitanje postaje proizvoljno ili nezakonito. Lica ili organizacije koje prikupljaju podatke o ličnosti i njima upravljaju moraju osigurati zaštitu od zloupotrebe i moraju poštovati prava vlasnika podataka zagarantovana pravom EU. Deca i njihovi staratelji/zastupnici treba da budu informisani o podacima koji će biti prikupljeni na osnovu odgovarajućeg nacionalnog pravnog okvira. U kontekstu međunarodne zaštite, podaci se moraju prikupljati oprezno kako bi se izbegla bilo koja zloupotreba informacija koja bi mogla da ugrozi podnosioca zahteva ili njegovu porodicu.

Pravo na delotvorni pravni lek (članovi 12 i 47 CFR-a)

Ovo pravo podrazumeva da se ishodi postupka mogu osporiti i da su deci dostupne informacije i potrebna pomoć u ostvarivanju ovog prava. Finansijske troškove nastale zbog osporavanja odluke o proceni starosti ne snosi podnosilac zahteva; u suprotnom se pravo na delotvorni pravni lek ne bi delotvorno ostvarilo.

Većina ovih osnovnih prava ujedno su načela (BIC) i postupak primene zaštitnih mera predviđeni međunarodnim i evropskim zakonodavstvom, naročito pravnim tekovinama EU za azil, kako je i predočeno u narednom poglavlju.

Poglavlje 2 Najbolji interes deteta i postupak primene zaštitnih mera

Najbolji interes deteta

Načelo najboljeg interesa deteta je duboko ukorenjeno u evropskom zakonodavstvu o ljudskim pravima i azilu i međunarodnom pravnom okviru ⁽¹⁴⁾.

„U svim akcijama koje se odnose na decu, bilo da su preduzete od strane javnih organa ili privatnih institucija, na prvom mestu mora biti najbolji interes deteta.“ (član 24 CFR-a)

Najbolji interes deteta, kao sveobuhvatno načelo, mora se uvažavati kontinuirano od trenutka kada se dete pronađe sve dok se za dete ne izabere trajno rešenje.

U kontekstu međunarodne zaštite, svaki pokazatelj da podnositelj zahteva može biti dete treba odmah da podrazumeva uvažavanje najboljeg interesa deteta u svim akcijama koje utiču na njega, a samim tim i tokom postupka azila. U tom smislu, države domaćini EU+ odgovorne su za uvažavanje najboljeg interesa deteta ne samo u postupku azila već i u svim drugim postupcima i odlukama koji utiču na decu poput postupka procene starosti.

Kako se navodi u Komitetu UN-a za prava deteta ⁽¹⁵⁾, najbolji interes deteta je trostruki koncept.

(a) Materijalno pravo: pravo deteta da dobije procenu njegovog ili njenog najboljeg interesa i da on bude uvažen na prvom mestu prilikom razmatranja različitih interesa u cilju donošenja odluke o određenom pitanju, kao i garancija da će ovo pravo biti ostvareno prilikom donošenja bilo koje odluke koja se tiče deteta, grupe identifikovane ili neidentifikovane dece ili dece u načelu.

(b) Osnovno, interpretativno pravno načelo: ako je pravna odredba otvorena za više od jednog tumačenja, treba izabrati tumačenje koje na najdelotvorniji način služi najboljem interesu deteta.

(c) Proceduralno pravilo: kad god se donosi odluka koja će uticati na određeno dete, identifikovanu grupu dece ili decu u načelu, postupak donošenja odluke mora da uključi procenu mogućeg (pozitivnog ili negativnog) uticaja odluke na dete ili decu u pitanju.

Procena i utvrđivanje najboljeg interesa deteta zahteva proceduralne garancije. Nadalje, opravdanje odluke mora pokazati da je najbolji interes deteta eksplicitno uvažen. U tom smislu, nadležni organi moraju objasniti na koji način je pravo ispoštovano odlukom, tj. šta se smatra najboljim interesom deteta; na kojim kriterijumima se zasniva; i kako je interes deteta procenjen u odnosu na druga razmatranja, bilo da su to šira politička pitanja ili individualni slučajevi.

Shodno tome i u skladu sa opštim komentarom Komiteta UN-a za prava deteta, odluka o sprovođenju procene starosti i odabrane metode procene starosti takođe treba na prvom mestu da uvažuje najbolji interes deteta.

⁽¹⁴⁾ Član 3 CRC-a, član 24 CFR-a; EU *acquis* za azil: Član 23 RCD-a (preinačen), član 11 RCD-a (preinačen), član 25.6 APD-a (preinačen), član 20.5 QD-a i član 6 Uredbe Dublin III (preinačen).

⁽¹⁵⁾ Opšti komentar br. 14 (2013) o pravu deteta da njegovi ili njeni najbolji interesi budu od prvenstvenog značaja (član 3, st. 1), dostupan na: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

Procena najboljeg interesa deteta u svrhu procene starosti

Procenom najboljeg interesa potvrđuje se da postupak procene starosti služi najboljem interesu deteta, da postoje neophodni postupci primene zaštitnih mera, da su prava deteta zaštićena i da se od rezultata očekuje da otklone sumnje o starosti podnosioca zahteva. Procena najboljeg interesa treba da razmotri specifične okolnosti u kojima se dete nalazi, kao i da osigura da je najbolji interes deteta uvažen na prvom mestu prilikom donošenja odluke o tome da li i kako će se vršiti procena starosti. Iz tog razloga, postupak procene starosti mora biti usmeren na dete, uzimajući u obzir specifične okolnosti i potrebe podnosioca zahteva.

Shodno tome, procenu najboljeg interesa treba sprovesti pre donošenja bilo koje odluke koja utiče na dete, samim tim i pre odlučivanja o sprovođenju postupka procene starosti.

U slučaju da su potrebne dodatne mere, procena najboljeg interesa će zahtevati praćenje kako bi se osiguralo uvažavanje najboljeg interesa. Pri donošenju odluke o sprovođenju procene starosti treba uzeti u obzir ishod saslušanja za procenu najboljeg interesa i sve informacije iz dosijea deteta. Ako se procena starosti ne smatra neophodnom i korisnom s obzirom na očekivane rezultate, **ne treba je ni sprovesti**.

Pored toga, prilikom razmatranja najboljeg interesa deteta za specifičnu svrhu procene starosti u kontekstu međunarodne zaštite, faktori u nastavku su od naročitog značaja.

- **Bezbednosno-sigurnosna razmatranja**⁽¹⁶⁾: po dolasku ili u kasnijoj fazi, deca ponekad tvrde da su odrasli kako bi избегli smeštaj za decu. Takav smeštaj podrazumeva više zaštitnih mera, kao što su ograničenje slobode kretanja i dodeljivanje osoblja koje se brine o deci. Do toga može doći iz brojnih razloga, na primer, iz želje da ostanu neprimećeni kako bi nastavili da se kreću ka željenom odredištu. U drugim slučajevima, navodni iskaz o odraslom uzrastu može biti deo priče koju su obučeni da ispričaju nadležnim organima i drugim akterima kada ih upitaju za starost. Izvori ovih priča o poreklu mogu biti prilično raznovrsni. Iza njih mogu stajati rođaci ili odrasle osobe u pratnji koje žele da spreče razdvajanje ili pak krijumčari; međutim, one takođe mogu poteći i od člana mreže trgovine ljudima koji želi da zadrži kontrolu nad detetom i da mu lako pristupi tokom njegovog ili njenog boravka na datoj teritoriji. Zbog toga je veoma važno imati na umu da sumnjiva tvrdnja o odraslom uzrastu može biti pokazatelj da je podnosilac zahteva potencijalna žrtva trgovine ljudima, a nadležni organi treba da postupaju u skladu sa tim (postavljanje znakova i upućivanje u odgovarajuće nacionalne službe, uključujući moguću procenu da li je reč o žrtvi trgovine ljudima).
- **Dobrobit deteta**⁽¹⁷⁾: ako je procena starosti opravdana, metode koje se koriste moraju biti u najmanjoj mogućoj meri intruzivne prema detetu, najpouzdanije za procenu opsega starosti, transparentne i definisane u skladu sa potvrđenim standardima, kao i podložne reviziji i proceni. Kako bi se osiguralo da su očekivanja rezultata metoda realna, margina greške mora biti identifikovana i dokumentovana. Nužno je voditi računa o nedoumicama i brigama deteta, a bilo koji razlog odbijanja da se podvrgnu proceni starosti mora biti istražen i, ako je moguće, obezbeđena alternativa. Nužno je voditi računa o zahtevima deteta ili njegovog staratelja/zastupnika u najvećoj mogućoj meri kako bi se očuvala dobrobit deteta i umanjila neprijatnost ispitivanja (ograničavanje broja ljudi u sobi za ispitivanje ili saslušanje, prisustvo staratelja/zastupnika ako ga dete želi itd).
- **Poreklo deteta**⁽¹⁸⁾: važno je prilagoditi postupak kulturološkom poreklu deteta (preferirani pol ispitivača i tumača), kao i njegovim iskustvima (beg i migracija u Evropu kroz koje je dete prošlo mogu izazvati ili pogoršati njegovu ranjivost).
- **Specifične okolnosti**: nadležni organi moraju proceniti specifične okolnosti (opseg sporne starosti, rod podnosioca zahteva itd.) i potrebe podnosioca zahteva, potencijalne pozitivne i negativne efekte, stavove podnosioca zahteva, kao i to da li su određene metode prilagođene datom slučaju.

⁽¹⁶⁾ Član 23 (2) RCD-a, član 6 i uvodna izjava 13 Uredbe Dablin III i uvodna izjava 18 QD-a.

⁽¹⁷⁾ Kao što je navedeno u članu 23 (2) RCD-a, članu 6 Uredbe Dablin III i uvodnim izjavama 18 QD-a, 33 APD-a, 13 Uredbe Dablin III i 20 APR-a

⁽¹⁸⁾ Član 23 (2) RCD-a i uvodne izjave 33 APD-a, 13 Uredbe Dablin III i 18 QD-a.

Shodno tome, međunarodni i evropski pravni okviri određuju sledeće standarde i zaštitne mere neophodne za procenu starosti.

Pretpostavka istinitosti primenjuje se što je moguće šire u slučaju dece bez pratnje, za koje je manje verovatno da će imati dokumentovane dokaze.

Neposredan pristup kvalifikovanom, nezavisnom **zastupniku i/ili staratelju**, koji deluje u najboljem **interesu** deteta, štiti opštu dobrobit i deluje u pravnom svojstvu.

Pravo na **informacije** prilagođene uzrastu i na jeziku koji on ili ona razume.

Pravo učešća i pravo da se njegovi ili njeni **stavovi čuju** i uzmu u obzir shodno njegovoj ili njenoj starosti i zrelosti.

Informisana saglasnost i pravo da odbije medicinske preglede.

Pitanja koja se tiču poverljivosti, zaštite podataka i bezbednosti

Postupci prilagođeni detetu koje sprovode **kvalifikovani stručnjaci** koji su svesni kulturoloških i etničkih specifičnosti.

Minimalno intruzivni metod, minimalno intruzivni postupak (postepeno sprovođenje), prikladan u rodnom i kulturološkom pogledu.

Preciznost i margina greške koja se primenjuje u korist podnosioca zahteva.

Pravo na **delotvoran pravni lek**, prema potrebi.

Kada postupak i raspoloživi resursi ne garantuju poštovanje navedenih zaštitnih mera, kao što se može desiti u situacijama velikog priliva ili iskrcavanja, procena starosti može biti sprovedena u kasnijoj fazi ili u dve faze (s početnom analizom po dolasku i celokupnom procenom starosti onda kada uslovi to dozvole). U ovom scenariju, pretpostavka istinitosti se primenjuje u potpunosti, a navedena starost mora biti prihvaćena sve dok uslovi ne omoguće sprovođenje bezbedne i efikasne procene starosti ⁽¹⁹⁾.

Treba napomenuti da, iako se smernice i alati navedeni u ovoj publikaciji fokusiraju samo na postupak procene starosti, procenu najboljeg interesa treba nastaviti sve dok se ne pronađe trajno rešenje za dete. Osim toga, procena najboljeg interesa ne nastoji da bude zamena za određivanje najboljeg interesa (BID), koje je potrebno kada se razmatraju trajna rešenja za dete.

Primena načela pretpostavke istinitosti

Pretpostavka istinitosti je ključno načelo i mera zaštite u oblasti procene starosti, budući da se nijednom od trenutno postojećih metoda procene starosti ne može zasigurno odrediti starost.

Zbog značaja ovog načela, pretpostavka istinitosti se iznova i iznova pojavljuje kao ključni postupak primene zaštitnih mera u pitanjima vezanim za decu, kao i u postupku procene starosti u *pravnim tekovinama* EU za azil (član 25(5) preinačenog APD-a). Osim toga, Direktiva o borbi protiv trgovine ljudima (ATD) ⁽²⁰⁾ jasno navodi da treba primeniti pretpostavku istinitosti kada je starost neizvesna, kako sledi.

⁽¹⁹⁾ Dalje smernice i praktične preporuke mogu se naći u poglavlju 4 i Aneksu 2 (BIC alati).

⁽²⁰⁾ Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 5. aprila 2011. godine o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava, kojom se zamenjuje Okvirna odluka Saveta 2002/629/PUP, dostupna je na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>.

„Kada je starost osobe koja je predmet trgovine ljudima neizvesna, a postoje razlozi da se veruje da je dotična osoba dete, države članice se staraju o tome da se ta osoba smatra detetom kako bi dobila momentalni pristup pomoći, podršci i zaštiti.” (član 13.2 ATD-a)

Ovo pitanje postaje složenije, pošto su sumnje o starosti podnosioca zahteva često posledica nedostatka dokumentovanih dokaza. To je naročito uobičajeno u slučaju dece. Međutim, postupak procene starosti možda neće odagnati sve sumnje (rezultati su često oko 1 ili 2 godine ispod ili iznad 18 godina) usled ograničenja trenutno postojećih metoda.

Procena starosti ne treba da bude rutinska praksa. Potreba za procenom starosti treba da bude **propisno opravdana** na osnovu **potkrepljenih sumnji** o navedenoj starosti i odabrana samo u slučajevima gde postoji odsustvo dokaza i/ili u slučajevima kada je nekoliko elemenata prikupljenih dokaza u suprotnosti sa navodima o starosti podnosioca zahteva. Ako raspoloživi dokazi nisu u suprotnosti ili potvrđuju navedenu starost, onda je treba prihvatiti.

U slučajevima kada postoji nedostatak dokumentovanih dokaza (pasoši, lične karte, boravišne dozvole ili putne isprave kao što su one koje izdaje UNHCR, uverenja drugih zemalja ili verske ili građanske potvrde kojima se opisuje civilni status – brak, rođenje, porodična matična knjiga podnosioca zahteva ili bilo kog člana porodice – koji sadrže bilo koji vid upućivanja na starost podnosioca zahteva), nadležni organi mogu biti nesigurni ili gajiti **jednostavne sumnje** o starosti osobe.

Jednostavne sumnje

U slučaju nedostatka važeće dokumentacije, ako je navedena starost (tvrdnje podnosioca zahteva) podržana ili potvrđena najmanje jednim od sledećih elemenata dokaza koje su prikupili nadležni organi, navedena starost se može prihvatiti bez potrebe za procenom starosti.

- Informacije iz drugih baza podataka.
- Izjave drugih članova porodice, rođaka ili staratelja deteta.
- Prve procene fizičkog izgleda.

Elementi mogu biti različito procenjeni prema pouzdanosti određenog elementa u poređenju sa ostalim.

U drugim slučajevima, kada dokumentacija nedostaje, a navedena starost nije podržana ili je u suprotnosti sa nekoliko elemenata dokaza koje su prikupili nadležni organi, smatra se da su sumnje **potkrepljene**. Ako neispravna procena toga da li je osoba odrasla ili dete može dovesti do štetnih posledica, pokretanje procene starosti treba smatrati neophodnim pod uslovom da je u najboljem interesu deteta.

Potkrepljene sumnje

U slučaju nedostatka važeće dokumentacije, kada navedena starost (tvrdnje podnosioca zahteva) nije podržana ili je u suprotnosti sa nekoliko elemenata dokaza koje su prikupili nadležni organi, navedena starost se ne može prihvatiti i postojaće potreba za procenom starosti.

- Informacije iz drugih baza podataka.
- Izjave drugih članova porodice, rođaka ili staratelja deteta.
- Prve procene fizičkog izgleda (ovu stavku treba uzeti u obzir samo u kombinaciji sa prethodnim elementima, ne samu po sebi).

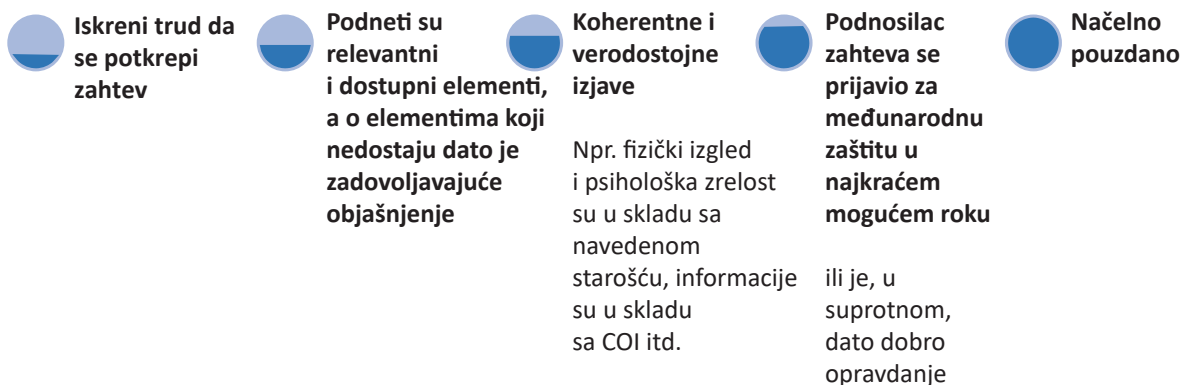
Elementi mogu biti različito procenjeni prema pouzdanosti određenog elementa u poređenju sa ostalim.

Nakon analize gore navedenih elemenata, nadležni organi mogu gajiti potkrepljene sumnje o navedenoj starosti, te stoga može biti potreban postupak procene starosti kako bi se procenila starost podnosioca zahteva.

Starost podnosioca zahteva kao materijalna činjenica

U nekim posebnim slučajevima, npr. u slučaju osnova za međunarodnu zaštitu koji se posebno odnose na decu (prinudni brak, deca-vojnici itd.), starost podnosioca zahteva predstavlja materijalnu činjenicu⁽²¹⁾ i stoga je važna za razmatranje zahteva za međunarodnu zaštitu. U ovim slučajevima, čak i ako tvrdnje podnosioca zahteva o starosti nisu podržane dokumentovanim ili drugim dokazima, izjave će biti verodostojne i prihvaćene bez potrebe za daljom procenom (starosti), ako su ispunjeni sledeći uslovi (kako je utvrđeno članom 4.5 QD-a).

Neophodni uslovi kako bi se tvrdnje podnosioca zahteva smatrale verodostojnim čak i ako nisu podržane dokazima

Ova odredba posebno je važna za decu bez pratnje za koju je manja verovatnoća da će imati dokumentovane dokaze, a naročito u slučajevima podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu.

Informacije treba da procenjuju službenici u oblasti azila ili migracija i pritom treba da uzmu u obzir individualnu i kontekstualnu situaciju podnosioca zahteva. U slučaju dece ili pretpostavljene dece, a posebno ako su bez pratnje, nivo očekivanja u pogledu raspoloživih dokaza i doslednosti u objašnjenjima treba da bude niži.

Pretpostavka istinitosti tokom postupka procene starosti

Zbog nepreciznosti i potencijalne intruzivnosti trenutno postojećih metodologija, sistematska primena pretpostavke istinitosti je od presudne važnosti tokom čitavog postupka procene starosti. Neophodno je prepoznati i utvrditi marginu greške trenutno postojećih metoda u okviru postupka i njen uticaj na rezultate. Ovi nedostaci ne bi trebalo da ugrožavaju prava ili tvrdnje podnosioca zahteva; naprotiv, pravilna primena pretpostavke istinitosti treba da dovede do toga da nadležni organi protumače višeznačne rezultate u korist podnosioca zahteva, *in dubio pro refugio* ili *in dubio pro minore*.

„Države članice mogu koristiti medicinske preglede kako bi utvrdile starost maloletnog lica bez pratnje u okviru razmatranja zahteva za međunarodnu zaštitu onda kada, sledeći opšte tvrdnje ili druge relevantne pokazatelje, države članice gaje sumnje u vezi sa starošću podnosioca zahteva. Ako nakon toga države članice i dalje sumnjaju u starost podnosioca zahteva, treba da pretpostave da je podnosilac zahteva maloletno lice.” (član 25.5 APD-a)

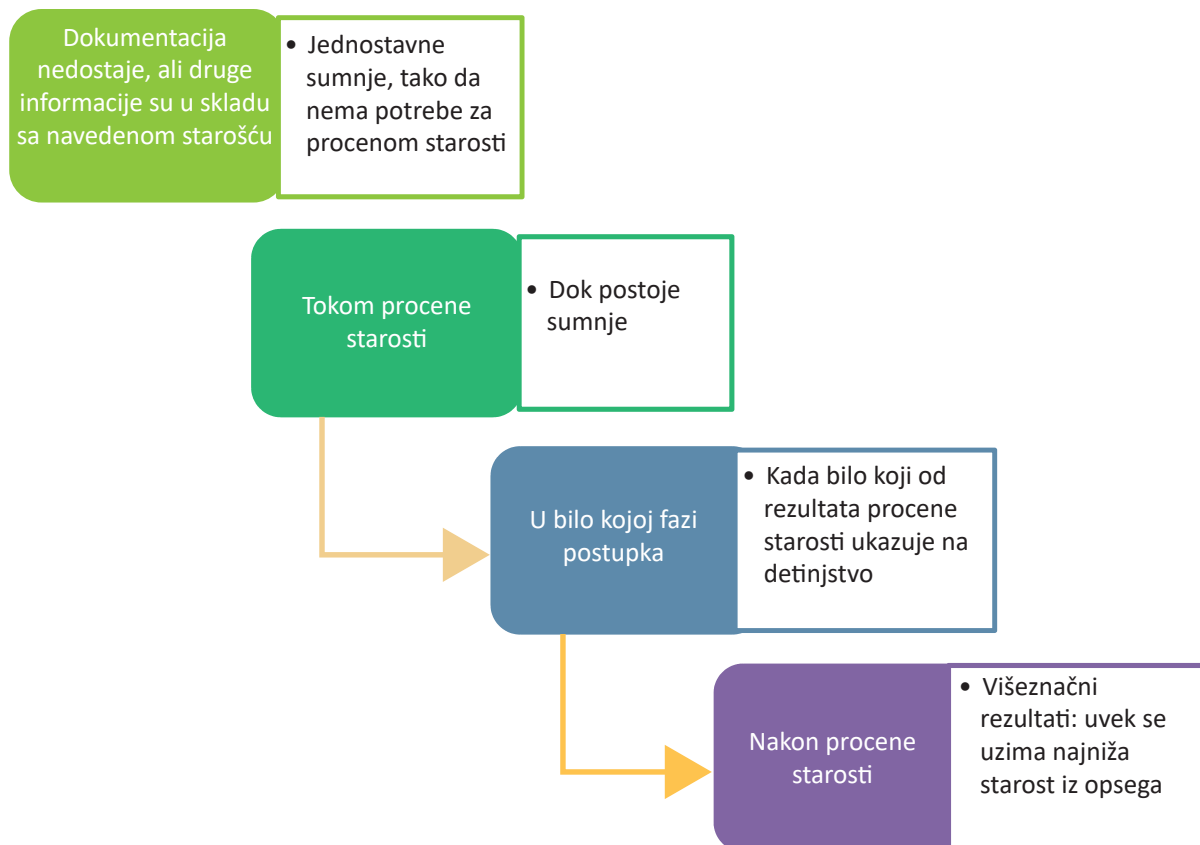
Najveća prednost primene ovog načela u fazi identifikacije za decu jeste u tome što se tim načelom omogućava neposredni odgovor na bilo koju sumnju, bez skupih ili dugotrajnih postupaka koji moraju da mu prethode. Pored toga, ono može i treba da se primeni pre procene i u bilo kojoj fazi procene kada stručnjaci uključeni u postupak izražavaju bilo koju sumnju (stručnjaci koji sprovode procenu starosti ili

⁽²¹⁾ Kao što je definisano u *EASO praktičnom vodiču: modul za procenu dokaza*, materijalne činjenice su (navodne) činjenice povezane sa jednim ili više uslova definisanja izbeglice ili lica koje ispunjava uslove za supsidijarnu zaštitu.

tumače rezultate). Ovo je posebno važno u situacijama velikog priliva, kada vlasti moraju da donose brze odluke, a resursi su preopterećeni. Ipak, dok postoji mogućnost da je reč o detetu, on ili ona se ne smeju smatrati odraslom osobom i stoga ne smeju biti smešteni u smeštaj za odrasle ili u zatvorske ustanove, ni pre ni tokom procene.

Podnosilac zahteva se smatra detetom i prema njemu se tako i postupa kroz ove korake:

Praktična primena načela pretpostavke istinitosti

Pretpostavka istinitosti je stoga primenljiva u sledećim slučajevima:

Kada navedena starost (tvrdnje podnosioca zahteva) nije podržana dokumentacijom, ali jeste u skladu sa drugim elementima dokaza koje su prikupili nadležni organi, pretpostavka istinitosti se primenjuje direktno, što znači da nema nikakve potrebe za procenom starosti.

- U slučajevima kada se sprovodi procena starosti, pojedincu treba obezbediti pretpostavku istinitosti i tretirati ga kao dete **tokom trajanja postupka i sve dok postoji sumnja**.
- Ako rezultat bilo kojih metoda primenjenih **tokom procene starosti** ukazuje na detinjstvo, procenu u tom trenutku treba zaustaviti, a **najnižu starost iz opsega** smatrati važećom.
- Najzad, ako su **nakon završetka postupka** rezultati i dalje **višeznačni**, procena starosti treba da smatra **najnižu starost iz opsega važećom**⁽²²⁾.

⁽²²⁾ Videti član 25.5 APD-a (preinačena) i Opšti komentar Komiteta UN-a br. 6.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

Podnosilac zahteva se smatra detetom tokom procene starosti u 17 država EU+.

Nakon što rezultati pristignu, jedna država članica primenjuje marginu greške od 2 godine u korist podnosioca zahteva.

Dve države EU+ ne primenjuju pretpostavku istinitosti.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji

Staratelj/zastupnik

Kao ključna mera zaštite za decu bez pratnje, pretpostavljenom detetu treba **u najkraćem roku dodeliti nezavisnog i kvalifikovanog staratelja/zastupnika** (vidi član 25(1) APD-a).

Zastupnik je lice ili organizacija koju imenuju nadležni organi da pomaže detetu bez pratnje i zastupa ga u postupcima. Zastupnik obezbeđuje najbolji interes deteta i pravno zastupa dete kada je to potrebno⁽²³⁾. Zastupnika treba imenovati što je pre moguće i pre početka svakog ispitivanja starosti. Pored toga, zastupnik mora biti **nezavisan** da bi se izbegao bilo kakav sukob interesa, čime se osigurava da deluje u najboljem interesu deteta, kako je utvrđeno članom 24(1) i 25(1)(a) APD-a (preinačena), kao i članom 24 RCD-a (preinačena). Tamo gde se, iz praktičnih razloga, stalni staratelj ne može brzo dodeliti detetu, treba obezbediti imenovanje lica koje privremeno obavlja poslove staratelja. U takvim slučajevima, privremeni staratelji moraju ispunjavati iste uslove (kvalifikovanost i nezavisnost) kao i stalni staratelji. Zastupnika treba **informisati i konsultovati** o svim aspektima postupka procene starosti i on treba da bude u stanju da prati dete tokom ispitivanja, ako dete tako želi. Kada se smatra da je procena starosti u najboljem interesu deteta, ali dete ipak ne pristaje na nju, staratelj/zastupnik potencijalno i dalje može **dati saglasnost** za procenu. Međutim, dete i zastupnik o tome moraju pažljivo razgovarati kako se ne bi narušio odnos poverenja između njih.

Staratelj/zastupnik takođe treba da bude prisutan na saslušanju za procenu najboljeg interesa, ako je moguće. Treba kontaktirati i sa pravnim savetnikom deteta, ako je na raspolaganju, i dati mu priliku da prisustvuje saslušanju za procenu najboljeg interesa⁽²⁴⁾.

Postupak treba nastaviti uz prisustvo staratelja/zastupnika, osim ako dete ne zahteva drugačije. U svakom slučaju, staratelj/zastupnik treba pažljivo da prati postupak kako bi mogao da savetuje podnosioca zahteva kada je to potrebno.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

Prisustvo nezavisnog lica u cilju podrške podnosiocu zahteva tokom ispitivanja dozvoljeno je u 23 države EU+. U njih 12, tu ulogu vrši staratelj ili zastupnik.

Jedna država EU+ dozvoljava prisustvo ovog nezavisnog lica samo za dablinske slučajeve.

Jedna država EU+ dozvoljava prisustvo lica za podršku tokom forenzičkog pregleda.

Jedna država EU+ to ne dozvoljava.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

Additional guidance regarding the role of the guardian in the age assessment process may be found in the FRA *Guardianship for children deprived of parental care* handbook⁽²⁵⁾, which contains the following.

⁽²³⁾ Član 2(n) APD-a.

⁽²⁴⁾ U tu svrhu, kontrolna lista za procenu najboljeg interesa koja se nalazi u Aneksu 2 može biti od koristi.

⁽²⁵⁾ Priručnik je dostupan na http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-guardianship-children_en_0.pdf

Possible actions by the guardian in relation to age assessment:

- proveriti da li postoji **legitiman razlog** za procenu starosti i zahtevati da deca koja su očigledno maloletna ne budu podvrgnuta takvoj proceni;
- obezbediti da dete dobije sve **relevantne informacije** o postupku procene starosti, uključujući jasne informacije o njegovoj svrsi i postupku i mogućim posledicama – informacije treba da budu predočene na način prilagođen deci i na jeziku koji dete razume;
- osigurati da se procena starosti sprovodi uz **informisani pristanak** deteta i njegovog staratelja;
- proveriti da li nezavisni stručnjaci sa **odgovarajućom ekspertizom**, koji su upoznati sa etničkim i kulturnim poreklom deteta, vrše procenu starosti i sprovode je na bezbedan, rodno osetljiv i po dete prikladan način uz dužno poštovanje dostojanstva deteta;
- ako sumnja u starost deteta i dalje postoji nakon završetka procene starosti, insistirati na tome da se osoba smatra **detetom**;
- osigurati da se **ishod** postupka objašnjava detetu na način prilagođen detetu i na jeziku koji ono razume.
- zahtevati da se **rezultati** postupka procene dele sa starateljem i uvrste u dosije deteta;
- ispitati sa detetom **mogućnost žalbe** na odluku o proceni starosti, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom;
- uz saglasnost deteta, **prisustvovati** postupku procene starosti

Primeri iz prakse

Danska – U slučajevima dece bez pratnje, kašnjenja u imenovanju staratelja mogu da proizilaze iz spora o starosti. To se može desiti kada je neophodno da se postupak procene starosti završi pre nego što se dodeli staratelj. Da bi se to kašnjenje prevazišlo, organizaciji Crveni krst u Danskoj data je nadležnost da imenuje posmatrača, nazvanog „bisidder“.

UK – Škotska služba za starateljstvo (osnovana kao nevladina organizacija) radi sa decom i mladima koji u Škotsku stižu bez pratnje i odvojeni od svojih porodica. Ona pomaže i radi sa licima mlađim od 18 godina koja traže međunarodnu zaštitu ili su bili izloženi trgovini ljudima van EU. Takođe radi sa svakim ko se tretira kao dete mlađe od 18 godina, a čija starost je sporna i prolazi kroz procenu. Deci i mladima se dodeljuje staratelj koji im pomaže da razumeju, učestvuju i snalaze se u složenim postupcima imigracije, prava i socijalne pomoći.

Pravo na informisanost

Pre ispitivanja zahteva za međunarodnu zaštitu, dete mora dobiti sve **relevantne informacije na način prilagođen deci** i na jeziku koji je ono u stanju da razume. Mora postojati sigurnost da je dete razumelo informacije pre nego što se nastavi sa procenom. Te informacije se daju besplatno, a treba uvažiti i pitanja podnosioca zahteva ili staratelja/zastupnika. Od ključnog je značaja da se osigura da podnosilac zahteva razume postupak, cilj i posledice (npr. on ili ona sve to može objasniti svojim rečima). Neki podnosioci zahteva se možda neće usuditi da postave pitanja zbog svoje starosti, kulturološkog porekla ili psihološkog stanja. Upotreba materijala prilagođenih deci ili specifičnim potrebama datog lica može pomoći podnosiocu zahteva da razume postupak; međutim, u praksi, veštine i saosećajan i podržavajući stav lica koje daje informacije zapravo su od najvećeg značaja za uspešan ishod. Informacije se moraju pružati sistematski tokom postupka, a dokaze o tom pružanju informacija treba dokumentovati (kada i od strane koga su date itd). Informacije treba da obuhvataju barem sledeće:

- postoje sumnje u vezi sa starošću i razlozi za te sumnje;
- mogućnost da se starost odredi procenom starosti koja može uključivati medicinski pregled, ako podnosilac zahteva da saglasnost za to;
- informacije o metodi i postupku (koje se metode koriste, zašto su baš te metode poželjne, preciznost i intruzivnost metode, uticaj koji određena metoda može imati itd);
- sumnje i brige se moraju rešavati, sistematsko pružanje informacija i dobro razumevanje postupka i njegove svrhe ključni su za lakše dobijanje saglasnosti;

- prava i obaveze vezano za postupak (posledice ne smeju biti previše štetne; u suprotnom bi uticale na saglasnost podnosioca zahteva);
- pravo na odbijanje medicinskog pregleda i posledice toga;
- mogućnost osporavanja rezultata procene starosti;
- naredni koraci koje treba slediti.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

Većina ispitanika (15 država EU+) daje informacije o svim metodama koje se koriste u postupku procene starosti, dok devet država EU+ pruža informacije samo prilikom primene medicinskih metoda.

22 države EU+ pružaju informacije podnosiocima zahteva na jeziku koji oni razumeju ili bi trebalo da razumeju.

Jedna država EU+ obaveštava o rezultatima samo kada se procenjuje da je podnosilac zahteva stariji nego što se tvrdi.

Jedna država EU+ osigurava da formalnu odluku objašnjavaju socijalni radnici.

Further information can be found in Annex 4 to this publication.

Pravo da izraze svoje stavove i da budu saslušani

Kao što je navedeno u CRC-u (član 12) i analizirano u Opštem komentaru Komiteta UN-a br. 12, pravo na saslušanje se primenjuje na svako dete sposobno da formira svoje stavove. Pružanje informacija i podrške predstavlja presudan doprinos razvoju sposobnosti deteta da formira sopstvene stavove.

Nakon što je podnosilac zahteva dobio i razumeo informacije, njegove stavove treba prikupiti i uzeti u obzir u svim pitanjima koja ga se tiču, shodno njegovom nivou zrelosti. Ovo pravo zahteva sistematsku primenu tokom postupka i barem u sledećim trenucima.

- Stavove treba prikupljati kada god nadležni organi imaju **sumnje** u vezi sa izjavama ili dokazima koje je pružio podnosilac zahteva. Jednostavan pokušaj da se razmene mišljenja i na konstruktivan način objasne razlozi zbog kojih navedena starost nije prihvaćena ili su informacije nedovoljne može pomoći podnosiocu zahteva da razume postupak i pospeši njegovu volju da sarađuje.
- U slučajevima kada postoje moguće **nedoslednosti** vezane za starost podnosioca zahteva, on mora imati priliku i vreme da ih objasni usmeno ili pismeno.
- Ponekad će podnosilac zahteva moći da **potkrepi navedenu starost** pružanjem dodatne dokumentacije, dokaza ili verodostojnih objašnjenja. U takvim slučajevima, ova objašnjenja i uslovi bi doveli do toga da procena starosti nije potrebna.
- U slučajevima kada podnosilac zahteva **odbija da se podvrgne** medicinskom pregledu, razlozi se moraju ispitati i stoga treba saslušati podnosioca zahteva. Ponekad se to opiranje može prevazići dodatnim informisanjem ili prilagođavanjem postupka njegovim potrebama, npr. odabirom alternativne metode.
- Budući da su posledice identifikacije lica kao deteta ili odrasle osobe dalekosežne, podnosilac zahteva mora dobiti priliku da **ospori rezultate** na brz i pristupačan način, ako se konačni rezultati procene starosti razlikuju od navedene starosti.
- Kontinuirana posvećenost i učešće u postupku pomažu u smanjenju osećaja neizvesnosti i uznemirenosti i izgradnji poverenja između podnosioca zahteva i nadležnih organa država domaćina EU+. Deca koja se saslušavaju često su uznemirena zbog mogućnosti da budu opažena kao „lažovi”. Štaviše, mogu biti u posttraumatskoj situaciji. Prisustvo zastupnika je ključno kako bi se osiguralo da su mišljenja podnosioca zahteva **saslušana i uzeta u obzir** u skladu sa njegovim stepenom zrelosti, a da će dete shodno tome imati pomoć u donošenju informisane odluke da se podvrgne određenoj metodi koja se koristi u ispitivanju.

Budući da je ohrabrivanje deteta da na neposredan način otkrije informacije o svojoj starosti ključno za određivanje potrebe za procenom starosti, službenici koji stupaju u direktan odnos sa detetom treba da budu obučeni za upotrebu **tehnika saslušanja prilagođenih detetu**. Isto tako, oni treba da imaju i neophodne osnovne informacije i stručnost (uključujući i onu koja se posebno tiče dece) o zemlji porekla deteta ⁽²⁶⁾, koja je potrebna za pravilnu procenu informacija o starosti koje je dete pružilo. Onda kada je to moguće, prevodilac takođe treba da bude upoznat sa saslušanjem dece.

Informisani pristanak i pravo na odbijanje

Informisani pristanak se odnosi na slobodnu, dobrovoljnu i informisanu odluku. Prema članu 25(5) APD-a (preinačena), podnosioci zahteva i/ili njihovi zastupnici moraju dati pristanak za medicinski pregled. Iako pristanak nije zakonski uslov, traženje pristanka za procenu starosti se preporučuje uvek kada se koriste metode koje nisu medicinske. Može se dobiti putem sistematskog i efikasnog pružanja informacija i dobrog razumevanja postupka i njegovih svrha.

Informisani pristanak treba dobiti od podnosioca zahteva i/ili njegovog zastupnika pre sprovođenja procene starosti, a nakon što su date sve relevantne informacije kako bi se podnosiocu zahteva omogućilo da donese **informisanu odluku**. Konkretno, ono što treba dobro objasniti i razumeti jeste potencijalni uticaj medicinskog pregleda, pravo na odbijanje i posledice odbijanja podnosioca zahteva da se podvrgne medicinskom pregledu.

Kao što je ranije pomenuto, podnosilac zahteva ima pravo da odbije da se podvrgne bilo kakvim medicinskim pregledima. U nekim slučajevima, opiranje medicinskim pregledima se može prevazići dodatnim informisanjem ili prilagođavanjem postupka njenim ili njegovim potrebama, npr. odabirom alternativnog metoda. Činjenica da je podnosilac zahteva odbio da se podvrgne takvom ispitivanju ne bi trebalo da spreči nadležni organ da donese odluku o zahtevu za međunarodnu zaštitu (član 25.5 APD-a). Nadalje, zahtev za međunarodnu zaštitu ne treba biti odbijen samo na osnovu odbijanja podnosioca zahteva da se podvrgne medicinskom pregledu. Nikakve automatske pretpostavke ili posledice ne bi trebalo da proizlaze iz takvog odbijanja. Osim toga, u slučajevima odbijanja, podnosioca zahteva ne treba automatski smatrati odraslom osobom, već treba istražiti razloge, proceniti njegovu situaciju od slučaja do slučaja, a posledice odbijanja ne treba da budu u tolikoj meri nepovoljne da odvrate podnosioca zahteva od davanja pristanka. Ako podnosilac zahteva odluči da se ne podvrgne proceni starosti bez ikakvog opravdanja za odbijanje, procena se, ako je moguće, mora nastaviti sa elementima koji su na raspolaganju nadležnim organima.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

- 11 država EU+ pribavlja informisani pristanak podnosioca zahteva bez obzira na metodu procene starosti.
- 12 država EU + traži saglasnost podnosioca zahteva samo ako se koriste medicinske metode.
- Četiri države EU+ ne traže saglasnost ni za jedan metod (dve među njima ne traže saglasnost budući da ne koriste ni medicinske metode).
- Sa druge strane, šest država EU+ traži saglasnost od zastupnika u svim slučajevima.
- Sedam država EU+ tražilo bi saglasnost zastupnika samo ako bi postojali medicinski pregledi.
- Jedna država EU+ traži saglasnost od zastupnika ako se čini da je podnosilac prijave mlađi od 14 godina.
- Pet država EU+ ne zahteva saglasnost od zastupnika ni u jednom slučaju.
- 15 država EU+ daje podnosiocu zahteva mogućnost da odbije procenu starosti bez obzira na metodu.
- Sedam država EU+ daje tu mogućnost, ali je ograničena na medicinske preglede.
- Tri države EU+ ne priznaju tu mogućnost.
- Što se tiče posledica odbijanja medicinske procene starosti:

⁽²⁶⁾ EASO prikuplja i razrađuje informacije o zemlji porekla dostupne na veb lokaciji: <https://www.easo.europa.eu/information-analysis/country-origin-information/country-reports>

- 15 država EU+ ne bi automatski smatralo podnosioca zahteva odraslom osobom;
- šest država EU+ bi smatralo podnosioca zahteva odraslom osobom ako ne postoji opravdanje za odbijanje ili bilo koja dodatna indikacija da je podnosilac zahteva dete;
- šest država EU+ automatski bi smatralo podnosioca zahteva odraslom osobom ako odbije da se podvrgne proceni starosti;
- Prilikom odlučivanja o zahtevu za međunarodnu zaštitu, sedam država EU+ ne bi uzelo u obzir odbijanje, dok bi 14 država EU+ uzelo.
- Jedna država EU+ naglasila je da će uzeti odbijanje u obzir samo ako se suština zahteva bitno tiče maloletnosti (osnovi za progon ili ozbiljnu povredu koji se posebno odnose na decu).

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

Načelo poverljivosti i zaštita podataka pri razmatranju bezbednosti

Poverljivost se odnosi na postupanje sa podacima. Kada se podaci pružaju u poverenju pa su stoga poverljivi, oni se mogu podeliti samo uz saglasnost lica na koje se podaci odnose ili ovlašćenim stranama ako nacionalno pravo to dozvoljava. Deljeni podaci su po obimu ograničeni samo na podatke koji su stranama neophodni za vršenje njihovih funkcija. Ako to zakonom nije dozvoljeno, primaocu podataka će trebati saglasnost vlasnika da podeli podatke sa drugom stranom. Pre nego što se otkriju osetljivi podaci, za deljenje podataka se mora tražiti saglasnost deteta na način primeren njegovom uzrastu. Svi koji su uključeni u postupak procene starosti treba da razumeju zahteve o zaštiti podataka i da ih se pridržavaju. Nadalje, pre nego što se njegovi podaci dele dalje, potrebno je dobiti saglasnost pojedinca. Podaci se takođe moraju prikupljati i koristiti samo u svrhu procene starosti.

Načelo poverljivosti je tesno povezano sa pitanjima bezbednosti. Garancije bezbednosti i poverljivosti moraju biti uspostavljene kao važne zaštitne mere u postupku procene starosti. To se posebno odnosi na decu bez pratnje kojoj je možda potrebna međunarodna zaštita.

Ovo pitanje dodatno dobija na težini prilikom traženja podataka u zemlji porekla deteta koje je podnosilac zahteva za međunarodnu zaštitu.

Ako podnosilac zahteva nema dokumentaciju kojom bi dokazao starost, a izjave se ne smatraju dovoljnim dokazom, nadležni organi bi trebalo da pokušaju da budu proaktivni u traženju ovih podataka drugim sredstvima. Mogu se koristiti raznovrsna sredstva, kao što nacionalne baze podataka ili baze podataka država EU+, članovi porodice koji bi mogli da imaju dodatnu dokumentaciju ili ambasade drugih zemalja.

Ipak, kako se ističe u Opštem komentaru Komiteta UN-a za prava deteta br. 6⁽²⁷⁾, pri sprovođenju procene starosti ne treba referisati na status deteta kao tražioca azila ili izbeglice (stav 80). Bezbednost članova porodice deteta koji ostaju u zemlji porekla može biti ugrožena ako se ne poštuje načelo poverljivosti; dete može postati izbeglica *sur place* (st. 23), što znači da ako dete traži međunarodnu zaštitu, otkrivanje ovih podataka nadležnim organima zemlje porekla može dovesti do progona ili ozbiljne povrede podnosioca zahteva po povratku.

Nepovoljne posledice kršenja načela poverljivosti u odnosu na podatke prikupljene u okviru postupka međunarodne zaštite, uključujući podatke prikupljene za potrebe procene starosti, mogu ozbiljno uticati ne samo na određeno dete i njegovu porodicu, već i na integritet sistema azila.

Kvalifikovani stručnjaci iskusni u radu sa decom

Svi oni koji rade sa decom i za decu treba da prođu kroz odgovarajuću početnu i kontinuiranu obuku o pravima i potrebama dece. U svom polju stručnosti, treba da pokažu znanje kada ga koriste u posebnu svrhu procene starosti ili da za to budu obučeni.

⁽²⁷⁾ Komitet UN-a za prava deteta, Opšti komentar br. 6 (2005) o postupanju sa decom bez pratnje i razdvojenom decom van njihove zemlje porekla

Minimalno intruzivni metod

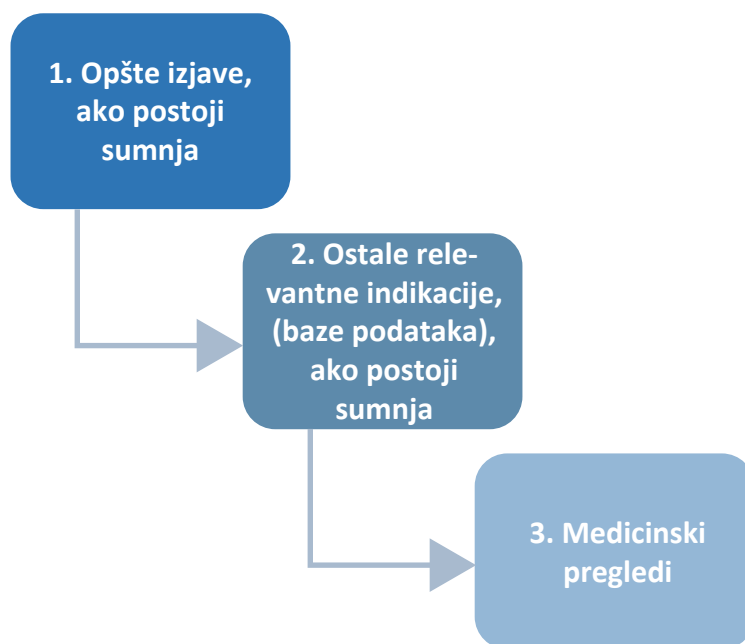
Kao što je potvrđeno u APD-u (preinačena), procenu starosti treba sprovesti kroz ispitivanje koje je najmanje invazivno u odnosu na potreban stepen pouzdanosti. Treba da se obavlja uz puno poštovanje dostojanstva pojedinca.

Termin **invazivni** se obično koristi u medicinskim procedurama da bi se ukazalo na ubacivanje instrumenata ili drugih predmeta u telo ili telesne šupljine. Ovo uključuje i sečenje tkiva. Ovaj termin se može koristiti kao sinonim za intruzivnost, ali se oba termina mogu posmatrati kao međusobno zamenjivi u ovom kontekstu. Pošto negativni efekti metoda procene starosti ne podrazumevaju uvek pomenute fizičke efekte, već i ulaženje u nečiju privatnost, preferirani termin je **intruzivnost** jer ima širi **dijapazon značenja**.

Stepen intruzivnosti se može smatrati zavisnim od uticaja metode na nečiju privatnost (kroz saslušanje), što se razlikuje od uticaja na nečije fizičko zdravlje (npr. jonizacija) ili na nečije psihičko zdravlje (npr. podsećanje na traumatične događaje). Ova pojedinačna razmatranja otežavaju postizanje konsenzusa o tome koje su metode intruzivnije od drugih, a stoga i njihovo objektivno ocenjivanje u tom pogledu. Iz tog razloga, intruzivnost treba procenjivati od slučaja do slučaja, u zavisnosti od okolnosti konkretnog podnosioca zahteva. Na primer, za neke podnosiocе zahteva sa traumatskim iskustvima u prošlosti, rendgen zgloba se ne mora smatrati psihološki intruzivnim, dok bi saslušanje sa snažnom psihološkom komponentom, poput prisećanja događaja iz prošlosti, za njih mogao biti uznemiravajuć. U drugim slučajevima, upotreba određene zavojnice za snimanje magnetnom rezonancom (MRI) za neke podnosiocе zahteva može biti klaustrofobična i time neprimerena.

Iz tog razloga, izbor minimalno intruzivnog metoda i postupak procene starosti koji zadovoljava potrebe konkretnog podnosioca zahteva ostaju izazov za nadležne organe. Međutim, u članu 25(5) APD-a (preinačena) date su korisne smernice o ovom konkretnom pitanju.

„Države članice mogu da koriste medicinske preglede kako bi utvrdile starost maloletnog lica bez pratnje [...], onda kada, sledeći opšte izjave ili druge relevantne indikacije, države članice gaje sumnje u vezi sa starošću podnosioca zahteva.“ (član 25.5 preinačene APD)

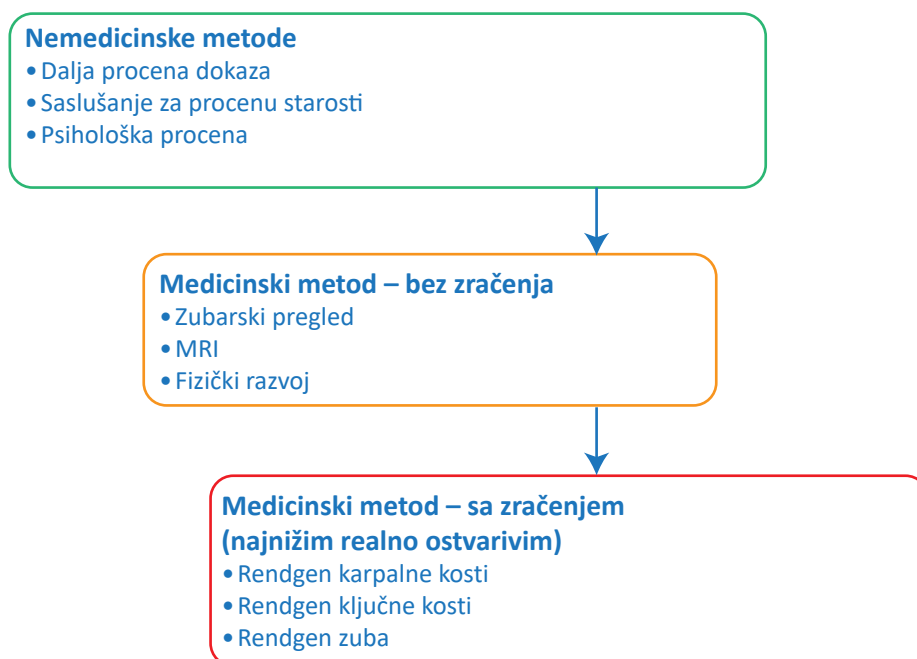
Kao rezultat toga, nadležni organi najpre moraju ispitati sve postojeće dokaze, uključujući izjave i relevantne indikacije, pre nego što odluče da li je potrebno preduzeti dalju procenu.

Nadležni organi su stoga u obavezi da zauzmu proaktivan pristup u **prikupljanju i analizi svih postojećih dokaza** koji su im na raspolaganju. To podrazumeva ne samo lična dokumenta već i saznanja od drugih članova porodice koji mogu posedovati informacije i dokaz o starosti lica (npr. stariji brat/sestra sa dokumentacijom koja dokazuje njegovu ili njenu starost), druge baze podataka itd. Ove informacije treba prikupljati pod uslovom da se podnosilac zahteva ili njegova porodica time ne izlažu riziku. Prilikom prikupljanja ovakvih informacija, nadležni organi ne sprovode procenu starosti; već se to smatra redovnom analizom dokaza od strane organa za azil ili migracije u okviru njihovog rada.

Kada raspoloživa dokumentacija ili dokazi ne pružaju direktno informacije o starosti, potrebna je dublja analiza ili istraga, nakon koje je potrebna **dalja analiza dokaza**. Ova aktivnost se smatra metodom procene starosti koja se razlikuje od redovnog prikupljanja informacija pomenutog u prethodnom stavu. Ova metoda se, zajedno sa drugima, detaljnije ispituje u poglavlju 4, gde se analiziraju prednosti i ograničenja svake pojedinačne metode.

Neke od medicinskih metoda koje se koriste za potrebe procene starosti uključuju upotrebu zračenja (rendgen karpalnih kostiju, ključne kosti, karlice ili zuba). Upotreba ovih metoda nosi rizik od potencijalno štetnih efekata koje zračenje može imati po zdravlje podnosioca zahteva. Iz tog razloga, prvo treba koristiti manje intruzivne metode (nemedicinske), a tek ako se ispostavi da je neophodno pribеći medicinskim metodama, prioritet treba dati metodama koje ne uključuju zračenje u odnosu na one koje ga podrazumevaju. Sledeća slika predstavlja vizuelni vodič o načinu na koji treba prioritizovati metode.

Prioritizacija metoda procene starosti

Upotreba metoda koje uključuju zračenje treba smatrati neophodnim samo kao krajnje sredstvo. Ako su te metode neophodne, moraju biti usvojene sve mere predostrožnosti i mere potrebne za sprečavanje rizika od bilo kog mogućeg negativnog efekta. Doza izloženosti zračenju za podnosioca zahteva varira u praksi, u zavisnosti od oblasti izloženosti, opreme i nacionalnog zakonodavstva. U tom smislu, primena načela „najniže realno ostvarivo“ (ALARA) je od presudne važnosti. ALARA je načelo bezbednosti zračenja zasnovano na smanjenju doza zračenja i ograničenju oslobađanja radioaktivnih materijala u životnu sredinu korišćenjem svih „opravdanih metoda“. ALARA ne podrazumeva samo pouzdano načelo bezbednosti

zračenja, već i regulatorni zahtev za sve programe zaštite od zračenja. Vreme, rastojanje i zaštitna sredstva jesu tri glavna faktora koja se koriste za održavanje doze zračenja ALARA:

1. Vreme: ograničavanje vremena izlaganja zračenju će smanjiti dozu zračenja.
2. Rastojanje: povećanje rastojanja između ispitanika i izvora zračenja smanjiće izlaganje za kvadrat rastojanja. Udvostručenje rastojanja između tela i izvora zračenja podeliće izloženost zračenju za faktor četiri.
3. Zaštitna sredstva: postoje različite vrste zaštitnih sredstava koja se koriste u cilju smanjenja izloženosti zračenju, uključujući olovne kecelje, mobilne olovne oklope, olovne naočare i olovne pregrade; pri radu u područjima visokog zračenja, važno je koristiti zaštitna sredstva kada god je to moguće.

Još jedno važno razmatranje koje treba uzeti u obzir kada je reč o intruzivnosti odnosi se ne samo na odabranu metodu već i na način na koji se ispitivanja sprovode.

- Ispitivanja nikada ne treba da budu prinudna ili kulturološki neprikladna; stručno osoblje treba da bude kvalifikovano i obučeno u rodno i kulturno osetljivim pitanjima.
- Interne smernice o načinu sprovođenja ispitivanja treba da odražavaju mere potrebne kako bi se osigurali prevodilac i ispitivač željenog roda, ako je potrebno, ili se broj prisutnih ispitivača smanjio na dva, ne bi li se situacija učinila manje neprijatnom za podnosioca zahteva.
- Prostorije u kojima se obavlja metoda/praksa moraju imati odgovarajuće uslove za obezbeđivanje maksimalne privatnosti, uz poštovanje načela poverljivosti i prava deteta, uključujući zaštitu deteta.
- Ispitivanja koja podrazumevaju nagost, posmatranje ili antropometrijska merenja genitalija ili intimnih delova treba isključiti, budući da su vrlo intruzivna; ovo posebno važi za osobe drugačijeg porekla i osobe koje su možda pretrpele zlostavljanje.

Iz tog razloga, u svrhu procene starosti ne treba primenjivati nijedan metod procene seksualne zrelosti koji zahteva nagost ili posmatranje ili ispitivanje genitalija.

Primeri iz prakse

Francuska – Prema zakonu od 14. marta 2016. godine o zaštiti deteta, upotreba rendgena je sada ograničena, a procena seksualne zrelosti je strogo zabranjen metod pri proceni starosti osoba koje se izjašnjavaju kao mlađe od 18 godina.

UK – Kada prvi put sretnu mladu osobu bez pratnje, imigracionim službenicima na granici je dozvoljeno da izvrše početnu procenu na osnovu lične izjave pojedinca, svih dostupnih dokumenata i sopstvene procene fizičkog izgleda i ponašanja osobe. To nije obavezujuće, pošto pojedinac to može dovesti u pitanje ili osporiti. Pored toga, imigracioni službenik može zatražiti dalje pojašnjenje formiranog stava o starosti pojedinca. U obe ove situacije, ako postoji prigovor pojedinca ili sumnja imigracionog službenika da je pojedinac mlađi od 18 godina, primenjuje se pretpostavka istinitosti i pojedinac se tretira kao dete. To znači da će biti prebačeno u lokalno nadležnu dečiju službu, od koje će se potom tražiti da sprovede procenu starosti. Sredstva kojima nadležni lokalni organi to čine nisu određena zakonodavstvom, ali postoji razvijena praksa da dva socijalna radnika procene pojedinca i dođu do odluke na osnovu te procene. U dolaženju do zaključka pomaže im njihova obuka i iskustvo u radu sa mladim ljudima.

Kipar – Relevantni postupak koristi holistički pristup i uključuje medicinske i nemedicinske preglede.

Nemedicinski pregledi:

1. dokumenti koje je podneo podnosilac zahteva;
2. napomena iz okružne službe socijalne zaštite;
3. saslušanja za procenu starosti koje sprovodi služba za azil.

Ako služba za azil, pošto je iscrpela sve nemedicinske preglede (1–3), nastavlja da dovodi u pitanje starost podnosioca zahteva, ona može da koristi medicinske preglede za utvrđivanje starosti podnosioca zahteva, kako je predviđeno članom 10(1)(G) nacionalnih zakona o izbeglicama.

Svi medicinski pregledi se sprovode u prisustvu prevodioca i staratelja maloletnog lica.

Preciznost i margina greške

Termin preciznost se definiše kao „**kvalitet ili stanje tačnosti ili preciznosti**”. Ovo je fundamentalno pitanje u vezi sa postupkom procene starosti. Za sada ne postoji metoda procene starosti koja može pružiti tačne rezultate o hronološkoj starosti osobe. Trenutno postojeće metode mogu ponuditi jedino procenu starosti, pa se stoga terminima „procena starosti” ili „približna procena starosti” daje prednost u odnosu na termin „određivanje starosti”. Kako sve metode imaju marginu greške, ovaj aspekt uvek treba dokumentovati, posebno u slučaju višeznačnih rezultata. Pošto se svaki opseg starosti ne može proceniti svakom od metoda, odabir metoda treba da zavisi od datog opsega starosti (neke su preciznije od drugih u određenim segmentima starosti). Rod podnosioca prijave koji se podvrgava proceni je još jedan faktor koji treba uzeti u obzir, budući da se margina greške metoda može razlikovati u zavisnosti od roda ispitanika (28).

U skladu sa smernicama koje je predložila dr Ric-Time i saradnici, (29), da bi se metoda procene starosti smatrala prihvatljivom, ona mora da ispunjava sledeće uslove:

1. metoda mora biti transparentna, dokaziva i po pravilu predstavljena naučnoj zajednici putem objavljivanja u recenziranim časopisima;
2. moraju biti dostupne jasne informacije o preciznosti metode za procenu starosti;
3. metoda mora biti dovoljno precizna da reši sva osnovna pitanja i ispunji specifične zahteve konkretnog slučaja;
4. u slučajevima procene starosti kod živih pojedinaca, moraju se uzeti u obzir načela medicinske etike i zakonskih propisa, naročito ako je uključena medicinska intervencija.

Prema radu Šmelinga i saradnika, iz 2011. (30), da bi se smatrao **preciznim**, svaki referentni materijal koji se koristi mora ispuniti određene zahteve (Solari, A. C. i Ambramovitch, K., „The accuracy and precision of third molar development as an indicator of chronological age in Hispanics”, *Journal of Forensic Sciences*, (2002), vol. 47, br. 3, str. 531-535):

- adekvatna veličina uzorka,
- potvrđena starost ispitanih lica,
- uniformna raspodela starosti,
- odvajanje na osnovu roda,
- podaci o datumu ispitivanja,
- jasno definisanje proučenih karakteristika,
- precizan opis metodologije,
- podaci o referentnoj populaciji u odnosu na genetsko-geografsko poreklo,
- društveno-ekonomski status,
- zdravstveno stanje,
- podaci o veličini grupe, srednja ili prosečna vrednost i mera varijacije za svaku proučenu karakteristiku.

(28) Tscholl, P.M, Junge, A., Dvorak, J. i Zubler, V., „MRI zgloba se ne preporučuje za procenu starosti kod fudbalerki takmičarki uzrasta U-16/U-17”, *Scand J Med Sci Sports*, 2015, doi:10.1111/sms.12461.

(29) Ritz-Timme, S., Cattaneo, C., Kolins, M.J. i saradnici „Age estimation: the state of the art in relation to the specific demands of forensic practice”, *Int J Legal Med*, 2000, 113(3), str. 129-136.

(30) Schmelting, A., Garamendi, P. M., Prieto, J. L. i Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults”, *Forensic medicine – From old problems to new challenges*, Vieira, D. N. (ed.), InTech, (2001), dostupno na <https://www.intechopen.com/books/forensic-medicine-from-old-problems-to-new-challenges/forensic-age-estimation-in-unaccompanied-minors-and-young-living-adults>

Margina greške procene treba biti dokumentovana i uključena u izveštaj na način pristupačan za čitaoca. Time se osigurava ispravno tumačenje rezultata i razumevanje od strane drugih stručnjaka koji nemaju stručnost u oblasti medicine, kao što su službenici za sprovođenje zakona, sudije, tužioci, staratelji/zastupnici ili službenici za azil i migraciju.

Nemačka – Ako se ne dobiju konačni rezultati nakon prvog ispitivanja, treba poštovati pretpostavku istinitosti, a druge metode procene starosti postepeno koristiti kao deo postupka. Na taj način, odluka je zasnovana na širem spektru dokaza, što je čini pouzdanom. Savezne države (*Länder*) su odgovorne za utvrđivanje starosti dece bez pratnje koje se odvija za vreme njihovog „zbrinjavanja“ (*Inobhutnahme*) čim stupe u kontakt sa nemačkim vlastima. Njihova odluka je takođe osnova za postupak azila.

U preambuli zakona kojim se menja socijalni zakonik iz 2015., upućuje se na preporuke Radne grupe Federalnih službi za socijalnu zaštitu mladih (*Bundesarbeitsgemeinschaft landesjugendamter*; http://www.baglae.de/downloads/118_handlungsempfehlungen-umf_2014.pdf).

Tako Odeljak 42 socijalnog zakonika daje osnovu za postupak određivanja starosti kojim se uvodi postepen postupak. Radna grupa Federalnih službi za socijalnu zaštitu mladih savetuje da se pri postupku određivanja starosti konsultuju preporuke Grupe za forenzičku dijagnostiku starosti (*Arbeitsgemeinschaft für Forensische Altersdiagnostik*, AGFAD; http://campus.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlungen_ausserhalb_strafverfahren.pdf).

Norveška – Forenzičko odeljenje univerzitetske bolnice u Oslu razvilo je novi metod čitanja rezultata rendgenskih snimaka ruku i umnjaka. Sastoji se iz statističkog modela koji kombinuje podatke dobijene na osnovu dve radiološke metode: Demirjianova gradacija trećeg kutnjaka i Grojlihov i Pajlov atlas ruke i zgloba. Sveukupno, uključeno je preko 14000 pojedinaca (oba pola). Statistički model se zasniva na uklapanju modela tranzicije u nekoliko kombinovanih/objedinjenih skupova podataka (za oba pola), a Bajesova teorema se koristi za dobijanje distribucije hronološke starosti u fazama. Rezultati su predstavljeni kao 95% i 75% intervala predviđanja i kao procenat slučajeva mlađih od 18 godina i mlađih od 16 godina. Zbog velikih bioloških varijacija koje nadilaze ono što se nalazi u referentnom materijalu, rezultati ne mogu biti potpuno jednoznačni. Međutim, jasnim rezultatima bi se mogla dati relativno velika uloga u ukupnoj proceni. Univerzitetska bolnica u Oslu je nedavno objavila sveobuhvatan priručnik za ovu metodu procene starosti (pod nazivom „BioAlder“).

Ključni nalazi iz prakse država EU+

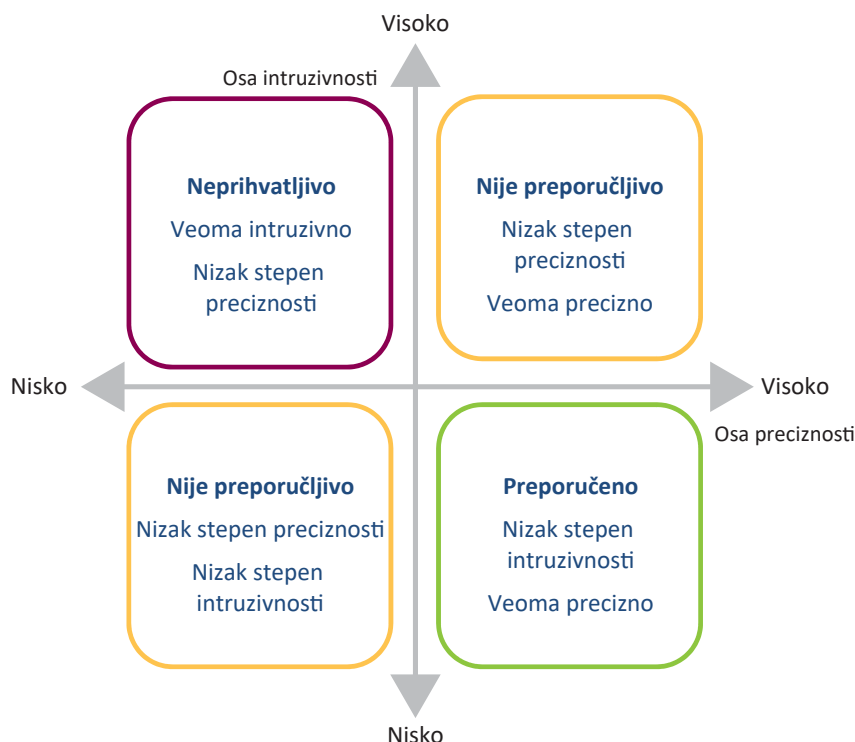
U slučaju višeznačnih rezultata postupka procene starosti, 16 država EU+ primenjuje pretpostavku istinitosti, dok je šest država EU+ ne primenjuje i razmatra samo dostupne dokaze ili informacije.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

Kombinovanje intruzivnosti i preciznosti

Metode treba birati nakon razmatranja njihove intruzivnosti i preciznosti. Prednost treba dati metodama koje su manje intruzivne i preciznije, dok metode koje su manje nametljive, ali i manje precizne treba birati poslednje. Sa procenom treba prestati u trenutku kada metoda postaje značajno intruzivna, bez obzira na njenu potencijalnu preciznost. Premda je nagost i izlaganje genitalija ekstremno stresno za sve ljude, još je traumatičnije za decu koja su možda bila podvrgnuta nasilju tokom progona u svojoj zemlji porekla ili tokom migracije. Visok nivo intruzivnosti i povećani rizik od traumatizacije, kao rezultati korišćenja ovih metoda, čine ove preglede neprihvatljivim za potrebe procene starosti.

Razmatranje intruzivnosti i preciznosti

Pravo na delotvorni pravni lek

U slučaju negativne odluke (one koja se kosi sa navedenom starošću), nadležni organi treba da objasne razloge za odluku i informišu podnosioca zahteva o tome kako se ona može osporiti. Budući da detinjstvo/odraslo doba podnosioca zahteva može uticati na način sprovođenja postupka međunarodne zaštite (prioritizacija, zaštitne mere itd.), odluku o proceni starosti treba doneti odvojeno od odluke o međunarodnoj zaštiti i pre nje. Ako ne postoji zasebno pravo na žalbu na rezultat same odluke o proceni starosti, trebalo bi da postoji mogućnost da se ishod ospori kroz sudsko preispitivanje ili u okviru celokupnog razmatranja zahteva za zaštitu. Pojedinaac treba da ima pristup zastupniku ili pravnoj podršci kako bi od njih dobio pomoć u postupku. Prilikom donošenja zasebne odluke, informacije o tome kako se ona osporava treba obezbediti besplatno i na način koji je jasan podnosiocu zahteva. Podnosilac zahteva u tom koraku treba da ima priliku da njegovi stavovi budu saslušani.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

U pogledu pravnih lekova koji su dostupni podnosiocu zahteva protiv odluke o proceni starosti:

- osam država EU+ nudi mogućnost da se odluka o proceni starosti zasebno preispita;
- devet država EU+ nudi mogućnost da se odluka o proceni starosti preispita u okviru odluke o međunarodnoj zaštiti ili istovremeno sa njom;
- dve države EU+ ne nude pravne lekove podnosiocu zahteva protiv rezultata procene starosti.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

Poglavlje 3 Postupak procene starosti: primena multidisciplinarnog i holističkog pristupa

Primena holističkog i multidisciplinarnog pristupa u postupku procene starosti

Holistički pristup uzima u obzir celinu nečega ili celokupan sistem, a ne samo njegove delove. Za razliku od jednostavne procene starosti u kojoj je procena hronološke starosti glavni cilj, postupak procene starosti zasnovan na „holističkom” pristupu se ne fokusira isključivo na starost, već uzima u obzir širi spektar faktora. Pri korišćenju ovakvog pristupa, potrebe dece i mladih u migracionom kontekstu takođe se uzimaju u obzir prilikom procene hronološke starosti. Stoga, holistička procena starosti ostavlja prostor za fleksibilnost i individualizaciju postupka procene starosti, omogućavajući da se postupak zasniva na specifičnim okolnostima i potrebama podnosioca zahteva (npr. da li preduzeti procenu starosti ili ne, uticaj na odabir metoda, ispitivači itd).

Sledstveno tome, holistički osmišljena procena starosti doprinosi operacionalizaciji najboljeg interesa deteta tokom čitavog postupka. Sistematsko i kontinuirano uzimanje u obzir najboljeg interesa deteta treba da se odražava u svim aktivnostima koje utiču na njih. Prema tome, pri svakom postupku procene starosti najpre treba razmotriti kako da se primeni načelo za pravilnu i prioritetnu identifikaciju deteta (naročito u slučaju dece bez pratnje). Potrebno je usvojiti neke mere da bi se imala celovita slika o potrebama deteta, npr:

- oni koji stupaju u kontakt sa detetom (uključujući nastavnike, negovatelje, staratelje/zastupnike, zdravstvene radnike, organe za prihvatanje, organe za azil i migraciju i sprovođenje zakona) treba da imaju proaktivan pristup u prikupljanju svih informacija neophodnih za utvrđivanje važnih ili zabrinjavajućih činjenica (kao što su istorija zlostavljanja ili traumatskih iskustava) — tokom čitavog postupka decu treba saslušati i to ne samo kada je reč o temi njihove starosti, već i o njihovim brigama i potrebama;
- kako bi se smanjio broj saslušanja i izbegla pitanja koja se ponavljaju, ove informacije treba da budu dostupne drugim relevantnim akterima (starateljima/zastupnicima, zdravstvenim radnicima, organima za prihvatanje, organima za azil i migraciju i sprovođenje zakona) tokom postupka, onda kada je to moguće i uz poštovanje pravila o zaštiti podataka;
- pored toga, ti stručnjaci će imati priliku da izraze svoje mišljenje zasnovano na stručnosti i iskustvu, kao i da razmene mišljenja onda kada je to neophodno;
- postupak koji treba da bude usvojen treba razraditi u konsultaciji sa svim relevantnim zainteresovanim stranama – u ovom koraku, holistički pristup će se povezati sa multidisciplinarnim kako sledi.

Multidisciplinarni pristup kombinuje ili uključuje nekoliko akademskih disciplina ili profesionalnih specijalizacija u razmatranju određene teme ili problema.

Multidisciplinarni pristup u svrhu procene starosti bi podrazumevao istraživanje različitih aspekata ili faktora kao što su fizički, psihološki, razvojni, ekološki i kulturološki⁽³¹⁾. Isto tako, postupak procene starosti zasnovan isključivo na medicinskim metodama ne može se smatrati multidisciplinarnim. Pošto ne postoji jedna jedinstvena metoda kojom se može utvrditi starost sa sigurnošću, neophodno je proceniti više faktora kroz upotrebu različitih metoda. Time se osigurava da se odluka zasniva na širem spektru dokaza, čime se unapređuje pouzdanost procene. U tom pogledu, multidisciplinarna procena zahteva da stručnjaci koji su adekvatno kvalifikovani za procenu starosti u svom polju stručnosti učestvuju u čitavom postupku, tokom ispitivanja i prilikom donošenja odluke nakon što su dobijeni rezultati različitih ispitivanja. U zavisnosti od metode, to može uključivati socijalne radnike, lekare, radiologe, (dečije) psihologe, pedijatre ili druge

⁽³¹⁾ Videti, na primer, program za razdvojenu decu u Evropi, *Izjava o dobroj praksi*, (2009), dostupna na <http://www.scepnetwork.org/p/1/69>

odgovarajuće kvalifikovane osobe sa stručnim znanjem u oblasti razvoja deteta i procene starosti. Kako bi se koordinisali doprinosi različitih stručnjaka, tokom praktične primene multidisciplinarnog pristupa treba uspostaviti mehanizam koordinacije.

Kao i kod svih pitanja koja se tiču ispitivanja zahteva za međunarodnu zaštitu i u skladu sa članom 4 QD-a (preinačena), treba uzeti u obzir sve raspoložive dokaze. Odluka o tome koji će stručnjaci učestvovati u proceni treba da bude doneta sa ciljem da se maksimalno poveća sveukupna preciznost procene, uz očuvanje načela minimalno intruzivnog efekta na podnosioca zahteva.

Pri odlučivanju koje metode treba izabrati prilikom procene starosti, na prvom mestu treba uzeti u obzir najbolji interes deteta. APD (preinačena) precizira da ako države članice, sledeći opšte tvrdnje ili druge relevantne indikacije, imaju sumnje o starosti podnosioca zahteva, mogu da koriste medicinske preglede u okviru ispitivanja zahteva za međunarodnu zaštitu kako bi odredile starost deteta bez pratnje. Kako su psihološki razvoj i zrelost podnosioca zahteva ključni aspekti koji se ispituju tokom postupka, psihosocijalnu procenu treba izabrati pre drugih metoda.

Ako je država članica posle multidisciplinarnog procene još uvek u nedoumici u vezi sa starošću podnosioca zahteva, treba da pretpostavi da je podnosilac zahteva dete.

Prema IOM-u ⁽³²⁾, trenutno postoje tri glavna pristupa proceni starosti:

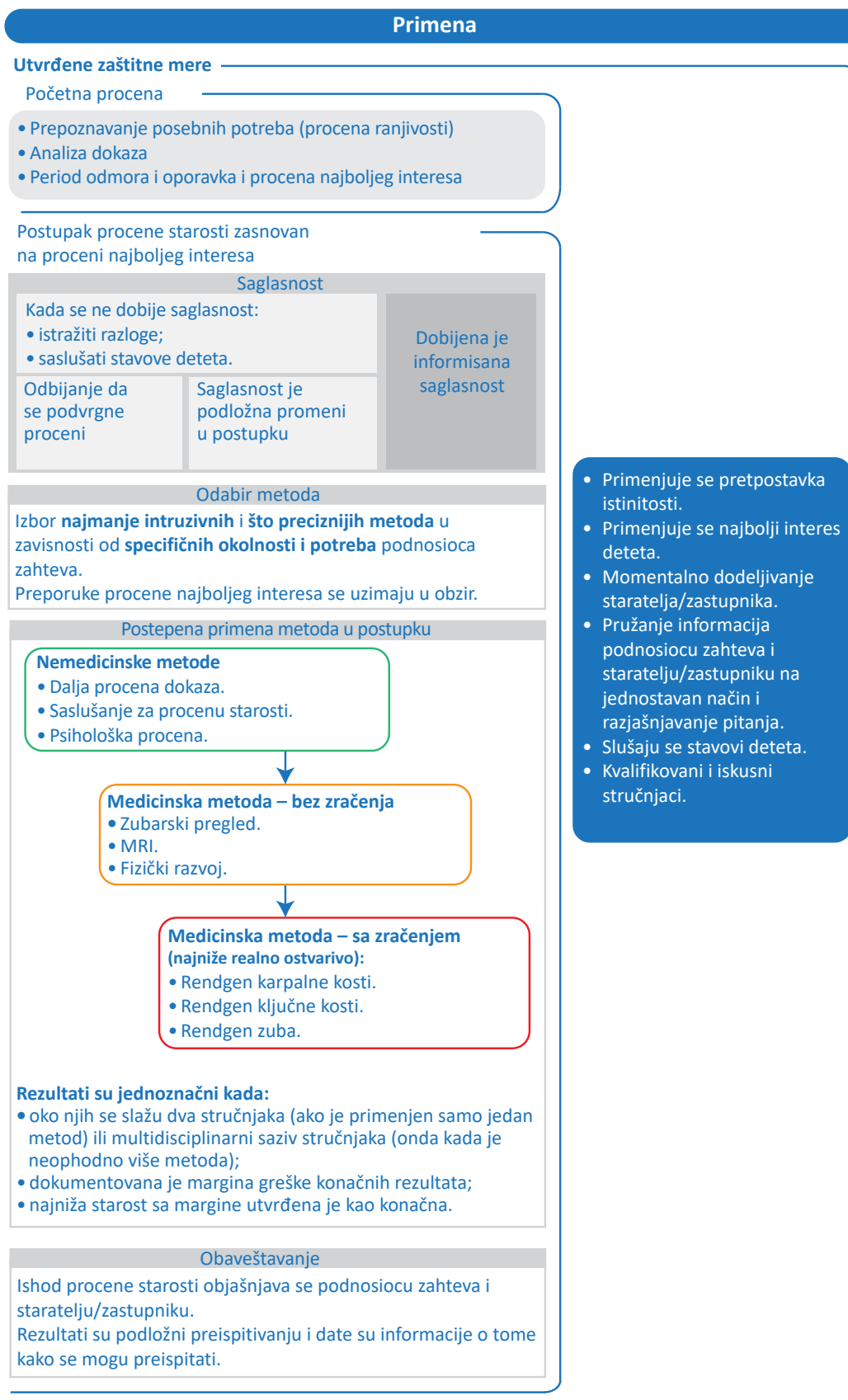
- prvi, koji se najbolje može opisati kao **nemedicinski**, uključuje procenu postojeće dokumentacije, vizuelnu procenu zasnovanu na fizičkom izgledu i saslušanja kojima se dolazi do narativa o životu i okolnostima pojedinca;
- drugi je u suštini **medicinski** i uključuje fizički pregled i snimanje kostiju i/ili zuba radiografijom;
- treći nastoji da integriše podatke iz nemedicinskih i medicinskih pristupa, prepoznajući **multidisciplinarnu saradnju** kao preduslov da se osiguraju dobri ishodi po ugroženu decu i mlade ljude.

⁽³²⁾ Radna grupa EASO-a za procenu starosti, septembar 2016. godine

Dijagram toka postupka procene starosti

Postupak opisan u prethodnom odeljku, uz korake i zaštitne mere neophodne za efikasnu i bezbednu procenu starosti, vizuelno je prikazan u sledećem dijagramu toka.

Smernice o postupku procene starosti

Prilikom razmatranja da li je procena starosti neophodna ili ne

Određeni preduslovi i zaštitne mere treba da budu na snazi pre odlučivanja o postupku ili pre sprovođenja procene starosti.

- Podnosilac zahteva je podneo zahtev za **međunarodnu zaštitu** i evidentiraju se lični podaci kao što su identitet, starost i porodične veze.
- Navedena starost podnosioca zahteva (da je odrasla osoba ili dete) **nije podržana** dokumentima, a nijedan drugi dokaz koji ide u prilog navedenoj starosti nije obezbeđen.
- Navedena starost podnosioca zahteva je **sporna**.
- Od podnosioca zahteva može se uzeti **otisak prsta** ako sporni opseg starosti nedvosmisleno prelazi starost propisanu u tu svrhu u EU i/ili nacionalnom zakonu i uvrstiti u bazu podataka otisaka prstiju azilantata EU (Eurodac) ⁽³³⁾.
- U primeni **pretpostavke istinitosti**, podnosilac zahteva se smatra osobom mlađom od 18 godina i, ako nema pratnju, odmah će mu biti dodeljen **staratelj/zastupnik**.
- **Najbolji interes deteta** treba razmatrati počev od tog trenutka nadalje, sve dok zaključni rezultati ne pokažu da je podnosilac zahteva odrasla osoba.

Starost osobe je faktor koji nju ili njega može učiniti ranjivim (deca, starija lica) ili dodatno naglasiti druge ranije postojeće ranjivosti (vezane za rod, porodične okolnosti, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, invaliditet, ozbiljnu bolest ili pretrpljeno mučenje ili druge vidove nasilja). S obzirom na to da ove ranjivosti mogu negativno uticati na sposobnost podnosioca zahteva da predstavi i potkrepi svoj zahtev za međunarodnu zaštitu, EU *acquis* za azil podržava dodatne zaštitne mere kako bi se podnosiocima zahteva sa posebnim potrebama obezbedili pravični postupci za azil. Da bi se osiguralo da podnosioci zahteva sa posebnim potrebama mogu u potpunosti da predstavljaju i potkrepe svoj zahtev, mora biti utvrđen **mehanizam rane identifikacije** i, onda kada je to potrebno, naknadna procena ranjivosti. Međutim, nadležni organi moraju biti u pripravnosti da brzo prepoznaju znake ranjivosti koji se mogu pojaviti u kasnijim fazama postupka i da reaguju u skladu sa tim. Ovaj mehanizam mora biti dostupan tokom čitavog postupka da bi se omogućilo naknadno prepoznavanje i stoga pružila adekvatna podrška bez nepotrebnog odlaganja.

Specifične potrebe ranjivog podnosioca zahteva treba da igraju ključnu ulogu pri odlučivanju o tome koje metode treba koristiti, kako treba sprovesti procenu i da li će ona imati negativne efekte na tog konkretnog podnosioca zahteva. Neke od informacija prikupljenih prilikom procene posebnih potreba mogu se koristiti prilikom procene starosti. Time se izbegavaju odlaganja i dupliranje postupaka za isto lice. Procena starosti koja se sprovodi na osnovu holističkog i multidisciplinarnog pristupa takođe može pomoći u prepoznavanju drugih potreba i ranjivosti, koje nisu bile otkrivene u prethodnoj proceni ranjivosti.

U ovoj fazi, ako se navedena starost ne može potvrditi, a nakon što je osigurano da istraga neće ugroziti podnosioca zahteva ili njegovu ili njenu porodicu, službenici treba da proaktivno traže informacije iz drugih izvora. Tokom ovog preliminarnog koraka, poznatog kao **analiza dokaza**, svi dokazi koji su raspoloživi nadležnim organima (dokumenta, izjave podnosioca zahteva i članova njegove ili njene porodice o njegovoj ili njenoj starosti i identitetu, izjave staratelja, informacije prisutne u drugim bazama podataka i prve procene na osnovu fizičkog izgleda) uzimaju se u obzir. Kada rade sa decom koja traže azil, a naročito decom bez pratnje, od službenika se očekuje da zauzmu posebno proaktivan i empatičan stav.

Na osnovu rezultata gore navedene analize, nadležni organi bi mogli da naprave razliku između slučajeva u kojima je navedena starost sporna i onih u kojima nije.

Primenu **pretpostavke istinitosti** treba pokrenuti čim se javi bilo koje sumnje u navedenu starost. Prema tome, podnosioca zahteva treba smatrati detetom sve dok se ne dobiju jednoznačni rezultati kroz dalja ispitivanja.

⁽³³⁾ Uredba Eurodac trenutno predviđa otiske prstiju svih lica starijih od 14 godina; u predlogu za preinačenu uredbu predložena starost se spušta na 6 godina.

Kako se podnosilac zahteva smatra detetom, **staratelj/zastupnik** treba odmah da bude imenovan kako bi se osiguralo da se načelo najboljeg interesa deteta poštuje u svim odlukama koje utiču na dete. To uključuje i određivanje neophodnosti procene starosti.

Iako je glavni cilj procene starosti procena stepena zrelosti podnosioca zahteva i potreba za uzimanjem svih faktora relevantnih za procenu u obzir, ne sme se gubiti iz vida blagostanje deteta. Iz tog razloga, važno je obezbediti **period odmora i oporavka** između prve analize dokaza, koja se može sprovesti po dolasku i celovite procene starosti. Stoga se smatra da je dvostepeni postupak procene starosti najprikladniji način za sprovođenje efikasne i bezbedne procene starosti. To posebno važi u kontekstu velikog priliva, gde je potreba za efikasnim postupkom identifikacije i registracije od presudnog značaja.

Period odmora i oporavka može olakšati izgradnju poverenja između deteta i njegovog staratelja/zastupnika. Takođe omogućava detetu da počne da se oseća sigurno i da deli informacije neophodne za procenu njegovih ili njenih potreba. Tokom ovog perioda, treba sprovesti **procenu najboljeg interesa** ⁽³⁴⁾ kako bi se osiguralo da je određeni postupak procene starosti usklađen sa individualnim okolnostima podnosioca zahteva, kao i da je očekivani ishod koristan za postupak i da nije štetan za dete.

Postupak treba da osigura da su **stavovi deteta sistematski saslušani** putem njenog ili njegovog izveštaja ili posredstvom staratelja/zastupnika. Ovo pravo zahteva sistematsku primenu, ne samo tokom čitavog postupka već i u najranijoj fazi, pre donošenja odluke o preduzimanju procene starosti.

- Stavove treba prikupljati kad god vlasti imaju **sumnje** u vezi sa izjavama ili drugim dokazima koje je pružio podnosilac zahteva. Jednostavan pokušaj da se razmene mišljenja i objasne, na konstruktivan način, razlozi zbog kojih se ne prihvata navedena starost ili zašto su informacije nedovoljne da potvrde izjave, može pomoći podnosiocu zahteva da razume postupak i rado učestvuje u njemu.
- U slučaju mogućih **nedoslednosti** u vezi sa njegovim ili njenim uzrastom, podnosiocu zahteva se mora dati prilika da ih objasni u pismenom ili usmenom obliku.
- Ponekad će podnosilac zahteva obezbediti dodatnu dokumentaciju ili drugi dokaz ili verodostojno objašnjenje i biti u stanju da potkrepi navedenu starost. Stoga ta **objašnjenja i dodatni elementi** čine procenu starosti nepotrebnom.

Nakon procene svih dokaza, nakon što je zaključeno da su sumnje o starosti podnosioca zahteva potkrepljene i saslušani stavovi podnosioca zahteva i popunjen obrazac za procenu najboljeg interesa, može se doneti odluka o tome hoće li se pokrenuti postupak procene starosti.

Prilikom sprovođenja procene starosti

Ako se smatra da je **procena starosti neophodna i preporučena na osnovu procene najboljeg interesa**, postupak procene starosti će se pokrenuti bez nepotrebnog odlaganja. Nadležni organi moraju osigurati da su podnosilac zahteva i staratelj/zastupnik dobili relevantne **informacije** izražene na jednostavan način, kao i da su ih razumeli. Na sva pitanja koja podnosilac zahteva ili njegov staratelj/zastupnik mogu imati moraju se dati odgovori i razjasniti sve nedoumice.

Nakon toga, podnosilac zahteva i/ili njegov staratelj/zastupnik moći će da daju **informisanu saglasnost** za postupak. U slučajevima kada podnosilac zahteva ne može dati saglasnost zbog opravdane prepreke, saglasnost staratelja/zastupnika će biti dovoljna. Ako postoje nedoumice u pogledu postupka, one se moraju objasniti u bilo kojoj fazi. **Odbijanje podnosioca zahteva da se podvrgne** proceni ne bi trebalo da podrazumeva automatski stav da je u pitanju punoletno lice. U takvim slučajevima, podnosioca zahteva treba ponovo **saslušati** i u potpunosti istražiti razloge. Opiranje se može prevazići ako se podnosiocu zahteva i/ili njegovom staratelju/zastupniku pruži više informacija ili ako se postupak prilagodi njegovim ili njenim potrebama, npr. odabirom alternativne metode.

⁽³⁴⁾ Videti, na primer, program razdvojene dece u Evropi, *Dokument o stavu o proceni starosti u kontekstu razdvojene dece u Evropi*, (2012), dostupan na <http://www.scepenetwork.org/images/16/163.pdf>

U svakom slučaju, odbijanje da se podvrgne proceni starosti ne može biti jedini razlog za odbijanje zahteva (član 25(5) APD-a).

Kada se dobije **informisana saglasnost**, postupak, uz sve neophodne zaštitne mere, treba staviti na raspolaganje i, ako je potrebno, dodatno prilagoditi posebnim potrebama ili okolnostima deteta u skladu sa nacionalnom praksom i u skladu sa *acquis* EU.

Odabir metoda treba da bude maksimalno individualizovan, a prednost treba dati najmanje intruzivnom i najpreciznijim metodama. Prilikom odlučivanja o tome koja metoda je **najmanje intruzivna** opcija, treba uzeti u obzir ne samo fizički uticaj na podnosioca zahteva, već i psihološki efekat na podnosioca zahteva (videti član 25(5), drugi stav APD-a). Takođe treba uzeti u obzir i faktore kulture i okruženja.

Ispitivanja treba sprovoditi postepeno, a prvo prednost treba dati nemedicinskim metodama. Ako one ne dovedu do konačnih rezultata, mogu se koristiti medicinske metode koje ne zahtevaju upotrebu zračenja. Upotreba medicinskih metoda koje zahtevaju upotrebu zračenja treba da bude poslednja opcija i to, kao što je gore rečeno, onih koje zahtevaju najmanju moguću dozu zračenja. Rezultatima testova koji procenjuju psihološku zrelost treba dati barem istu težinu kao i rezultatima onih koji procenjuju fizički razvoj. Zahvaljujući ovakvom pristupu, ako se konačni rezultati dobiju na osnovu jednog metoda, izbegavaju se sva ostala nepotrebna ispitivanja.

Ispitivanja nikada ne treba da budu prinudna ili kulturološki neosetljiva i stručnjaci treba da budu **kvalifikovani**, obučeni u pogledu rodno osetljivih i kulturološki osetljivih pitanja i da poseduju znanja o protokolima i/ili smernicama po tom pitanju ⁽³⁵⁾. Ispitivanja koja uključuju nagost ili pregled, ispitivanje i/ili merenje genitalija ili drugih intimnih delova tela se moraju isključiti budući da su veoma intruzivna.

Ako bilo koja od metoda primenjenih tokom procene starosti nudi rezultat koji ukazuje na to da je osoba mlađa od 18 godina, sa procenom treba prestati. U takvim slučajevima, ako je navedena starost u datom opsegu, treba je smatrati validnom; međutim, ako nije, **najnižu starost margine** treba smatrati validnom.

- Kada je potrebno nekoliko ispitivanja zbog naknadnih i višeznačnih rezultata, konačne rezultate treba da analizira **saziv stručnjaka**. Ti stručnjaci treba da imaju različita polja ekspertize i opšta znanja ili iskustvo u radu sa decom. Multidisciplinarni saziv stručnjaka treba da objedini socijalne radnike, forenzičare, specijaliste za zaštitu dece i socijalne radnike sa ekspertizom u vezi sa decom.
- Kada to nije moguće ili u slučajevima kada se koristi samo jedan metod, procenu treba da sprovedu najmanje **dva stručnjaka**. Treba da bude garantovano da su oba kvalifikovana stručnjaka iznela svoj stav i da su se oboje složili u odluci. Ako dva stručnjaka ne mogu da se dogovore o konačnoj odluci, može se preporučiti da se slučaj prosledi višoj instanci i da odluku donese iskusni i kvalifikovani supervizor.

Ako se sporazum ne može postići, procenu starosti treba smatrati višeznačnom i primeniti pretpostavku istinitosti. U takvim slučajevima, podnosioca zahteva treba smatrati detetom.

Odluka treba da bude motivisana, doneta u pisanom obliku i usmeno objašnjena. U njoj treba navesti podatke o stručnim kvalifikacijama, iskustvu i relevantnoj obuci stručnjaka, kao i marginu greške korišćenih metoda. Podnosilac zahteva treba da bude obavešten o mogućnosti preispitivanja odluke i, ako je to primenljivo, da dobije pravnu pomoć u tu svrhu.

Budući da su posledice identifikovanja nekog kao odrasle osobe ili deteta dalekosežne, podnosiocu zahteva treba pružiti priliku da **ospori rezultate** na brz i pristupačan način. Potencijalni načini na koje podnosilac zahteva može osporiti rezultate procene jesu žalbe ili sudska preispitivanja.

Osim toga, postupak treba biti otvoren za mogućnost da se pruže nove informacije nakon što se procena zaključi; stoga mora biti moguća kasnija **revizija** procenjene starosti.

U slučaju netačne procene starosti, potrebno je preduzeti hitnu akciju kako bi se informacije ispravile na pojednostavljen i efikasan način i sve izmene treba uneti u odgovarajuće baze podataka.

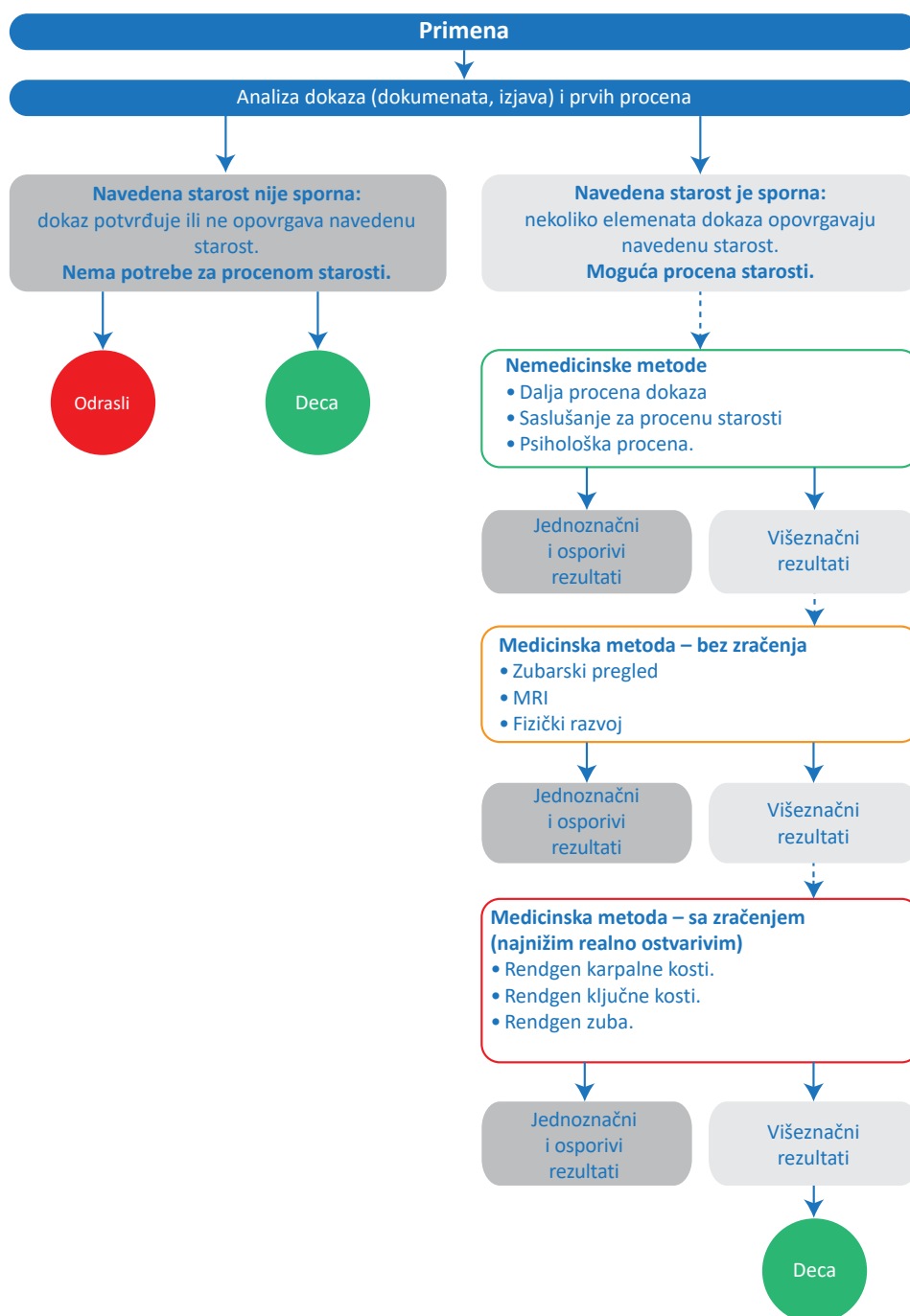
⁽³⁵⁾ Videti, na primer, program razdvojene dece u Evropi, *Dokument o stavu o proceni starosti u kontekstu razdvojene dece u Evropi*, (2012), dostupan na <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf> ili <http://www.scepnetwork.org/p/1/76/position-papers>

Poglavlje 4 Pregled metoda procene starosti

Metode koje su trenutno u upotrebi klasifikuju se kao medicinske i nemedicinske, u zavisnosti od toga da li zahtevaju angažovanje lekara. Među medicinskim metodama napravljena je razlika između metoda bez zračenja i metoda koje uključuju zračenje.

Ova klasifikacija i postepena primena metoda sa ciljem da se izbegnu suvišna ispitivanja, predočene su u sledećem dijagramu toka. Ne upućuje se na zaštitne mere i prava postupka, budući da su analizirani u prethodnom poglavlju i u dijagramu toka postupka procene starosti.

Dijagram toka metoda

Smernice o postepenoj primeni metoda

Čim podnosioci zahteva izraze želju da se prijave za međunarodnu zaštitu, oni stižu određena prava (da ostanu na teritoriji, na osnovne materijalne uslove prihvata i da se njihove posebne potrebe prepoznaju ili procene). Ako je moguće da je u pitanju dete, a zbog njegove urođene ranjivosti, prepoznavanje posebnih proceduralnih potreba i obezbeđivanje posebnih uslova prihvata postaju prioritet. U skladu sa članom 25(5) APD-a (preinačena), svi dobijeni dokazi mogu pomoći u utvrđivanju starosti deteta i/ili otklanjanju ili umanjivanju potrebe za sprovođenjem dodatnih procena starosti; stoga bi oni trebalo da budu polazna tačka pre nego što se odluči da li postoji potreba za procenom starosti ili ne.

Analiza dostupnih dokaza i prvih procena

Kako je navedeno u članu 24. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članu 7 CRC-a:

„Svako dete treba biti prijavljeno odmah po rođenju i ima pravo na nacionalnost.“

Izvod iz matične knjige rođenih je dokument koji svedoči o rođenju, datumu, mestu, polu i roditeljima datog lica. Primarna svrha registracije građana jeste stvaranje pravnog dokumenta koji se može koristiti za utvrđivanje i zaštitu prava pojedinca.

Kao što je ranije pomenuto, neke zemlje ne vrše sistematsku prijavu životnih događaja svojih građana ili stanovnika (rođenja, brakova ili smrti), a neke to čine veoma retko ili kasno. Zbog toga se može desiti da takva prijava ne ispunjava standarde javne evidencije nadležnih organa država EU+ (sprečavanje dvostruke prijave istog događaja, praznine ili nedoslednosti u evidenciji itd). Pored toga, zbog događaja koji su se odvijali u njihovoj zemlji porekla ili okolnosti njihovog bega (oružani sukobi ili progon i/ili diskriminacija od strane nacionalnih organa itd.), može se desiti da ovi pravni dokumenti ne budu dostupni licima kojima je potrebna međunarodna zaštita i da oni stoga ne budu u stanju da obezbede validan dokaz ili pouzdana uverenja o svom identitetu.

Uzimajući u obzir gore navedene okolnosti i napore podnosioca zahteva da dostavi sve informacije koje su mu na raspolaganju, nadležni organi treba da prihvate sledeća dokumenta, između ostalog, kao prateće dokaze:

- pasoši,
- lične karte,
- boravišne dozvole,
- putne isprave kao što su one koje izdaje UNHCR,
- uverenja drugih zemalja (verska ili civilna) kojima se opisuje civilni status (brak, rođenje, porodična matična knjiga) podnosioca zahteva ili bilo kog člana porodice, a koja sadrže bilo koji vid upućivanja na starost podnosioca zahteva.

Pored ovih dokumenata, izvori korisnih informacija kao što su zajedničke baze podataka (na primer, Šengenski informacioni sistem ⁽³⁶⁾, Eurodac ili Interpolove ukradene i izgubljene putne isprave ⁽³⁷⁾) mogu da sadrže informacije o starosti podnosioca zahteva.

Isto tako, izjave ili dokumenti dostupni u dosijeu članova porodice ili rođaka podnosioca zahteva mogu se koristiti za razjašnjavanje i/ili potvrđivanje navedene starosti, bez potrebe za daljom procenom. Da bi se sprečilo ugrožavanje deteta ili porodice, ovi podaci se moraju prikupljati uz poseban oprez. To posebno važi u kontekstu međunarodne zaštite.

⁽³⁶⁾ SIS: obimni informacioni sistem koji podržava kontrolu spoljnih granica i saradnju organa za sprovođenje zakona u Šengenskoj zoni.

⁽³⁷⁾ SLTD: baza podataka koja sadrži zapise o ukradenim, izgubljenim ili poništenim putnim ispravama kao što su pasoši, lične karte, propusnice UN-a ili vizne markice.

Onda kada ih obavi osoblje sa iskustvom u radu sa decom, neke prve procene zasnovane na fizičkom izgledu mogu učvrstiti početnu analizu. Kada postoje uporedo sa drugim dostupnim informacijama, mogu se koristiti u cilju podržavanja rezultata preliminarne analize.

Međutim, pošto se procena zasniva isključivo na fizičkim karakteristikama i stoga može lako dovesti do proizvoljnih, subjektivnih i netačnih rezultata, ova razmatranja se moraju uvažavati uz ogroman oprez. Iz tog razloga, samo procenjivanje fizičkog izgleda ne može se smatrati metodom procene starosti, niti se koristiti izolovano, budući da se njome ne može sa sigurnošću utvrditi hronološka starost.

Fizički izgled može poslužiti za odvajanje ili razlikovanje očiglednih slučajeva (osoba sa nesumnjivim karakteristikama odraslih ili dece), ali se ne sme koristiti u slučajevima kasnih tinejdžera ili mladih odraslih lica. U tim slučajevima, pretpostavka istinitosti (potvrđivanje navedene starosti ili pozivanje na odgovarajuću procenu starosti) primenjuje se sve dok ne postoje konačni rezultati.

IOM i drugi stručnjaci upozoravaju na to da životna iskustva dece mogu uticati na njihov razvoj. To znači da oni u nekim aspektima mogu nazadovati, a u nekima biti razvijeniji. Istraživanja u ovoj oblasti pokazuju da posttraumatski stresni poremećaj može dovesti do prevremenog biološkog starenja za 5–10 godina starosti ⁽³⁸⁾.

Pošto ograničenja trenutno postojećih metoda mogu dovesti do netačne procene starosti, mora biti uspostavljen mehanizam revizije kako bi se korigovala netačna starost koja je uneta u sistem. Kada se procena starosti identifikuje kao netačna, odmah treba preduzeti odgovarajuće mere (promena smeštaja, dodeljivanje staratelja ako se utvrdi da je podnosilac zahteva dete itd).

Nemačka – Primenljive smernice:

1. provera ličnih dokumenata, traženje dodatnih informacija;
2. saslušanje (dva kvalifikovana i iskusna člana osoblja), ukupan utisak o razvoju, uključujući kvalifikovani vizuelni pregled;
3. u slučaju da postoje sumnje, medicinski pregled – metod sa minimalnim uticajem na detetovo zdravlje.

Norveška – U svim slučajevima kada dete bez pratnje nije podnelo važeći i dobro poznat identifikacioni dokument, postoji potreba da se sprovede dalja istraga identiteta podnosioca zahteva, uključujući, između ostalog, procenu starosti. U osnovi ove procene starosti jesu informacije dobijene o starosti podnosioca zahteva tokom postupka azila, tj:

- informacije samog podnosioca zahteva o sopstvenoj starosti;
- identifikacioni dokumenti;
- identifikacione informacije iz drugih država članica (ako je podnosilac zahteva identifikovan u drugim zemljama);
- potvrda identiteta podnosioca zahteva u njenoj ili njegovoj zemlji porekla;
- izjava ili komentar o starosti podnosioca zahteva od strane drugih aktera, kao što su zakonski staratelj, advokat, socijalna služba ili zdravstveni radnici;
- izjava ili komentar o starosti podnosioca zahteva od strane imigracione policije (koja vrši registraciju podnosilaca zahteva) i lica odgovornog za taj slučaj koji obavlja saslušanje za azil;
- medicinska ispitivanja starosti;
- medicinska procena starosti.

U slučajevima kada se sprovodi medicinsko ispitivanje starosti, medicinskoj proceni starosti treba pristupiti shodno ostalim informacijama o slučaju. Političke smernice ukazuju na to kako treba odmeravati različite elemente o kojima je prethodno bilo reči.

⁽³⁸⁾ Ladwig, K-H., Brockhaus, A.C., Baumert, i saradnici, „Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based KORA F4 study“, Ouellette, M.M. (ed.), *PLOS ONE*, 2013, 8(7), e64762. doi:10.1371/journal.pone.0064762.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

27 država EU+ uzima u obzir predložene dokumente kao dokaz o starosti podnosioca zahteva.

Pored dokumenata, neke prve procene zasnovane na fizičkom izgledu vrše se u 19 država EU+.

Navedena starost je sporna: potencijalna potreba za procenom starosti

Kada postoji potkrepljena sumnja u navedenu starost podnosioca zahteva (sumnja se u navedenu starost, raspoloživi dokazi to ne podržavaju ili opovrgavaju), može doći do potrebe za procenom starosti. U takvim slučajevima, nadležni organi moraju da izaberu metod ili metode koje će koristiti u tu svrhu.

Opšti pregled metoda koje su trenutno u upotrebi, zajedno sa kratkim opisom postupka, nalazi se u sledećem odeljku. Metode se dele na „medicinske“ i „nemedicinske“, u zavisnosti od toga da li je medicinski radnik uključen ili ne. Medicinske metode se takođe klasifikuju u zavisnosti od toga da li podrazumevaju upotrebu zračenja ili ne.

Opšti komentar Komiteta UN-a za prava deteta br. 6 navodi da identifikacija deteta kao razdvojenog ili bez pratnje podrazumeva procenu starosti, pri kojoj u obzir treba uzeti fizički izgled, ali i psihološku zrelost.

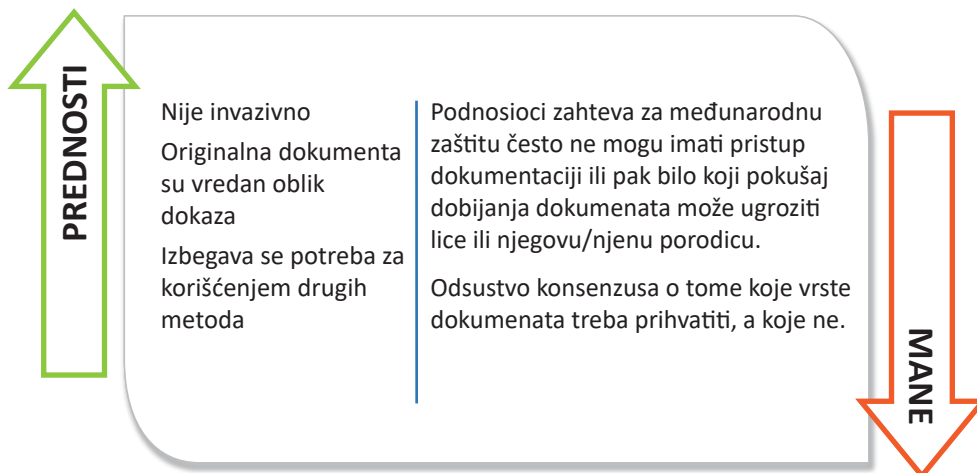
A. Nemedicinske metode**Ključni nalazi iz prakse država EU+**

Tri države EU+ koriste samo nemedicinske metode u svrhu procene starosti podnosioca zahteva.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

1. Dodatna procena dokaza

Kada prvobitno prikupljeni dokumenti ili dostupne informacije ni na koji način ne upućuju na starost, može biti potrebna dodatna procena drugih dokumenata od strane službenika za azil ili migraciju. Neka dokumentacija, čak i ako ne sadrži informacije o starosti, može da ukaže na približnu starost podnosioca zahteva, npr. školska evidencija, kartoni porodične vakcinacije ili druga zdravstvena evidencija. Na primer, zna se da deca neke vakcine primaju u određenom dobu ili opsegu starosti, te da je karton izdat u određeno vreme, na osnovu čega se približno može proceniti starost njegovog vlasnika.

2. Saslušanje za procenu starosti

Ovaj metod podrazumeva prikupljanje i analizu izjava pojedinca čija se starost osporava.

Glavne razlike između metoda psihosocijalne procene tiču se obrazovanja i konkretne stručnosti lica koje sprovodi procenu, kao i oblasti istraživanja. Dok psihološku procenu sprovode stručnjaci za dečiju psihologiju ili razvoj deteta, saslušanje za procenu starosti mahom sprovode službenici organa za azil ili migraciju, koji su iskusni u saslušanju dece u postupku azila.

Tokom saslušanja za procenu starosti, ispitivač pokušava da rekonstruiše hronološki niz životnih događaja na osnovu kojih se može zaključiti ili proceniti kog je uzrasta osoba. Lokalni kalendar događaja ⁽³⁹⁾ (prilagođeni kalendar sa datumima značajnih događaja za određenu geografsku oblast) u kombinaciji sa „pitanjima pre i posle“ ⁽⁴⁰⁾ (u cilju identifikacije dva poznata događaja, jednog koji se dogodio pre i jednog koji se dogodio nakon detetovog datuma rođenja – ova pitanja su takođe poznata kao „sendvič pitanja“) može biti koristan alat koji pomaže službenicima, podnosiocu zahteva ili članovima porodice da približno odrede datum rođenja deteta.

- Kako bi se stavovi prikupili na deci prilagođen način i dete ohrabrilo da pruži informacije, službenici koji rade direktno sa detetom treba da budu obučeni za upotrebu **tehnik saslušanja prilagođenih deci** ⁽⁴¹⁾. Onda kada je to moguće, prevodilac treba da bude upoznat sa saslušanjem dece.
- Pružanje adekvatnih informacija podnosiocu zahteva pre početka saslušanja od ključnog je značaja za garantovanje učešća lica, razvijanje saradnje i izgradnje poverenja između uključenih aktera. Ispitivač treba da pruži relevantne informacije na jednostavan način (svrha saslušanja, uloga uključenih i prisutnih lica i razlozi zbog kojih je navedena starost sporna), mora osigurati da podnosilac zahteva razume i informacije i prevodioca i mora da se uveri da su potrebe podnosioca zahteva ispunjene u najvećoj mogućoj meri (pol ispitivača i prevodioca, neophodni uslovi saslušanja itd). Podjednako je važno da podnosilac zahteva dobije mogućnost da razjasni bilo kakve nedoslednosti tokom saslušanja.
- Pri odlučivanju da se sprovede postupak procene starosti, garantuje se da se u slučaju dece teret dokazivanja prenosi na nadležne organe. Deca nisu u stanju da objasne stvari na isti način na koji odrasli to mogu da učine i ovo ograničenje je naročito evidentno pri razgovoru sa decom iz drugačijih kulturnih sredina i onde gde starost možda nije toliko bitna kao u zapadnim kulturama (na primer, u različitim kulturama koriste se različiti kalendari). Osim toga, oni mogu sebe smatrati odraslima ili ih takvim mogu smatrati njihove zajednice.
- Ispitivač mora biti upoznat sa informacijama o zemlji porekla kako bi mogao da otkrije relevantna pitanja tokom razgovora ⁽⁴²⁾.
- Naposletku, ako je zaključak procene nepovoljan za podnosioca zahteva, razlozi se moraju jasno obrazložiti uz pomoć prevodioca i u prisustvu detetovog zastupnika/staratelja/advokata. Podnosioca zahteva treba usmeno i pismeno obavestiti o mogućnosti i postupku osporavanja odluke.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

17 država EU+ obavlja saslušanje za procenu starosti kako bi se procenila starost podnosilaca zahteva.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

⁽³⁹⁾ Više informacija može se pronaći u Smernicama Organizacije za hranu i poljoprivredu za procenu meseca i godine rođenja male dece (2008).

⁽⁴⁰⁾ Više informacija može se pronaći u Smernicama Organizacije za hranu i poljoprivredu za procenu meseca i godine rođenja male dece (2008).

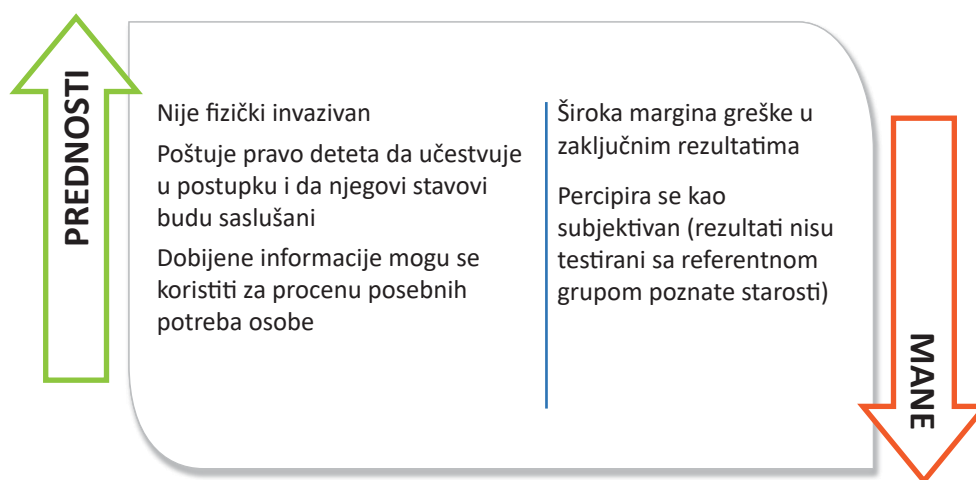
⁽⁴¹⁾ Više informacija o EASO-ovom modulu obuke „Saslušanje dece“ dostupno je na <https://www.easo.europa.eu/training-quality/training>.

⁽⁴²⁾ EASO prikuplja i razvija informacije o zemlji porekla dostupne na veb lokaciji EASO-a, <https://www.easo.europa.eu/information-analysis/country-origin-information/country-reports> i na ograničenom portalu EASO COI.

Primeri iz prakse

Irska – Ako osoba u Međunarodnoj kancelariji za zaštitu tvrdi da ima manje od 18 godina, a izgleda starije, iskusni član osoblja (uz pomoć prevodioca, ako je potrebno) obaviće neformalno saslušanje u pokušaju da formira razumno mišljenje o tome da li je osoba maloletna i da li joj je potrebno upućivanje na TUSLA, agenciju za decu i porodicu. Saslušanje obuhvata pitanja o detaljima ranog detinjstva, obrazovanju i starosti drugih članova porodice. Ako nakon saslušanja postoji bilo kakva neizvesnost, pretpostavka istinitosti se daje u korist podnosioca zahteva i on se upućuje na TUSLA.

Malta – Prvi korak je saslušanje, u roku od 10 radnih dana sa sazivom za procenu starosti. Ako starost ostaje sporna, uključuju se i drugi stručnjaci, što podrazumeva i upućivanje na odeljenje za radiologiju radi rendgena ruke i zgloba. Trenutno postojeći postupak podrazumeva multidisciplinarna nastojanja od strane policijskih organa, stručnjaka iz oblasti socijalnog rada i medicinskog osoblja. Saslušanje, jedan od glavnih alata koji se koristi za takvu procenu, može se smatrati holističkim po tome što ima za cilj da što potpunije ocrtta sistemski profil navodnog maloletnog lica. Potonji rezultati metoda koje je odabrao tim za procenu starosti razmatraju se kolektivno.

3. Psihosocijalna procena

Cilj ove metode je da se proceni mentalno, a ne fizičko sazrevanje. Pri proceni se koriste tehnike kognitivne i bihevioralne procene i psihološke procene podnosioca zahteva da bi se procenila njegova ili njena starost. Zbog toga onaj koji procenjuje treba da ima posebnu ekspertizu u oblasti psihologije ili stadijuma razvoja dece i mlađih odraslih osoba.

Osnova ove metode je polustrukturisano saslušanje u kojem iskusni i obučeni procenitelj (obično socijalni radnik ili psiholog) istražuje detalje životne priče osobe. Tokom (jednog ili više) saslušanja, procenjuje se psihološka zrelost osobe uz procenu ponašanja. Rezultati takođe mogu odražavati neke procene zasnovane na fizičkom izgledu.

Da bi bila efikasna, poverenje između ispitanika i procenitelja je od suštinskog značaja. Iz tog razloga, procenu treba sprovesti tokom određenog vremena i u nju uključiti druge stručnjake u kontaktu sa osobom koja se procenjuje, kao što su službenici za prihvata ili nastavnici. Neke relevantne indikacije u tom pogledu date su u referentnoj sudskoj praksi Visokog suda pravde UK, presuda Merton⁽⁴³⁾. Ova presuda daje „smernice o zahtevima zakonite procene starosti mladog tražioca međunarodne zaštite koji tvrdi da je mlađi od 18 godina od strane lokalnih organa“. Sledeći presudu Merton, svi (lokalni) organi su obavezni da osiguraju da su njihove procene potpune i sveobuhvatne i da je postupak procene starosti jasan, transparentan i pravičan.

⁽⁴³⁾ B protiv opštine Merton u Londonu (2003) EWHC 1689 (admin), u kojoj je presudu izrekao sudija Stenli Brnton u Visokom sudu 14. jula 2003. godine.

Procena u skladu sa odlukom Merton obično će uključivati sastanak licem u lice sa mladom osobom, utvrđivanje opšteg konteksta podnosioca zahteva i pridržavanje standarda pravičnosti⁽⁴⁴⁾. Relevantno razmatranje bi bilo sledeće.

Važno je imati na umu „savetovanje“ koje je tražilac azila imao pre saslušanja o tome kako da se ponaša i šta da kaže. Pošto je razjašnjena uloga socijalnih službi, važno je stupiti u saradnju sa osobom i izgraditi sa njom najčvršći odnos, koliko to dozvoljavaju okolnosti. Ovaj postupak je ponekad poznat kao „udruživanje“.

Neki važni aspekti koji se moraju poštovati prilikom sprovođenja procene ističu se u relevantnoj sudskoj praksi:

- kada je to moguće, dva procenitelja treba da budu uključena u postupak;
- informacije o ulozi jednog ili više procenitelja i prevodioca treba dati shodno stepenu obrazovanja i zrelosti osobe;
- pažnju takođe treba posvetiti stepenu umora, traume, zbunjenosti i anksioznosti lica koje se procenjuje;
- etnička pripadnost, kultura i običaji lica koje se procenjuje moraju se imati u vidu tokom čitave procene – informacije o zemlji porekla mogu biti od pomoći u tom pogledu i da ukažu na relevantne teme za razgovor;
- prilikom sprovođenja procene, procenitelj treba da postavlja otvorena pitanja i pitanja koja ne navode na odgovor;
- procenitelj se može služiti različitim sredstvima kako bi olakšao izlaganje osobe (crteži, izražajna sredstva).

Prilikom obavljanja saslušanja, sledeće karakteristike mogu pružiti korisne informacije za procenu starosti:

- fizički izgled i ponašanje podnosioca zahteva, opažanja grupne dinamike (aktivnosti sa vršnjacima);
- način interakcije sa proceniteljem;
- društvena istorija i porodični sastav;
- razvojna razmatranja (tj. informacije o vrstama aktivnosti u kojima je osoba bila uključena pre dolaska u Evropu);
- obrazovanje, nivo nezavisnosti i brige o sebi;
- zdravstvena i medicinska procena;
- životna iskustva i traumatski događaji koji su možda imali uticaj na postupak starenja.

Ove informacije treba razmatrati u kombinaciji sa informacijama dobijenim iz analize drugih dokaza, a zatim ih koristiti radi donošenja zaključka procene. Zaključak procene mora biti obezbeđen u pisanom obliku, a gore pomenute aspekte treba uključiti u izveštaj, uz propratna razmatranja ili informacije koje treba pratiti. Od izuzetnog je značaja osigurati stručnost i iskustvo procenitelja u oblasti socijalne zaštite mladih.

Kada je zaključak procene nepovoljan po podnosioca zahteva, razlozi moraju biti jasno obrazloženi uz pomoć prevodioca i u prisustvu detetovog zastupnika/staratelja/advokata. Podnosioca zahteva treba usmeno i pismeno obavestiti o mogućnosti i postupku osporavanja odluke

UK – Smernice o načinu sprovođenja u skladu sa opštim presudama. Oni koji procenjuju starost moraju:

1. objasniti podnosiocu zahteva svrhu saslušanja, kako je navedeno u odluci Merton, stav 55;
2. nastojati da otkriju opšte okolnosti podnosioca zahteva, uključujući porodične okolnosti i istoriju i obrazovni profil i aktivnosti podnosioca zahteva tokom prethodnih nekoliko godina – etničke i kulturne informacije mogu takođe biti važne – kako je navedeno u odluci Merton, stav 37;
3. vršiti procenu i postavljati pitanja kako bi se ispitao kredibilitet podnosioca zahteva ako postoji razlog da se sumnja u izjavu podnosioca zahteva o njegovoj starosti, kako je navedeno u odluci Merton, stav 37;

⁽⁴⁴⁾ Presuda Merton se često koristi da se opiše da li je procena starosti usklađena sa sudskom praksom. Ne postoji propisani način na koji su lokalne vlasti dužne da sprovedu procenu starosti; međutim, sudovi su dali smernice lokalnim vlastima u slučaju koji uključuje Merton veće (B protiv opštine Merton u Londonu (2003) EW HC 168 (admin)). Nakon ove odluke, sve procene starosti lokalnih vlasti moraju biti u skladu sa sudskom praksom Merton i slediti je.

4. dati podnosiocu zahteva mogućnost da objasni bilo kakve nedoslednosti u svom izlaganju ili bilo šta što bi moglo dovesti do nepovoljnih nalaza o verodostojnosti – to je najbolje uraditi što je pre moguće, kada su stvari „sveže u umu“, kako je navedeno u:

- Merton, stav 55,
- *R (FZ) v London Borough of Croydon* (2011) EWCA Civ 59, stav 20,
- *R (NA) v London Borough of Croydon* (2009) EWHC 2357 (admin), stav 52;

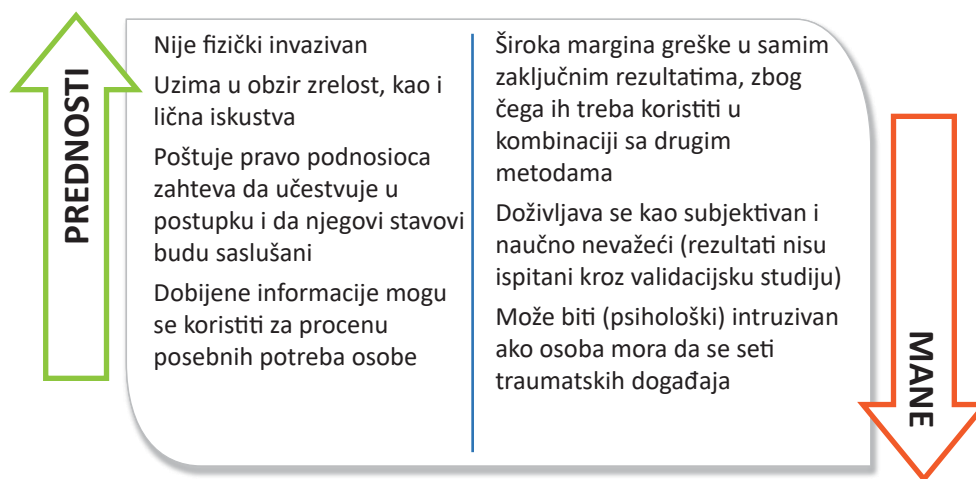
5. imati u vidu da slučajevi variraju i da nivo istrage potreban u jednom slučaju možda neće biti potreban u drugom, kao što je navedeno u odluci Merton, stav 50.

Udruženje direktora dečijih službi (ADCS) u UK usvojilo je sledeće smernice za socijalne radnike prilikom sprovođenja procene starosti.

http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf

http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc

Skraćeni oblik je dostupan na <http://www.makeitlooknice.co.uk/adcs/age-assessment-guidance/index.html>

Ključni nalazi iz prakse država EU+

11 država EU+ se pri proceni starosti podnosioca zahteva može služiti ekspertizom socijalnih radnika. Isto tako, rezultati su pokazali da šest država EU+ obavlja psihološka saslušanja radi procene starosti, kako se vidi u prethodnoj publikaciji (jedna koristi ovaj metod za žrtve trgovine ljudima).

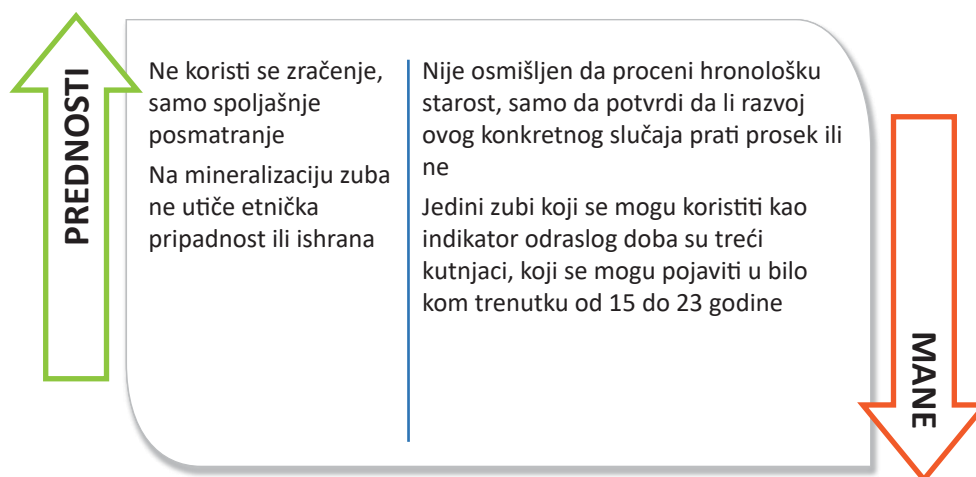
Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

B. Medicinske metode (bez zračenja)

1. Stomatološki pregled

Ovaj metod podrazumeva vizuelni pregled kako bi se utvrdila zrelost zuba i ne uključuje upotrebu rendgena. Iskusni stomatolog poredi razvoj zuba podnosioca zahteva sa nizom stadijuma razvoja prisutnih u utvrđenim grafikonima erupcije zuba ili referentnim vrednostima i utvrđuje opseg moguće starosti. Studije imaju tendenciju da pokriju ili razvoj dečijih zuba u rasponu starosti od 3 do 16 godina ili razvoj umnjaka u starosnoj grupi od 15 do 23 godine ⁽⁴⁵⁾.

⁽⁴⁵⁾ Za više informacija: Unicef, *Prakse procene starosti: pregled literature i anotirana bibliografija*, dostupno na http://www.unicef.org/protection/Age_Assessment_practices_2010.pdf; Scep, *Dokument o stavu o proceni starosti u kontekstu razvijene dece u Evropi* (2012), dostupno na <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf>; Norveški računarski centar, *Procena starosti mladih i mladih odraslih osoba* (2012), dostupno na http://publications.nr.no/1355995517/Age_estimation_methods-Eikvil.pdf; Baccetti, T., Franchi, L. and McNamara, J.A. (Jr), „The cervical vertebral maturation (CVM) method for the assessment of optimal treatment timing in Dentofacial orthopaedics“, *ScienceDirect*, (2005), vol. 11, izdanje 3, str. 119-129; Cameriere, R., Ferrante, L. and Cingolani, M., „Age estimation in children by measurement of open apices in teeth“, *PubMed*, (2005), vol. 120, izdanje 1, str. 49-52.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

16 država EU+ koristi pregled zuba kao metod procene starosti.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

2. Snimanje magnetnom rezonancom

MRI ili MR kombinuje upotrebu moćnog magneta sa naprednim računarskim sistemom i radio-talasa kako bi se proizvele precizne detaljne slike organa i tkiva, kostiju i drugih unutrašnjih struktura tela. Za razliku od rendgena ili CT/CAT skeniranja (kompjuterizovana tomografija, takođe nazvana kompjuterizovana aksijalna tomografija), MRI mašine ne koriste zračenje.

Jačina magneta MRI naziva se „jačina polja“ i meri se u jedinicama zvanim „Tesla“ ili „T“. Postoje dva tipa skenera: Skeneri od 1 T i 1,5 T (obično široko dostupni po nižoj ceni) i 3 T (skuplji te tako manje dostupni). Veća jačina polja znači da skener ima jači magnet i mogućnost izrade detaljnijih slika u kraćem vremenskom periodu. U zavisnosti od brojnih faktora, kao što su vrsta slika koje treba dobiti (preseci ili „slajsevi“ tela), vrsta tehnologije koja se koristi (visoko polje naspram otvorenog ili otvorenog uspravnog MRI), predviđeni ishod MRI i to da li se pacijent pomera, MRI skeniranje obično može trajati između nešto manje od 10 minuta i jednog sata.

Prema Džordžu i saradnicima⁽⁴⁶⁾, stepen fuzije kostiju izgleda da je u naprednijoj fazi na snimcima rendgena nego MRI. Shodno tome, rezultati MRI dali bi malo nižu procenu starosti od onih iz obične radiografije. Ovaj ishod je prihvatljiv jer nije štetan za podnosioca zahteva.

Potrebno je pratiti proceduru pre skrininga. MRI snimanje zbog svog magnetnog polja može biti neodgovarajuće za neke pacijente, kao što su podnosioci zahteva sa srčanim pejsmejkerima, tetovažama i metalnim implantatima ili oni kojima su potrebne druge posebne mere predostrožnosti.

Budući da podnosioci zahteva moraju da ostanu mirni na tvrdom stolu duže vreme, a mašina proizvodi glasne zvuke kuckanja, pacijenti sa klaustrofobijom i deca uglavnom postanu anksiozni kada prolaze kroz postupak u tradicionalnom skeneru. Ovaj problem se može rešiti upotrebom otvorenih MRI skenera.

Ruka/zglob: tradicionalni pristup se zasniva na proceni starosti na osnovu rendgenskih snimaka; međutim, sprovedeni su eksperimenti koji koriste alternativne modalitete snimanja, poput MRI zgloba (npr. u proceni starosti fudbalera u turnirima sa starosnim granicama). Projektovan je sistem od šest stupnjeva za fuziju

⁽⁴⁶⁾ George, J., Nagendran, J. i Azmi, K., „Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players“, *Br J Sports Med*, (2012), vol. 46, izdanje 4, str. 273-278, doi:10.1136/bjsm.2010.074948.

(Dvorak, 2007) ⁽⁴⁷⁾. U drugoj studiji o fudbalerima koje je sproveda Međunarodna federacija fudbalskih saveza, upoređeni su MRI i rendgenski snimci zglobova iste osobe od istog dana ⁽⁴⁸⁾.

Nedavne studije su potvrdile vrednost ovog pregleda i pokazale snažnu korelaciju između MRI faza i hronološke starosti; međutim, preporučuje se i kombinovanje upotrebe MRI sa drugim tehnikama radi povećanja preciznosti rezultata ⁽⁴⁹⁾.

Kako pol osobe koja se podvrgava proceni može uticati na marginu greške metode ⁽⁵⁰⁾, pol podnosioca zahteva je faktor koji treba uzeti u obzir prilikom izbora metode.

Nedavna otkrića tiču se upotrebe automatskog određivanja starosti kostiju. Ta određivanja se zasnivaju na medicinsko kompjuterskom vidu i mašinskom učenju. Otkrića su olakšala klasifikaciju snimaka u faze i smanjila su neusklađenost između više posmatrača i jednog posmatrača (definisano u Aneksu 1, Rečnik).

Koleno: na osnovu fuzije ploče rasta u sazrevanju kolena.

Sistem MRI za utvrđivanje faza razvijen je za koleno (Dedouit, 2012) ⁽⁵¹⁾. Njegova pouzdanost i valjanost za procenu starosti ocenjena je u starosnoj grupi 10–30 godina i zasnovana je na sistemu od pet faza. Izveštaj ukazuje na visoku korelaciju sa starošću i dobru neusklađenost između više posmatrača i jednog posmatrača, ali su potrebne dalje studije kako bi se proverio ovaj pristup.

Primeri iz prakse

Švedska – Švedska za postupak procene starosti dece bez pratnje trenutno koristi MR snimke zglobova kolena, zajedno sa rendgenskim snimcima umnjaka. Medicinsku procenu starosti sprovodi Švedski nacionalni odbor za sudsku medicinu i ona uključuje dva različita pregleda. Prvi je panoramski rendgen umnjaka, a drugi je MRI kolena. Oba pregleda imaju za cilj granicu od 18 godina. Snimke će analizirati dva nezavisna stomatologa ili radiologa i oni bi trebalo da se međusobno slože o stepenu zrelosti u zoni rasta da bi analiza obezbedila zadovoljavajući osnov za konačnu procenu starosti od strane patologa. U pitanju je integrisani mehanizam zaštite i izražavanje načela pretpostavke istinitosti.

Procena da je podnosilac zahteva stariji od 18 godina zahteva takođe da je koren zuba dostigao krajnji stepen zrelosti, iako se taj stepen razvoja češće pojavljuje 1–2 godine nakon granice od 18 godina. Isti nivo zrelosti u zoni rasta (1–2 godine nakon granice od 18 godina) ispituje se i kada je u pitanju MRI kolena. To su dodatne zaštitne mere kako bi se bolje odgovorilo na potrebu održavanja pretpostavke istinitosti onda kada je potrebno.

Ključna kost: eksperimenti su izvedeni pomoću četvorostepenog sistema ocenjivanja za ključnu kost. Oni su pokazali da je procena starosti izvodljiva, ali su potrebne referentne studije specifične za MRI. Nedavna istraživanja su pokazala pozitivnu korelaciju između MRI faza i hronološke starosti ⁽⁵²⁾. Međutim, posmatranje zahteva iskusnije ispitivače nego u drugim metodama, budući da može biti teško razlikovati inicijalne faze od kasnijih faza osifikacije.

⁽⁴⁷⁾ Dvorak, J. i George, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players“, *British Journal of Sports Medicine*, (2007), vol. 41, br. 1, str. 45-52.

⁽⁴⁸⁾ Ibid.

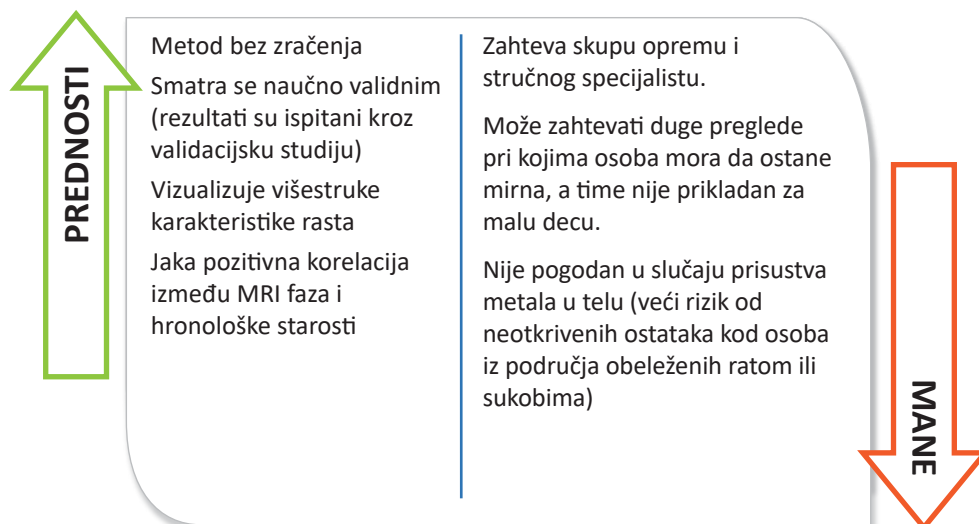
⁽⁴⁹⁾ Serin, J., Rérolle, C., Pucheux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F., i Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist and hand to forensic age assessment“, *International Journal of Legal Medicine*, (2016).

⁽⁵⁰⁾ Tscholl, P.M., Junge, A., Dvorak, J. i Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions“, *Scand J Med Sci Sports*, (2015), doi:10.1111/sms.12461.

⁽⁵¹⁾ Dedouit, F. i Auriol, „Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study“, *Forensic Science International*, (2012), str. 217-232.

⁽⁵²⁾ Hillewig, E., Degroote, J., Van der Paelt, T., Visscher, A., Vandemaele, P., Lutin, B., D'Hooghe, L., Vandriessche, V., Piette, M. i Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the sternal extremity of the clavicle in forensic age estimation: towards more sound age estimates“, *Int J Legal Med.*, (2013), vol. 127, izdanje 3, str. 677-689, doi:10.1007/s00414-012-0798-z. 2. Hillewig, E., De Tobel, J., Cuhe, O., Vandemaele, P., Piette, M. i Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the medial extremity of the clavicle in forensic bone age determination: a new four-minute approach“, *Eur Radiol.*, (2011), vol. 21, izdanje 4, str. 757-767, doi:10.1007/s00330-010-1978-1.

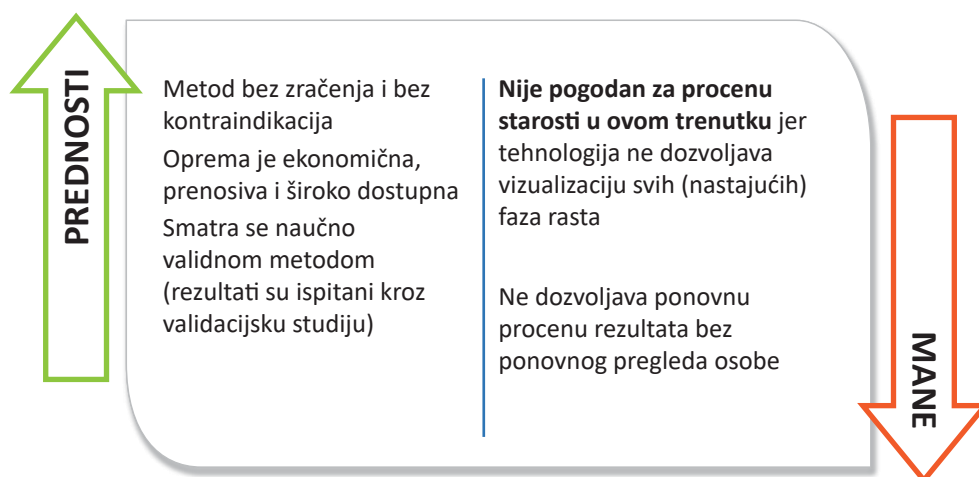

3. Ultrazvuk

Medicinski ultrazvuk (poznat i kao dijagnostička sonografija ili ultrasonografija) je dijagnostička tehnika snimanja zasnovana na upotrebi ultrazvuka kako bi se videle unutrašnje strukture tela kao što su tetive, mišići, zglobovi, krvni sudovi i unutrašnji organi.

Ultrazvuk čine zvučni talasi sa frekvencijama višim od onih koje ljudi mogu da čuju (> 20.000 Hz). Ultrazvučne slike, poznate i kao *sonogrami*, prave se slanjem impulsa ultrazvuka u tkivo pomoću sonde. Zvuk se odbija o tkivo, a različita tkiva odražavaju različite stepene zvuka. Ovi odjeci se snimaju i prikazuju kao slika operatoru. Ova metoda bez zračenja ispitana je za procenu starosti na ruci i zglobu ⁽⁵³⁾, ključnoj kosti ⁽⁵⁴⁾ i grebenu bedrene kosti ⁽⁵⁵⁾.

Na osnovu ispitivanja je zaključeno da procenu ultrazvukom **još uvek ne treba smatrati važećom zamenom za procenu starosti kostiju** jer faze rasta nisu uvek vizualizovane.

⁽⁵³⁾ Mentzel, H.J., Vilser, C., Eulenstein, M., Schwartz, T., Vogt, S., Böttcher, J., Yaniv, I., Tsoref, L., Kauf, E. i Kaiser, W.A., „Assessment of skeletal age at the wrist in children with a new ultrasound device“, *Pediatr Radiol*, (2005), vol. 35, izdanje 4, str. 429-433; Khan, K.M., Miller, B.S., Hoggard, E., Somani, A. i Sarafoglou, K., „Application of ultrasound for bone age estimation in clinical practice“, *J Pediatr*, (2009), vol. 152, izdanje 2, str. 243-247, doi:10.1016/j.jpeds.2008.08.018.

⁽⁵⁴⁾ Quirnbach, F., Ramsthaler, F. i Verhoff, M.A., „Evaluation of the ossification of the medial clavicular epiphysis with a digital ultrasonic system to determine the age threshold of 21 years“, *Int J Legal Med.*, (2009), vol. 123, izdanje 3, str. 241-245, doi: 10.1007/s00414-009-0335-x.; Schulz, R., Zwiesigk, P., Schiborr, M., Schmidt, S. i Schmeling, A., „Ultrasound studies on the time course of clavicular ossification“, *Int J Legal Med.*, (2008), vol. 122, izdanje 2, str. 163-167, doi: 10.1007/s00414-007-0220-4.

⁽⁵⁵⁾ Schmidt, S., Schmeling, A., Zwiesigk, P., Pfeiffer, H. i Schulz, R., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals“, *Int J Legal Med.*, (2011), vol. 125, izdanje 2, str. 271-276, doi: 10.1007/s00414-011-0554-9.

Ključni nalazi iz prakse država EU+

Nijedna država EU+ nije prijavila upotrebu ultrazvuka ili sonografije za potrebe procene starosti.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

4. Procena fizičkog razvoja

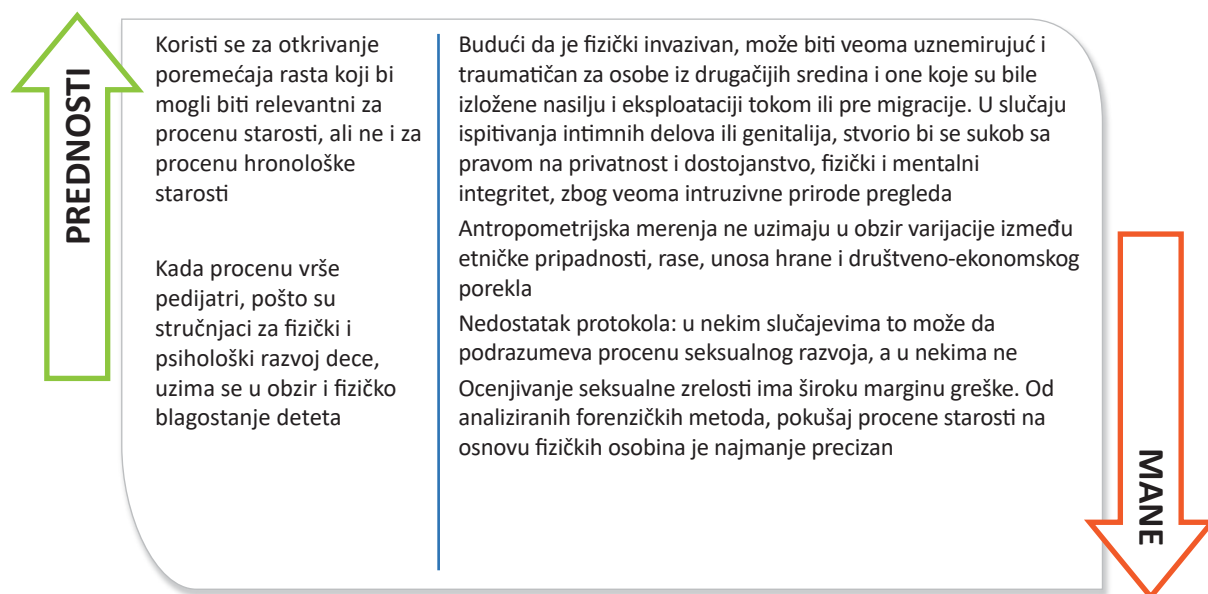
Procena fizičkog razvoja obuhvata poređenje visine, težine i procene kože kod pojedinaca ili populacija u odnosu na skup referentnih vrednosti. U zavisnosti od prakse države EU+, procena fizičkog razvoja može obuhvatiti opšti fizički pregled kako bi se opisali svi znaci stanja koji mogu uticati na stopu sazrevanja ⁽⁵⁶⁾.

Kada podrazumeva merenje i procenu vidljivih znakova polne zrelosti naziva se i **ispitivanje seksualnog sazrevanja**.

- Kod dečaka, ispitivanje se zasniva na razvoju penisa i testisa, stidnih dlaka, podpazušnih dlaka, rastu brade i adamovoj jabučici.
- Kod devojčica, pregled je usmeren na razvoj dojki, stidnih dlaka, podpazušnih dlaka i oblik kuka. U proseku, devojke dostižu punu polnu zrelost sa 16 godina, a dečaci u uzrastu od 17 godina ⁽⁵⁷⁾.

U zavisnosti od prakse i ispitivanja koja se sprovode u određenim državama EU+, osim pedijataru, mogu biti uključeni i drugi lekari, kao što je ginekolog.

 Kao što se vidi u konačnim preporukama i kroz ceo vodič, EASO smatra da nijedan metod koji podrazumeva nagost ili pregled genitalija u cilju procene seksualne zrelosti ne treba koristiti ni po kakvim okolnostima.

⁽⁵⁶⁾ Za više informacija: Unicef, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography* (2011), dostupan na http://www.unicef.org/protection/Age_Assessment_Practices_2010.pdf; SCEP, *Dokument o stavu o proceni starosti u kontekstu razvijene dece u Evropi* (2012), dostupan na <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf>; Norwegian Computing Centre, *Age estimation in youths and young adults* (2012), dostupno na http://publications.nr.no/1355995517/Age_estimation_methods-Eikvil.pdf; Professor Sir Al Aynsley-Green Kt., *The assessment of age in undocumented migrants* (2011), dostupno na [https://www.humanrights.gov.au/sites/default/files/content/ageassessment/submissions/Sir%20Al%20Aynsley-Green%20Kt%20\(Submission%2038\).pdf](https://www.humanrights.gov.au/sites/default/files/content/ageassessment/submissions/Sir%20Al%20Aynsley-Green%20Kt%20(Submission%2038).pdf)

⁽⁵⁷⁾ Za više informacija: SCEP, *Dokument o stavu o proceni starosti u kontekstu razvijene dece u Evropi*, (2012); Unicef, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography*; Schmeling i saradnici, „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults“ in *Forensic medicine — From old problems to new challenges* (2011); Schmeling i saradnici „Age estimation of unaccompanied minors — General considerations 1.deo“, *Forensic Science International*, (2006). The Royal College of Paediatrics and Child Health concludes that „overall, it is not possible to actually predict the age of an individual from any anthropometric measure, and this should not be attempted“ (The King’s Fund and the Royal College of Paediatrics and Child Health, 1999:40).

Ključni nalazi iz prakse država EU+

11 država EU+ potvrdilo je korišćenje procene fizičkog razvoja pri proceni starosti podnosioca zahteva. Sedam država EU+ pribegavaju proceni polne zrelosti u cilju procene starosti osobe.

Dodatne informacije mogu se naći u Aneksu 4 u ovoj publikaciji.

C. Medicinske metode (sa zračenjem)**1. Rendgen**

Rendgen, koji se takođe naziva i „radiografija“, projektuje ograničeno zračenje (zvano elektromagnetni talasi) za generisanje slika unutrašnjosti tela u različitim nijansama crno-bele. To je zato što različita tkiva apsorbuju različite količine zračenja. Kalcijum u kostima najviše apsorbuje rendgenske zrake, tako da kosti izgledaju belo. Masti i druga meka tkiva apsorbuju manje i izgledaju sivo. Vazduh apsorbuje najmanje, tako da pluća izgledaju crno.

Skeletna starost određuje se na osnovu razvojnih faza kostiju. Ispitivanja procenjuju razvojne faze na osnovu fuzije/zrelosti određenih kostiju. Glavne metode rendgenskog snimanja uključuju karpalnu, ključnu kost, zube ili kuk. Iako mnoge države EU+ koriste ove metode, one to ne čine na isti način i često koriste različite kombinacije i/ili redosled. Ova raznovrsnost praksi je uglavnom posledica činjenice da postupci procene starosti ostaju, u velikoj meri, određeni nacionalnim zakonodavstvom sa procedurama koje se razvijaju kroz nacionalni pravni sistem.

Rendgen karpalne kosti (ruke/zgloba)

Sastoji se iz procene oblika, veličine koštanih elemenata i stepena osifikacije u epifiznim centrima kroz radiografiju ruke. Slika se upoređuje sa sledećim.

- (a) Radiografski atlas, koji se sastoji od standardnih slika relevantne starosti i pola kako bi se odredila razvojna faza. Za ovaj pristup, Grojlihov i Pajlov atlas postao je standardna referenca. Ovaj metod je rezultat studije iz 1935. godine koja je imala za cilj da proceni skeletnu zrelost, a ne starost i nije uzimala u obzir društveno-ekonomske razlike ili razlike među rasama.
- (b) Pojedinačne kosti (metoda jedne kosti) gde je stepen zrelosti određen za pojedinačne kosti i kombinovan da bi se izračunao sveukupan stepen zrelosti. Za ovaj pristup, glavna referenca jeste Tanner-Vajthausov pristup (postoji u tri izdanja). Drugo izdanje zasniva se na proceni skeletne zrelosti i predviđanju visine odraslih. Svaka od 20 kostiju u ruci se pojedinačno upoređuje sa nizom slika razvoja te određene kosti. Referentni standardi su utvrđeni 1950-ih i 1960-ih. U proseku, skeletni razvoj ručnih kostiju potpun je sa 17 godina kod devojčica i sa 18 godina kod dečaka ⁽⁵⁸⁾.

Dok etničko poreklo ne vrši značajan uticaj na brzinu okoštavanja, društveno-ekonomski položaj je ključni faktor koji utiče na brzinu okoštavanja. Visok društveno-ekonomski položaj ubrzava stope okoštavanja, dok nizak odlaže okoštavanje. Shodno tome, primena rendgenskih standarda na pojedince nižeg društveno-ekonomskog položaja vodi potcenjivanju starosti osobe. Ovo se smatra prihvatljivim jer ne bi imalo nepovoljan uticaj na ispitivanu osobu ⁽⁵⁹⁾.

Rendgen ključne kosti

Ovaj metod podrazumeva procenu fuzije ključne kosti. Da bi se neko proglasio odraslim, obe ključne kosti moraju biti spojene. Tradicionalni klasifikacioni sistemi prave razliku između četiri faze razvoja; poslednja

⁽⁵⁸⁾ Za više informacija: Tanner, J.M. i saradnici, „Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method“, *Karger*, (1994), vol. 42, br. 6; Frisch, H. i saradnici, „Computer-aided estimation of skeletal age and comparison with bone age evaluations by the method of Greulich-Pyle and Tanner-Whitehouse“, *Pediatric Radiology*, (1996), vol. 26, izdanje 3, str. 226-231; Gertych, A. i saradnici, „Bone age assessment of children using a digital hand atlas“, *Computerised Medical Imaging and Graphics*, (2007), vol. 31, izdanje 4-5, str. 322-331.

⁽⁵⁹⁾ Schmeling, A., Garamendi, P.M., Prieto, J.L. i Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults“, in *Forensic medicine From old problems to new challenges*, Professor Duarte Nuno Vieira (Ed.), *InTech*, (2011), dostupno na: <http://cdn.intechopen.com/pdfs-wm/19163.pdf>.

faza je sada podeljena u dve dodatne faze. (Ako je fuzija potpuna i ožiljak vidljiv, može se pretpostaviti, u slučaju žena, da je osoba stara najmanje 20 godina, a u slučaju muškaraca da osoba ima najmanje 21 godinu.) Potpuna fuzija ključne kosti sa ožiljkom koji više nije vidljiv prvi put se beleži, kod osoba oba pola, najranije u uzrastu od 26 godina ⁽⁶⁰⁾.

Rendgen zuba

Ovaj metod podrazumeva proučavanje rendgenskog snimka zuba, poznatog kao *ortopantogram*. Skeletni razvoj se meri kroz sekvencijalne promene u erupciji i strukturi zuba tokom rasta u detinjstvu. Do starosti od 16 do 20 godina, svi zubi osim trećeg kutnjaka (umnjaka) su u potpunosti formirani. U ovom razdoblju, ovi drugi pokazuju širok spektar razvijenosti korena i krunice.

Dve glavne metode su sledeće:

- (a) Glejzer i Hant (1955)⁽⁶¹⁾ opisuju razvoj zuba u 15 faza;
- (b) Demirjian (1973)⁽⁶²⁾ opisuje razvoj zuba u osam faza, gde se svakoj fazi rasta zuba daje rezultat shodno statističkom modelu ⁽⁶³⁾.

S obzirom na nicanje i mineralizaciju trećih kutnjaka, utvrđeno je da crni Afrikanci pokazuju ubrzani razvoj u poređenju sa Evropljanima; nasuprot tome, relativna usporenost u razvoju može biti zabeležena u slučaju Azijata. Iz tog razloga, referentne studije specifične populacije treba koristiti pri proceni razvoja trećeg kutnjaka u praksi procene starosti ⁽⁶⁴⁾.

Uprkos njihovoj velikoj varijabilnosti, različite studije su tvrdile da razvoj trećeg kutnjaka verovatno pruža najbolji način za pravljenje razlike između odrasle osobe i deteta i da treba da bude jedan od najčešće korišćenih postupaka procene starosti za kasne tinejdžere.

Rendgen karlične kosti

Budući da se položaj kostiju menja kako se osoba približava odraslom dobu ⁽⁶⁵⁾, skeletna starost se može odrediti pojavom određenih kostiju karlice.

⁽⁶⁰⁾ Za više informacija: Schmeling, A. i saradnici, „Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography“, *International Journal of Legal Medicine*, (2004), vol. 118, izdanje 1, str. 5-8.

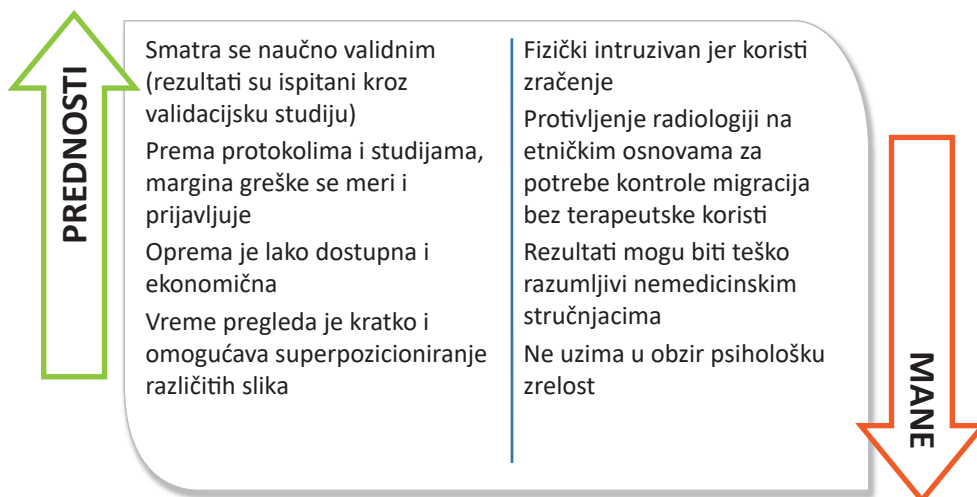
⁽⁶¹⁾ Glejzer, I. i Hunt, E. E. „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay“, *Am. J. Phys. Anthropol.*, (1955), vol. 13, str. 253-283, doi:10.1002/ajpa.1330130206

⁽⁶²⁾ Demirjian, A., Goldstein, H. i Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment“, *Human Biology*, (1973), vol. 45, br. 2, str. 211-227, dostupan na <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>

⁽⁶³⁾ Za više informacija: (al n.d.), „Assessment of dental maturity of Brazilian children age 6 to 14 years using Demirjian’s method“, *Int J Paediatr Dent*, (2002), vol. 12, br. 6, str. 423-428; Liversidge, H.M., „The assessment and interpretation of Demirjian, Goldstein and Tanner’s dental maturity“, *Ann Hum Biol.*, (2012), vol. 39, izdanje 5, str. 412-431, doi:10.3109/03014460.2012.716080.

⁽⁶⁴⁾ Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. i Geserick, G., „Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralization“, *Int J Legal Med*, (2004), vol. 118, str. 170-173; Olze, A., van Niekerk, P., Ishikawa, T., Zhu, B.L., Schulz, R., Maeda, H. i Schmeling, A., „Comparative study on the effect of ethnicity on wisdom tooth eruption“, *Int J Legal Med*, (2007), vol. 121, str. 445-448.

⁽⁶⁵⁾ Za više informacija: Schmeling, A. i saradnici, „Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations“, *Forensic Science International*, (2006); Schmidt, S. i saradnici, „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals“, *International Journal of Legal Medicine*, (2011).

Ključni nalazi iz prakse država EU+

Među medicinskim pregledima, rendgen karpalne kosti je metoda koju države EU+ koriste u najvećoj meri. 23 ispitanika je potvrdilo njegovu upotrebu na svojoj teritoriji.

Drugo, rendgen zuba je takođe prilično čest među ispitanicima, sa 19 pozitivnih odgovora.

Treće, 12 država EU+ koristi rendgen ključne kosti.

Najzad, tri države EU+ uvrstile su i rendgen karlične kosti kao povremenu alternativnu metodu u postupku.

Primeri iz prakse

Finska – Medicinska procena starosti radi utvrđivanja starosti podnosioca zahteva vrši Odeljenje za sudsku medicinu Univerziteta u Helsinkiju na zahtev policije, granične straže ili finske imigracione službe. Metode koje se koriste su pregled zuba, rendgen karpalne kosti i rendgen zuba. Dva stručnjaka sačinjavaju zajedničku procenu. Najmanje jedan od stručnjaka mora biti zaposlen u Odeljenju za sudsku medicinu Univerziteta u Helsinkiju. Stručnjak može biti odobreni lekar ili zubar sa neophodnim kompetencijama.

Holandija – Medicinska procena starosti ne pokušava da utvrdi starost podnosioca zahteva, već samo da napravi razliku između odraslog doba i moguće maloletnosti. U svetlu toga, analizira se rendgen ruke/zgloba. Ako zglob nije potpuno spojen, ispitivanje se završava i podnosilac zahteva se smatra maloletnim licem. Ako je potpuno spojen, obaviće se (tri) dodatna rendgena ključne kosti. Dva nezavisna radiologa moraju nezavisno jedan od drugog doći do zaključka da su obe ključne kosti spojene. Dodatni stručnjak (forenzički antropolog), nakon prikupljanja zaključaka oba radiologa, doneće odluku na osnovu njihovih rezultata. U slučaju višeznačnih rezultata ili neslaganja u izveštajima radiologa, podnosilac zahteva se smatra maloletnim licem. Na odluku se može uložiti žalba.

Neka dodatna razmatranja

MRI, rendgen i kompjuterizovana tomografija (CT/CAT) su različite tehnike koje se koriste za snimanje slika rasta kostiju. Te slike će se uporediti sa referentnim studijama da bi se utvrdio stepen razvoja i rasta koji odgovara slici i naposljetku uokvirio opseg starosti u vezi sa tim stepenom rasta.

MRI ili MR

- Kombinuje snažan magnet sa naprednim računarskim sistemom i radio-talasima kako bi proizveo precizne, detaljne slike organa i tkiva, kostiju i drugih unutrašnjih struktura tela. Za proizvodnju slike poprečnog preseka, MRI koristi magnetna polja i radio frekvencije.
- Pogodan za snimanje organa, mekog tkiva i unutrašnjih struktura.
- Bez zračenja.

Rendgen

- Rendgen koristi ograničenu količinu zračenja koja prolazi kroz telo kako bi snimila jednu sliku anatomije ispitanika.
- Gusti predmeti, kao što su kosti, blokiraju zračenje i pojavljuju se kao beli na rendgenskoj slici.
- Uključuje zračenje.

CT/CAT

- Ispitivanje koje kombinuje rendgenske snimke sa računarima da bi se proizveli prikazi poprečnih preseka tela u 360 stepeni kroz više rendgenskih zraka snimljenih pod različitim uglovima.
- Pogodan za istovremeno snimanje kostiju, mekog tkiva i krvnih sudova. Pruža radiologu detalje o koštanim strukturama ili povredama. Zbog izlaganja zračenju, CT se ne preporučuje trudnicama ili deci, osim ako je to apsolutno neophodno.

Još jedan važan faktor koji treba uzeti u obzir jesu najnovija dostignuća u upotrebi tumačenja rendgenskih slika ili MRI slika uz pomoć računara. Svrha ovog softvera je da se smanji odstupanje između više posmatrača i jednog posmatrača (nazvano „inter-rater”), tako da se ista slika kategorizuje na isti način uprkos mogućim greškama jednog posmatrača (isti posmatrač koji procenjuje istu sliku u različito vreme) ili više posmatrača (različiti posmatrači koji ocenjuju istu sliku).

Poglavlje 5 Konačne preporuke

Namera konačnih preporuka nije rezimiranje smernica o postupcima primene zaštitnih mera iz poglavlja 2 i 3, već pružanje konkretnog odgovora na praktične izazove koji se javljaju u postupku procene starosti. U svetlu toga, preporuke su grupisane shodno temi i praktičnom izazovu na koji nameravaju da odgovore, kako sledi:

Ključne preporuke EASO-a

A.	Tema	Praktična primena najboljeg interesa deteta
	Praktični izazov	Nepravilna primena načela na čitavoj teritoriji EU+
	EASO preporučuje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Procenu najboljeg interesa treba sprovesti kako bi se osiguralo da je određeni postupak procene starosti usklađen sa individualnim okolnostima podnosioca zahteva, te da je očekivani ishod koristan za postupak i da nije štetan za dete. 2. Procena najboljeg interesa treba da potvrdi da su uspostavljene sve zaštitne mere i da se uvažava najbolji interes deteta: <ul style="list-style-type: none"> ■ imenovan je kvalifikovani, nezavisni zastupnik i/ili staratelj da deluje u najboljem interesu deteta i pruža pravnu pomoć; ■ postupci su prilagođeni deci i sprovodi ih kvalifikovani stručnjak; ■ informacije o postupku se redovno pružaju na način primeren uzrastu, kao i o njegovim implikacijama i pravu na odbijanje, jednostavnim rečnikom i na kulturno osetljiv način – od koristi može biti kulturna medijacija pod supervizijom; ■ stavovi podnosioca zahteva se prikupljaju i uzimaju u obzir u skladu sa njegovim uzrastom i zrelošću; ■ pretpostavka istinitosti se primenjuje pre, tokom i nakon postupka, sve dok se ne dobiju konačni rezultati; ■ pribavlja se informisana saglasnost barem za medicinske preglede, poštuje se pravo na odbijanje medicinskih pregleda i istražuju se razlozi za odbijanje – posebno se preporučuje da se saglasnost dobije i dokumentuje (pismeno i u bilo kom drugom vidu dokaza) od deteta i staratelja, po potrebi; ■ vodi se računa o poverljivosti, zaštiti podataka i bezbednosti; ■ bira se najmanje intruzivna metoda kako bi se osiguralo da je primenjen minimalno intruzivan postupak i to na postepeni način; ■ bira se najpreciznija metoda i dokumentuje se margina greške; ■ dostupan je delotvorni pravni lek.

B.	Tema	Povod/neophodnost procene
	Praktični izazov	Potreba za procenom starosti treba da bude opravdana i potkrepljena na osnovu ozbiljnih sumnji
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Procena starosti ne bi trebalo da se sprovodi kao rutinska praksa. Potreba za konkretnom procenom starosti i njene koristi moraju biti procenjeni i dokumentovani. 2. Iscrpeti sve raspoložive izvore informacija pre odluke o sprovođenju procene starosti. 3. Razmotriti sve dokaze u kombinaciji sa širim opsegom faktora (fizičkih, psiholoških, razvojnih, ekoloških i kulturoloških faktora, pola) kako bi se sačuvala potreba za kasnijom procenom starosti. 4. Pretpostaviti da je podnosilac zahteva dete (pretpostavka istinitosti) dok postoje sumnje o starosti podnosioca zahteva. 5. Podnosioci zahteva ne bi trebalo da snose finansijske troškove procene.
C	Tema	Kvalifikovani stručnjaci
	Praktični izazov	Specijalizacija u oblasti procene starosti nije uvek dostupna
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stručnjaci treba da budu specijalisti ne samo u oblasti dotične metode već i u pogledu njene konkretne primene u svrhu procene starosti. Stručnjaci treba da prolaze kontinuiranu obuku o najnovijim dostignućima metode, pravima deteta i sprovođenju ispitivanja na rodno i kulturološki osetljiv način. 2. U spornim slučajevima, ispitivači mogu proslediti slučaj supervizoru ili koordinacionom i multidisciplinarnom sazivu. 3. Osoblje odgovorno za određivanje starosti treba da bude pravilno obučeno da razume rezultate i marginu greške koju sadrže.
D.	Tema	Intruzivnost
	Praktični izazov	Nema konsenzusa povodom intruzivnosti različitih metoda Neke metode koje se koriste su fizički ili psihički intruzivne
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Najpre analizirati sve postojeće dokaze pre nego što se donose odluka o daljem sprovođenju procene. 2. Kada se procena starosti smatra neophodnom, prvo primeniti nemedicinske metode, a potom medicinske samo ako sumnje i dalje postoje. U takvim slučajevima, prioritet u primeni imaju metode bez zračenja, a one sa zračenjem razmatraju se samo kao krajnja opcija. 3. Metode treba izabrati prema posebnim okolnostima ili potrebama pojedinačnog slučaja (pol, opseg pretpostavljene starosti) i postupak treba da poštuje etničko i kulturološko poreklo deteta. 4. Nijedan metod koji uključuje nagost ili ispitivanje, pregledanje ili merenje genitalija ili intimnih delova ne treba koristiti za potrebe procene starosti.

E.	Tema	Preciznost metoda i/ili postupka
	Praktični izazov	Nijedna od trenutno postojećih metoda ne može precizno odrediti starost osobe Dokumentovanje i tumačenje margine greške
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Primenjivati pretpostavku istinitosti i smatrati podnosioca zahteva detetom čim se pojave sumnje o starosti podnosioca zahteva i sve dok se ne dobiju konačni rezultati. 2. Istražiti različite aspekte koji uključuju psihološki i fizički razvoj kao deo postupka, kako bi se povećala preciznost i odluka temeljila na širem spektru dokaza. 3. Kvalifikovani i iskusni stručnjaci treba redovno da demonstriraju svoju stručnost i budu posebno obučeni u pogledu kulturološkog diverziteta i posebnih potreba dece. 4. Kad god je to moguće, uputiti teške slučajeve nadležnom centru za dalje konsultacije. 5. Prihvatiti navedenu starost podnosioca zahteva onda kada ulazi u opseg određen procenom starosti. U suprotnom, kao rezultat treba uzeti najnižu starost segmenta. 6. Prepoznati marginu greške i primeniti pretpostavku istinitosti. 7. Marginu greške treba dokumentovati i uključiti u rezultate, objasniti je organima za utvrđivanje tako da je razumeju.
F.	Tema	Multidisciplinarni i holistički pristup
	Praktični izazov	Multidisciplinarni i holistički pristup nije široko primenjen
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analizirati različite aspekte (procenjujući i psihološki i fizički razvoj i ne pribegavajući isključivo medicinskim metodama) kao deo multidisciplinarnog postupka, kako bi se povećala preciznost i odluka temeljila na širem spektru dokaza. 2. Uključiti stručnjake za različite aspekte razvoja i za procenu starosti u njihovoj oblasti ekspertize. 3. Zasnovati odluku na zaključku saziva stručnjaka sa multidisciplinarnom specijalizacijom, onda kada je primenjeno nekoliko metoda. 4. Utvrditi mehanizme koordinacije za praktičnu primenu multidisciplinarnog pristupa.
G.	Tema	Ponavljanje procene istog podnosioca zahteva u različitim državama EU+
	Praktični izazov	Procene starosti koje se sprovode u drugim državama EU+ nisu uvek priznate
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onda kada su dostupni, rezultate procena starosti koje su sprovele druge države EU+ treba priznati kako bi se izbegle suvišne procene, posebno u dablinskim slučajevima. 2. Informacije o proceni starosti prenete u drugu državu EU+ treba da budu potpune, uključujući upućivanje na primenjene metode i obrazloženje konačnog ishoda.
H.	Tema	Odbijanje podvrgavanja proceni starosti
	Praktični izazov	Rizik od automatskog smatranja odraslom osobom
	<i>EASO preporučuje</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Treba istražiti razloge odbijanja i, kada je to moguće, procenu treba prilagoditi kako bi se dobila saglasnost. 2. Odbijanje ne bi trebalo automatski da dovede do zaključka koji ukazuje na odraslo doba.

I.	Tema	Delotvorni pravni lek
	Praktični izazov	Rezultati procene starosti nisu uvek predmet administrativnog/sudskog preispitivanja
	EASO preporučuje	<ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="499 318 1402 405">1. Odluku o proceni starosti treba doneti pre donošenja odluke o zahtevu za međunarodnu zaštitu, jer smatranje nekoga detetom odnosno odraslom osobom može uticati na postupak azila. <li data-bbox="499 421 1402 454">1. Ova odluka treba da bude predmet upravnog/sudskog preispitivanja.

Aneks 1 Rečnik

Ovaj rečnik ima za cilj da uspostavi i/ili razvije zajedničko razumevanje najvažnijih termina koji se koriste u postupku procene starosti. Pored toga, obuhvata i pojmove koji se pominju u sadržaju vodiča, iako nisu dodatno istraženi u publikaciji (npr. određivanje najboljeg interesa, teret dokazivanja itd). Svrha definicija u rečniku je da posluže kao referentni izvor relevantnim akterima u polju procene starosti, poput kreatora politika država EU+, stručnjaka koji sprovode ispitivanja, službenika i saziva stručnjaka koji procenjuju rezultate ili drugih aktera u načelu.

Pojam	Definicija	Izvor
Preciznost	<p>Kvalitet ili stanje tačnosti ili preciznosti</p> <p>Stepen do kojeg merenje ili procena zasnovana na merenjima predstavlja istinsku vrednost atributa koji se meri.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Ne postoji metoda procene starosti koja može da pruži precizne rezultate o hronološkoj starosti osobe. Iz tog razloga, poželjni termin je procena starosti, a ne određivanje starosti.</p> <p>U kontekstu medicinskih pregleda koji se koriste kao metode za procenu starosti, postoje zahtevi iz referentnih studija koje treba ispuniti da bi se smatrale tačnim:</p> <ul style="list-style-type: none"> — adekvatna veličina uzorka, — potvrđena starost ispitanih lica, — uniformna raspodela starosti, — odvajanje na osnovu roda, — podaci o datumu ispitivanja, — jasno definisanje proučenih karakteristika, — precizan opis metodologije, — detalji o referentnoj populaciji u odnosu na genetičko i geografsko poreklo, — društveno-ekonomski status, zdravstveno stanje, — podaci o veličini grupe, srednja ili prosečna vrednost i mere varijacije za svaku, — proučena karakteristika. 	<p>Oksfordski rečnik na internetu</p> <p>https://en.oxforddictionaries.com/definition/accuracy</p> <p>Medicinski rečnik na internetu</p> <p>http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/accuracy</p> <p>Šmeling i saradnici, 2011.</p>

Pojam	Definicija	Izvor
Starost	<p>Dužina vremena tokom kog osoba živi ili stvar postoji.</p> <p>Dodatne informacije: za potrebe ovog alata, starost je osnovni element identiteta deteta, pošto Konvencija o pravima deteta definiše detinjstvo u odnosu na starost.</p> <p>Hronološka starost se meri godinama, mesecima i danima od trenutka kada je osoba rođena.</p> <p>Biološka starost je definisana trenutnim položajem pojedinca u odnosu na njegov ili njen potencijalni životni vek, što znači da pojedinac može izgledati mlađe ili starije od njegove ili njene hronološke starosti.</p> <p>Društvena starost se definiše ulogama, odgovornostima i navikama pojedinca u odnosu na druge članove društva čiji je on ili ona deo. Pojedinac stoga može biti stariji ili mlađi, u zavisnosti od toga u kojoj meri se ponaša u skladu sa starosnim procenama koje od njega očekuje određeno društvo ili kultura.</p> <p>Psihološku starost određuju bihevioralni kapaciteti pojedinaca da se prilagodi promenljivim zahtevima i ona podrazumeva upotrebu adaptivnih kapaciteta pamćenja, učenja, inteligencije, veština, osećanja, motivacija i emocija za ostvarivanje kontrole ponašanja i samoregulacije.</p>	<p>https://en.oxforddictionaries.com/definition/age</p> <p>Settersen i saradnici 1997:240</p> <p>Smith, T. and Brownlees, L., Unicef, 2011, str. 7-8.</p>
Procena starosti	Postupak kojim nadležni organi nastoje da utvrde hronološku starost ili opseg starosti osobe kako bi se utvrdilo da li je pojedinac dete ili odrasla osoba.	Opšti komentar Komiteta UN-a za prava deteta br. 6
(Minimalna) Starost za krivičnu odgovornost	Minimalna starost ispod koje deca, kako se pretpostavlja, nemaju sposobnost da prekrše krivično pravo.	EMN rečnik Član 40(3) CRC-a
Pretpostavka istinitosti	<p>Pravno načelo koje omogućava nadležnim organima da prihvate/preuzmu izjave podnosioca zahteva kao materijalne činjenice u slučaju nesigurnosti, osim ako se ne dokaže drugačije.</p> <p>Ako postoji mogućnost da je pojedinac dete, prema njemu/njoj treba tako i postupati.</p> <p>Ako su nakon sprovođenja procene starosti države članice i dalje u nedoumici u vezi sa starošću podnosioca zahteva, pretpostaviće da je podnosilac zahteva maloletno lice.</p>	<p>EASO-ova definicija</p> <p>Opšti komentar Komiteta UN-a za prava deteta br. 6</p> <p>Član 25(5) APD-a</p>

Pojam	Definicija	Izvor
Procena najboljeg interesa (BIA)	<p>(a) Jedinствена aktivnost koju treba preduzeti u svakom pojedinačnom slučaju, u svetlu konkretnih okolnosti svakog deteta ili grupe dece ili dece uopšte. Ove okolnosti se odnose na individualne karakteristike deteta ili dece o kojima je reč.</p> <p>(b) Sastoji se od procene i uravnotežavanja svih elemenata potrebnih za donošenje odluke u datoj situaciji koja se tiče određenog deteta ili grupe dece.</p> <p>(c) Tekuća procedura za donošenje odluka o tome koje su neposredne akcije u najboljem interesu pojedinačnog deteta, npr. intervencije u domenu zaštite i nege. One su holističke i sprovodi ih osoblje sa odgovarajućom profesionalnom stručnošću.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Prema <i>acquis-u</i> EU za azil, kada se procenjuje najbolji interes deteta, države članice će posebno uzeti u obzir sledeće:</p> <p>(a) mogućnosti ponovnog spajanja porodice;</p> <p>(b) blagostanje i društveni razvoj maloletnog lica, naročito uzimajući u obzir njegove/njene okolnosti;</p> <p>(c) sigurnosno-bezbednosna razmatranja, posebno kada postoji mogućnost da je maloletno lice žrtva trgovine ljudima;</p> <p>(d) stavove maloletnog lica u skladu sa njegovim uzrastom i zrelošću.</p> <p>Koncepti procene najboljeg interesa (BIA) i određivanja najboljeg interesa (BID) mogu se shvatiti kao deo istog postupka, koji u načelu počinje čim se otkrije razdvojeno dete ili dete bez pratnje, a završava se onda kada dete dobije trajno rešenje njene ili njegove situacije razdvajanja i raseljavanja iz zemlje porekla ili mesta uobičajenog boravka.</p>	<p>(a) i (b) UNCRC, Opšti komentar br. 14, 2013, http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html</p> <p>(c) UNHCR, Safe and Sound, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p> <p>UNCRC, Opšti komentar br. 6, stav 31</p> <p>Član 3 i član 3(1) CRC-a</p> <p>Uvodne izjave 9 i 22, član 2(j) i član 23(2) RCD-a</p> <p>Uvodna izjava 33 i član 25(6) APD-a</p> <p>Uvodne izjave 18, 19 i 38 i član 20(5) i član 31 QD-a,</p> <p>Uvodna izjava 35 Uredbe Eurodac</p> <p>Uvodna izjava 13 i član 6 Uredbe Dablin</p> <p>Član 24, Povelja EU o osnovnim pravima</p> <p>UNHCR, Safe and Sound, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p>
Najbolji interes deteta	<p>(a) trostruki koncept: materijalno pravo, fundamentalno i interpretativno pravno načelo i proceduralno pravilo u cilju obezbeđivanja potpunog i delotvornog uživanja svih prava priznatih Konvencijom o pravima deteta i holistički razvoj deteta;</p> <p>(b) blagostanje deteta: u širem smislu, to uključuje njegove/njene osnovne materijalne, fizičke, obrazovne i emocionalne potrebe, kao i potrebe za privrženošću i bezbednošću.</p>	<p>(a) UNCRC, Opšti komentar br. 14, 2013, http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html</p> <p>(b) UNHCR, Smernice za utvrđivanje najboljeg interesa deteta, http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf</p>
Određivanje najboljeg interesa (BID)	<p>Formalni postupak sa strogim postupcima primene zaštitnih mera osmišljen da odredi najbolje interese deteta u posebno važnim odlukama koje utiču na dete i koje će imati fundamentalni uticaj na budućnost deteta (tj. trajna rešenja), uključujući utvrđivanje trajnog rešenja. Zbog velikog značaja odluke, određivanje najboljeg interesa zahteva detaljne informacije prikupljene tokom postupaka najboljeg interesa deteta.</p>	<p>UNCRC, Opšti komentar br. 14, 2013, http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html</p> <p>UNHCR, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p>

Pojam	Definicija	Izvor
Teret dokazivanja ili dužnost potkrepljivanja	U kontekstu međunarodne zaštite, teret dokazivanja je koncept koji obuhvata, sa jedne strane, dužnost podnosioca zahteva da potkrepi svoju prijavu, a sa druge strane, dužnost istrage koju ima organ za azil. U tom smislu, to je zajednički teret dokazivanja, a načelo saradnje je osnova oba elementa. U zavisnosti od individualnih i kontekstualnih okolnosti, nadležni organi mogu preuzeti veći istražni teret.	EASO-ov program procene dokaza Uvodna izjava 25, članovi 12(a), 13(a) i 25(5) APD-a, član 4(1) QD-a UNHCR: Napomena o teretu i standardu dokazivanja u zahtevima izbeglica, 16. decembar 1998.
	Dodatne informacije Iako u zahtevima odraslih teret dokazivanja obično dele ispitivač i podnosilac zahteva, može biti neophodno da ispitivač preuzme veći teret dokazivanja u zahtevu deteta, naročito ako je dotično dete bez pratnje. Ako činjenice u dotičnom slučaju ne mogu biti utvrđene i/ili dete nije u stanju da u potpunosti artikuliše svoju tvrdnju, ispitivač treba da donese odluku na osnovu svih poznatih okolnosti, što može da podrazumeva slobodnu primenu pretpostavke istinitosti. Slično tome, za dete treba primeniti pretpostavku istinitosti ako postoje nedoumice o verodostojnosti njegovog/njenog zahteva.	Videti takođe: UNHCR, The Heart of the Matter – Assessing Credibility when Children Apply for Asylum in the European Union, December 2014: http://www.refworld.org/docid/55014t434.html [pristupljeno 2. jula 2017.]
Dete/ maloletno lice	Svako ljudsko biće mlađe od 18 godina	Član 2(6) ATD-a Član 2(d) RCD-a Član 2(l) APD-a Član 2(k) QD-a Član 2(i) Uredbe Dablin III Član 2(f) Direktive o ponovnom spajanju porodice Na osnovu člana 1, Konvencija UN-a o pravima deteta (UNCRC), 1989.
Informacije o zemlji porekla (COI)	Informacije koje koriste organi država članica da bi analizirale društveno-političku situaciju u zemljama porekla podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu (i, po potrebi, u zemljama kroz koje su prolazili) prilikom procene, sprovedene na individualnoj osnovi, zahteva za međunarodnu zaštitu.	EMN rečnik metodologije EASO COI izveštaja
Kompjuterizovana (aksijalna) tomografija (CT/CTA)	Postupak snimanja koji koristi specijalnu rendgensku opremu za kreiranje detaljnih slika ili snimaka unutrašnjih delova tela.	Informacije o radiologiji https://www.radiologyinfo.org , javni resurs za informacije koji su razvili lekari iz Udruženja radiologa Severne Amerike (RSNA) i Američkog koledža za radiologiju (ACR)
Saglasnost	Informisana, slobodna i dobrovoljna saglasnost. Za medicinske preglede radi sprovođenja procene starosti potrebna je saglasnost deteta i njegovog ili njenog zastupnika ili staratelja u slučaju dece bez pratnje ili razdvojene dece.	Član 25(5) APD-a Visoki komesarijat UN-a za izbeglice (UNHCR), Priručnik za implementaciju UNHCR smernica za određivanje najboljeg interesa, novembar 2011. godine, dostupno na: http://www.refworld.org/docid/4e4q57d02.html

Pojam	Definicija	Izvor
Kulturni medijatori	Stručnjak sa temeljnim poznavanjem tradicije zajednice koji čine kulturološki prikladnije intervencije i premošćavaju razlike između kulturnih i profesionalnih kanona.	Prema Al-Krenawi, A. and Graham J. R., 2001.
Staratelj	<p>(a) Starateljstvo znači imenovanje odgovornog odraslog lica ili organizacije za zastupanje dečijeg najboljeg interesa u punoj meri.</p> <p>(b) Smatra se da je staratelj nezavisno lice koje štiti najbolji interes deteta i opšte blagostanje, a u tom smislu dopunjuje ograničenu pravnu sposobnost deteta, kada je to potrebno, na isti način kao i roditelji (FRA definicija).</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Staratelj služi kao ključni postupak primene zaštitnih mera pri obezbeđivanju uvažavanja najboljeg interesa deteta bez pratnje ili razdvojenog deteta.</p>	<p>(a) Međuagencijska radna grupa o odvojenoj deci i deci bez pratnje, <i>Međuagencijska vodeća načela o odvojenoj deci i deci bez pratnje</i>, 2004, http://www.refworld.org/docid/4113abc14.html</p> <p>(b) UNCRC, Opšti komentar br. 6, 2005.</p> <p>(c) FRA, Starateljstvo za decu lišenu roditeljskog staranja, 2014, http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship</p>
Pouzdanost više posmatrača	<p>Odnosi se na statistička merenja koja određuju u kojoj meri su slični podaci koje su prikupili različiti posmatrači.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Važno je da posmatrači dobiju najsličnija moguća zapažanja – to obezbeđuje valjanost eksperimenta. Ako se procenitelji značajno razlikuju u svojim zapažanjima, onda su ili mere ili metodologija netačne i treba ih poboljšati.</p>	Na osnovu knjige Russell K. Schutta <i>Investigating the social world: the process and practice of research</i> , University of Massachusetts Boston, eighth edition, 2015.
Pouzdanost jednog posmatrača	<p>Sposobnost doslednog dobijanja istih rezultata kada isti posmatrač pravi zapažanja u različito vreme.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Na primer, lekar sa dobrim veštinama vezanim za pouzdanost jednog posmatrača pročitao bi rendgenski ili medicinski dijagnostički test pacijenta na isti način kada ga pregleda i nekoliko nedelja kasnije. Pouzdanost jednog posmatrača naziva se i samopouzdanost ili pouzdanost jednog ocenjivača.</p>	Na osnovu knjige Russell K. Schutta <i>Investigating the social world: the process and practice of research</i> , University of Massachusetts Boston, eighth edition, 2015.

Pojam	Definicija	Izvor
Intruzivni/ invazivni	<p>Termin invazivni se obično koristi u medicinskim procedurama da bi se ukazalo na ubacivanje instrumenata ili drugih predmeta u telo ili telesne šupljine, što podrazumeva čak i sečenje tkiva.</p> <p>Termin intruzivnost može da se odnosi na ponašanje, čin, stanje ili sklonost ka intruzivnosti (uznemiravanje nekoga ili činjenje da se osoba oseća neprijatno), prekidanje i uznemiravanje drugih, invazija ličnog prostora ili mešanje u tuđ privatni život.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Invazivnost se može koristiti kao sinonim za intruzivnost, tako da oba termina mogu biti zamenljiva u ovom kontekstu.</p> <p>Pošto negativni efekti metoda procene starosti ne podrazumevaju uvek navedene fizičke efekte vezane za invazivnost (ubacivanje instrumenata ili drugih predmeta u telo ili telesne šupljine, što podrazumeva čak i sečenje tkiva), ali mogu podrazumevati atak na privatnost, u ovoj publikaciji se, zahvaljujući širem spektru značenja, daje prednost terminu „intruzivnost“.</p>	Definicija u Oksfordskom rečniku na internetu https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/invasive
Medicinski pregledi	U kontekstu ovog alata, medicinski pregledi su provere, pregledi ili procene koje sprovode medicinski radnici (lekari, radiolozi, lekari opšte prakse ili pedijatri itd.)	EASO-ova definicija
Zastupnik	<p>Lice ili organizacija koja pomaže detetu bez pratnje i zastupa ga u postupku azila, obezbeđujući prava deteta i pravno ga zastupajući kada je to neophodno.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Zastupnici ili pravni zastupnici se razlikuju od kvalifikovanog advokata ili drugih pravnih stručnjaka koji pružaju pravnu pomoć, govore u ime deteta i pravno ga zastupaju lično i u pisanoj formi, pred upravnim i sudskim organima u krivičnom postupku, postupku azila ili drugom pravnom postupku, kako je predviđeno nacionalnom pravom.</p>	<p>Na osnovu člana 24(1) RCD-a (preinačena) i člana 25(1) APD-a (preinačena).</p> <p>FRA, Starateljstvo za decu lišenu roditeljskog staranja, 2014.</p> <p>http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship</p>
Dete ili maloletno lice bez pratnje	Dete/maloletno lice koje stigne na teritoriju država članica bez pratnje odrasle osobe odgovorne za njega/nju bilo po zakonu ili praksi dotičnih država članica i sve dok se za njega takva osoba/odrasla nije efikasno pobrinula; podrazumeva dete/maloletno lice koje je ostalo bez pratnje nakon što je stupilo na teritoriju države članice.	<p>Član 2(e) RCD-a</p> <p>Član 2(m) APD-a</p> <p>Član 2(l) QD-a</p> <p>Član 2(j) Uredbe Dablin III</p> <p>Direktiva o ponovnom spajanju porodice</p> <p>UNCRC, Opšti komentar br. 6, 2005.</p> <p>UNHCR, Safe and Sound, p. 22, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p>
Validacijska studija	Radovi koji se sastoje od istraživanja zasnovanih na postupcima kojima se utvrđuje pouzdanost i relevantnost postupka za određenu svrhu.	<p>Enciklopedija medicinskih pojmova</p> <p>http://www.reference.md/files/D023/mD023361.htm</p>

Pojam	Definicija	Izvor
Razdvojena deca	Deca koja su bila odvojena od oba roditelja ili od svog prethodnog zakonskog ili običajnog staratelja, ali ne nužno od drugih rođaka. To može, dakle, obuhvatiti i decu u pratnji drugih odraslih članova porodice.	UNCRC, Opšti komentar br. 6, 2005. UNHCR, Safe and Sound, p. 22
Trgovina decom	<p>Trgovina decom je regrutovanje, prevoz, transfer, skrivanje ili prihvat dece, uključujući razmenu ili prenos kontrole nad decom, u svrhu eksploatacije.</p> <p>Za razliku od eksploatacije odraslih, kada su subjekti eksploatacije deca, u pitanju je kažnjiv zločin čak i ako nema upotrebe pretnje ili prinude, otmice, prevare, zloupotrebe moći, zloupotrebe ranjive pozicije, plaćanja ili koristi kako bi se dobila saglasnost osobe.</p> <p>Dodatne informacije</p> <p>Iako krijumčarenje dece ima sličnosti sa trgovinom decom, ove dve vrste kriminalnih aktivnosti ne treba mešati.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krijumčarenje dece je kriminalna aktivnost koja podrazumeva olakšavanje nezakonitog ulaska u zemlju (često se naplaćuje). Svrha trgovine je eksploatacija deteta i smatra se zločinom protiv čovečnosti. • Trgovina se uglavnom vrši upotrebom prinude i/ili prevare i sl. sa krijumčarenjem je suprotno. • Trgovina podrazumeva nameru da se dete eksploatiše kada stigne u državu, dok se uloga krijumčara obično završava čim dete stigne do svog odredišta. • Trgovina se može odvijati unutar i preko nacionalnih granica, dok je za krijumčarenje neophodno međunarodno kretanje. • Ulazak deteta u državu može biti zakonit ili nezakonit u slučaju trgovine ljudima, dok je za krijumčarenje uglavnom karakterističan nezakonit ulazak. <p>Trgovina decom nije samo prekogranični zločin; pošto je svrha kriminalne aktivnosti eksploatacija dece, decom se može trgovati čak i unutar nacionalnih granica.</p>	<p>Član 2(5) ATD-a</p> <p>Frontex, VEGA Priručnik: Deca na aerodromima, 2015 http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf</p>

Aneks 2 Najbolji interes deteta i procena starosti: praktični alati

Pošto je glavni fokus ove publikacije primarno razmatranje najboljeg interesa deteta prilikom odlučivanja o preduzimanju procene starosti za određeno dete, kao i to kako sprovesti bezbedan postupak kada je neophodan, EASO je razvio sledeće praktični alati za podršku onima koji su odgovorni za procenu toga da li postupak poštuje najbolji interes deteta.

- A. **Obrazac za procenu najboljeg interesa (BIA obrazac)** osmišljen je kako bi se osiguralo da nadležni organi ili strane koje oni delegiraju sprovode sve ključne korake, kao i da ih na odgovarajući način uzimaju u obzir kada procenjuju potrebu za procenom starosti. U tom smislu, obrazac za procenu najboljeg interesa treba da služi kao prateći dokument kojim se omogućava procenitelju da proveri jesu li relevantne informacije i zaštitne mere uzete u obzir pre donošenja odluke o sprovođenju procene starosti.

BIA obrazac je strukturisan na sledeći način.

- Prikupljene informacije.
- Preduslovi postupka.
- Spisak faktora kojima treba dati značaj pri odlučivanju o podobnosti postupka za pojedinačno dete ili neophodnim prilagođavanjima.
- Ishod procene najboljeg interesa: rezultat procene najboljeg interesa u pogledu potencijalnog postupka procene starosti (procenu starosti treba izvršiti, ne treba izvršiti ili je na čekanju).

- B. Drugi alat, **najbolji interes deteta u proceni starosti (BIC kontrolna lista)**, osmišljena je kako bi se osiguralo da se postupak primene zaštitnih mere poštuju i da utvrđene tokom čitavog postupka procene starosti. U svetlu toga, druga kontrolna lista se koristi tokom čitavog postupka procene starosti.

- BIC kontrolna lista** obuhvata spisak zaštitnih mera i relevantnih aspekata u skladu sa najboljim interesom i drugim pravima deteta prilikom procene starosti deteta.

Alati su osmišljeni uz pretpostavku da će procene sprovoditi obučeni službenici za azil sa stručnošću i iskustvom u vezi sa ili neka druga strana koja je prošla obuku i koju je odredilo ovlašćeno telo ili drugi organ, koja se upotrebljava i nadgleda u skladu sa EU, međunarodnim i nacionalnim zakonodavstvom.

Treba napomenuti da je fokus BIC alata i smernica navedenih u ovoj publikaciji ograničen samo na postupak procene starosti, dok procenu najboljeg interesa treba uvažavati sve dok se ne pronađe trajno rešenje za dete. Shodno tome, ova procena najboljeg interesa nema za cilj da zameni određivanje najboljih interesa (BID), što će biti potrebno kada se razmatraju trajna rešenja za dete.

VAŽNA RAZMATRANJA PRILIKOM PROCENJIVANJA NAJBOLJEG INTERESA DETETA U SVRHU PROCENE STAROSTI

Deca imaju pravo da budu saslušana po pitanju svih odluka koje utiču na njihov život. Prilikom sprovođenja procene najboljeg interesa, važno je uzeti u obzir mišljenja, osećanja i stavove deteta. Staratelj/zastupnik ima ključnu ulogu u osiguravanju da dete bude adekvatno informisano i da razume postupke, procedure i moguće ishode. Neki važni aspekti koje treba razmotriti su sledeći.

- Informacije treba dati na jednostavan, direktan i jasan način. Treba proveriti da li ih dete razume, budući da se neka deca mogu plašiti autoriteta i stoga se ne usuđuju da postavljaju pitanja ili priznaju da nešto ne razumeju zbog svoje starosti, kulturnog porekla ili psihološkog stanja.
- Procenitelji bi trebalo da **proaktivno nastoje da dobiju informacije** iz relevantnih izvora u svrhu procene, posebno onih koji su upoznati sa situacijom deteta (kao što su staratelj/zastupnik, trenutni negovatelj, socijalni radnici u prihvatnim centrima, zastupnik, članovi porodice itd.), a pre procene najboljeg interesa treba prikupiti i kontakt podatke relevantnih strana, po potrebi.
- Procena najboljeg interesa takođe treba da uzme u obzir sve postojeće izveštaje o detetu, kao što su medicinski izveštaji, procene ranjivosti ili bilo koji drugi dokumenti koji su dostupni u bilo kom trenutku tokom postupka, a pre procene najboljeg interesa.
- Procena najboljeg interesa je individualna procena i treba da se vrši odvojeno za svako dete. Treba da se sprovedi u **poverljivom okruženju prilagođenom deci**, koje pomaže u izgradnji poverenja kod deteta. Službenici i prevodioci su obavezani obavezom poverljivosti, što je koncept koji takođe treba objasniti detetu tako da ga ono razume.
- Dete treba da se oseća ugodno. Nadležni službenik i prevodilac treba da budu što neformalniji i **empatičniji**.
- Ako dete tako želi i ako je moguće, saslušanja sa detetom za procenu najboljeg interesa mogu obavljati službenik i prevodilac **pola koje preferira** dete.
- Ako dete potencijalno doživi traumu, možda neće biti voljno da izrazi bilo koje mišljenje ili osećanje. Od stručnih ispitivača treba tražiti da koriste **alternativne metode** saslušanja i da obezbede savetovanje.
- Važno je objasniti detetu da možda neće biti ispunjene sve njegove/njene želje, ali da će, ako je moguće, ono upravljati postupkom, dok će krajnja odluka zavisiti od okolnosti datog slučaja.

A. Obrazac za procenu najboljeg interesa

BIA obrazac	
OSNOVNI PODACI	
Broj slučaja/predmeta	
Podnosilac zahteva	
Staratelj/zastupnik	
Procenitelj	
Prevodilac	
Datum	
PRIKUPLJENE INFORMACIJE	
Prikupljeni biografski podaci (nacionalnost, etnička pripadnost, obrazovanje, jezik, zdravlje, porodična istorija)	☐
Informacije o starosti prikupljene od drugih članova porodice ili iz drugih izvora	☐
Uključeni su izveštaji stručnjaka (medicinski izveštaji, administrativni izveštaji itd.)	☐
Ako bilo koja od gore navedenih informacija nije dostupna ili prikupljena, objasniti zašto:	
Dodatne ili nove informacije:	
PREDUSLOVI ZA POSTUPAK PROCENE STAROSTI	
Pojedinac se prijavio za međunarodnu zaštitu.	☐
Starost podnosioca zahteva nije utvrđena.	☐
Svi raspoloživi dokazi su prikupljeni i uzeti u obzir, uključujući rezultate identifikacije i, kada je to potrebno, procenu ranjivosti, zdravstvene probleme, uticaj na procenu, mentalni/pravni kapacitet i podobnost za procenu starosti.	☐
Odobren je period odmora i oporavka, posebno u slučajevima kada podnosilac zahteva pokazuje znake traume ili ranije pretrpljenog nasilja.	☐
Primenjuje se pretpostavka istinitosti.	☐
Postoje potkrepljene sumnje o navedenoj starosti podnosioca zahteva. Molimo, navedite:	☐
Imenovan je kvalifikovani, nezavisni zastupnik i/ili staratelj i uključen je u postupak.	☐
Informacije o postupku prilagođene starosti se pružaju redovno, kao i informacije o njegovim implikacijama i pravu na odbijanje, jednostavnim rečnikom i na kulturno osetljiv način.	☐
Stavovi podnosioca zahteva se prikupljaju i uzimaju u obzir u skladu a njegovim/njenim uzrastom i zrelošću.	☐
Tokom postupka je dostupno prevođenje.	☐
Ako neki od preduslova nisu ispunjeni, objasniti zašto:	
Prpratne mere, ako su potrebne:	
RELEVANTNI FAKTORI ZA ODLUKU O TOME DA LI JE PROCENA STAROSTI U NAJBOLJEM INTERESU DETETA	
Utvrđena procena starosti zasniva se na holističkom i multidisciplinarnom pristupu koji omogućava prilagođavanje potrebama podnosioca zahteva i konkretnim okolnostima, polu, kulturnom poreklu i drugim ranjivostima.	☐
Informisana saglasnost dobija se barem za medicinske preglede i dokumentuje se (u pisanoj ili bilo kojoj drugoj formi dokaza od deteta i staratelja, po potrebi); ili se poštuje pravo na odbijanje medicinskih pregleda, a istražuju se razlozi za odbijanje.	☐
Minimalno intruzivan postupak se uspostavlja postepenom primenom.	☐
Uzimaju se u obzir poverljivost, zaštita podataka i bezbednost.	☐
Službenici i stručnjaci su iskusni u radu sa decom i prošli su odgovarajuću obuku.	☐
Bira se najmanje intruzivan metod.	☐
Bira se najprecizniji metod i margina greške je prihvatljiva za ovog podnosioca (opseg starosti, pol itd.).	☐
Očekivani ishod je koristan za postupak i nije štetan za dete.	☐
Dostupan je delotvorni pravni lek.	☐
OPCIJA 1 ☐	U najboljem interesu podnosioca zahteva je da se procenjuje njegova/njena starost Detalji: (objasniti razloge za preporuku)
OPCIJA 2 ☐	Postupak procene starosti nije u najboljem interesu podnosioca zahteva Detalji: (objasniti razloge za preporuku)

OPCIJA 3	Procenu starosti podnosioca zahteva treba privremeno odložiti zbog
☐	Detalji: (objasniti razloge za preporuku)
Ime	
Organizacija	
Datum	
Potpis	
PROCENU ODOBRAVA	
Ime	
Organizacija	
<p>Rezultat procene (opcija 1, 2 ili 3) uslovljava odluku da li da se preduzme procena starosti i kao takav se evidentira u dokumentaciji. Kada se smatra neophodnom (nakon procene sumnje), procena starosti se mora sprovesti u skladu sa važećim merama zaštite, uzimajući u obzir individualne okolnosti podnosioca zahteva i preporuke EASO-a.</p>	

B. Kontrolna lista za najbolji interes deteta u svrhu procene starosti

BIA kontrolna lista	
U najboljem je interesu deteta da se sprovede procena starosti (opcija 1 prema obrascu prethodne procene najboljeg interesa).	
PRETPOSTAVKA ISTINITOSTI	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Od trenutka kada postoje razlozi da se veruje da osoba može biti dete, podnosilac zahteva se tretira kao dete tokom čitavog postupka azila i procene starosti. ☐ ■ Kada rezultati ispitivanja nisu jednoznačni, podnosilac zahteva se smatra detetom. ☐ 	
ZASTUPNIK/STARATELJ	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Kvalifikovani i nezavisni zastupnik ili staratelj imenuje se pre procene starosti i prisutan je i uključen u postupak uz saglasnost podnosioca zahteva. ☐ ■ Uloga i odgovornosti (obezbeđivanje „najboljeg interesa podnosioca zahteva“ i vršenje pravne sposobnosti) objašnjeni su zastupniku/staratelju i podnosiocu zahteva tako da ih oni razumeju. ☐ ■ Zastupnik/staratelj je prisutan tokom saslušanja za procenu najboljeg interesa kada podnosilac zahteva to želi. ☐ ■ Zastupnik/staratelj je propisno informisan, dobro razume postupak procene starosti i dobio je jasne odgovore na svoja pitanja. ☐ ■ Zastupnik/staratelj može prekinuti procenu starosti ako je doživljava kao neprikladnu i prekid je u najboljem interesu podnosioca zahteva. ☐ ■ Zastupnik/staratelj je informisan o rezultatima i razume kako se mogu osporiti. ☐ 	
AKO PODNOSILAC ZAHTEVA POKAZUJE INDIKACIJE TRAUME ILI PRETRPLJENOG NASILJA	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nakon procene psihološkog i fizičkog stanja, podnosilac zahteva se smatra sposobnim da se podvrgne proceni starosti uz potrebna prilagođavanja. ☐ ■ Sledeći aspekti se razmatraju prilikom utvrđivanja određenog postupaka procene starosti. ☐ <ul style="list-style-type: none"> • Svako ispitivanje koje uključuje izlaganje, posmatranje ili merenje intimnih delova tela je potpuno isključeno. ☐ • Prisećanje događaja iz prošlosti ili rekonstrukcija životne istorije mogu biti nedelotvorni zbog praznina u sećanju i biti veoma uznemirujuć za podnosioca zahteva. ☐ • Metode procene starosti koje procenjuju psihološki razvoj možda neće biti pogodne ako ih ne sprovodi obučeni i iskusni specijalista. ☐ • Metode procene starosti koje procenjuju fizički razvoj mogu biti uznemirujuće ili posebno intruzivne za žrtve zlostavljanja. ☐ ■ Dostupne su alternativne metode ili tehnike prilagođene posebnim potrebama podnosioca zahteva. ☐ ■ Pretpostavka istinitosti se primenjuje u velikoj meri. ☐ ■ Period odmora i oporavka je zagarantovan i produžava se kada je to potrebno. ☐ ■ Osobi od poverenja je dozvoljeno da prati postupak sa podnosiocem zahteva, pre provere podobnosti osobe. ☐ ■ Biraju se službenici i stručnjaci posebno obučeni za rad sa naročito ranjivim licima. ☐ 	
INFORMACIJE	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Podnosilac zahteva i zastupnik/staratelj su obavešteni o sledećem. ☐ ■ Postojanje sumnji i razlozi za to i ko je odgovoran za pružanje informacija na način prilagođen deci, usmeno i pismeno, na jeziku koji deca mogu razumeti. ☐ ■ Mogućnost određivanja starosti procenom starosti (i šta to u praksi znači, uključujući opis različitih ispitivanja, bilo medicinskih ili nemedicinskih). ☐ ■ Informacije o metodi i postupku (koje metode se koriste, zašto su te konkretne metode poželjne, preciznost i intruzivnost metode, uticaj i potencijalni rizici po zdravlje koje specifična metoda može imati i uloge angažovanih profesionalaca). ☐ ■ Prava i obaveze koje proizilaze iz postupka, posebno sledeće. ☐ ■ Pravo na odbijanje medicinskog pregleda i posledice toga. ☐ ■ Mogućnost osporavanja rezultata procene starosti i naredni koraci koje treba pratiti. ☐ ■ Moguće posledice rezultata ispitivanja na postupak međunarodne zaštite. ☐ ■ Date informacije razumeju podnosilac zahteva i staratelj/zastupnik, a to pružanje informacija je dokumentovano u predmetu. ☐ 	

Kontrolna lista za najbolji interes deteta u svrhu procene starosti (strana 2 od 3)	
STAVOVI PODNOSIOCA ZAHTEVA SU SASLUŠANI <ul style="list-style-type: none"> ■ Nakon objašnjavanja, na konstruktivan i empatičan način, razloga zbog kojih je navedena starost sporna: <ul style="list-style-type: none"> • u slučaju mogućih nedoslednosti u vezi sa starošću; • u slučaju nove dokumentacije ili dokaza relevantnih za procenu starosti; • u slučaju odbijanja medicinskog pregleda; • ako se nakon završene procene starosti rezultati razlikuju od navedene starosti; ■ podnosiocu zahteva se daju mogućnost i obezbeđuju sredstva da ospori odluku, a samim tim i da bude saslušan. 	☐ ☐
INFORMISANA SAGLASNOST – podnosilac zahteva i/ili staratelj/zastupnik <ul style="list-style-type: none"> ■ Uzimajući u obzir zdravlje/obrazovanje/zrelost, podnosilac zahteva je u poziciji da daje informisanu saglasnost. ■ Podnosilac zahteva je uključen u odluku o preduzimanju procene starosti u skladu sa svojom zrelošću, što podrazumeva uzimanje u obzir njegovog/njenog mišljenja i/ili mišljenja staratelja ili zastupnika. ■ Saglasnost za medicinski pregled dobija se onda kada je on deo procene starosti. ■ Moguće je uskratiti saglasnost ako se veruje da postupak nije u najboljem interesu podnosioca zahteva. 	☐ ☐
POSLEDICE ODBIJANJA <ul style="list-style-type: none"> ■ Podnosilac zahteva ima mogućnost da odbije postupak, a razloge odbijanja treba istražiti. ■ Odbijanje podržava staratelj/zakonski zastupnik. ■ Jasno je utvrđeno da se odluka o odbijanju zahteva za azil/međunarodnu zaštitu ne zasniva isključivo na odbijanju podnosioca zahteva da se podvrgne proceni starosti. ■ Odbijanje ne dovodi do automatske pretpostavke o odraslom uzrastu. 	☐ ☐
HOLISTIČKI I MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP <ul style="list-style-type: none"> ■ Postupak uzima u obzir potrebe i posebne okolnosti podnosioca zahteva i prilagođava se kada je to potrebno (u zavisnosti od opsega starosti, pola, etničke pripadnosti, kulturnog porekla, ranjivosti i drugih potreba). ■ U postupku se izbegavaju suvišna ispitivanja. Ako sumnja ostane, medicinske metode se upotrebljavaju tek nakon što su iscrpljene nemedicinske. ■ Ako je potrebna procena starosti, postupak kombinuje metode koje procenjuju različite vrste razvoja (zrelost, psihološki i fizički razvoj, ponašanje itd). ■ Procenu sprovode stručnjaci sa multidisciplinarnim pristupom različitim metodama, ako je potrebno, a podatke prikupljaju od osoba koje su u interakciji sa podnosiocem zahteva. 	☐ ☐
NAJMANJE INTRUZIVAN I NAJPRECIZNIJI METOD <ul style="list-style-type: none"> ■ Najmanje intruzivne i najpreciznije metode se određuju uzimajući u obzir opseg starosti za procenu, pol, etničku pripadnost, kulturno poreklo, posebne potrebe i okolnosti konkretnog slučaja. ■ Ispitivanja poštuju fizički integritet i dostojanstvo podnosioca zahteva. ■ Oni koji su uključeni razumeju kulturu i etnicitet podnosioca zahteva i mogu to primeniti u kontekstu procene starosti. ■ Ispitivanja koja uključuju nagost i preglede genitalija i dojki izuzeti su iz postupka. ■ Metode koje uključuju zračenje se koriste kao poslednje sredstvo i kad su posebno opravdane za pojedinačni slučaj. ■ Margina greške je dokumentovana i shvaćena od strane stručnjaka ili saziva stručnjaka koji odlučuju o konačnim rezultatima. ■ Tokom procene se poštuju privatnost i poverljivost podnosioca zahteva. 	☐ ☐
ZAŠTITA PODATAKA <ul style="list-style-type: none"> ■ Za potrebe procene starosti, informacije o zahtevu za azil podnosioca zahteva ili činjenica da je zahtev podnet ne otkrivaju se navodnim akterima progona ili organima države porekla, zvaničnicima vlade ili njihovim zastupnicima (npr. traženjem izvoda iz matične knjige rođenih ili drugih dokumenata o identitetu kojima se potvrđuje starost podnosioca zahteva). ■ Informacije su prikupljene pošteno, zakonito i u konkretnu svrhu procene starosti. ■ Snimanje i deljenje informacija i dokaza o bilo kojoj proceni starosti u skladu je sa propisima o zaštiti podataka. 	☐ ☐

Kontrolna lista za najbolji interes deteta u svrhu procene starosti (strana 3 od 3)	
<p>KVALIFIKOVANI PROFESIONALCI</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Stručnjaci koji su uključeni u postupak prolaze odgovarajuću obuku o pravima i potrebama dece, uključujući i najbolji interes deteta i razvoj deteta. ■ Ne postoji sukob interesa kod onih koji su uključeni u postupak, uključujući osobe koje sprovode procenu starosti i staratelja/zastupnika. ■ Potrebna stručnost onih koji su u kontaktu sa podnosiocem zahteva (prevodioci, zastupnik, oni koji sprovode procenu starosti) je potvrđena. ■ Traže se i poštuju željene opcije podnosioca zahteva u pogledu pola i profila praktičara koji sprovode procenu. ■ U slučaju pojedinačnog ispitivanja, dva stručnjaka se slažu oko rezultata. ■ Kada se drugačija ispitivanja smatraju neophodnim, saziv stručnjaka odgovornih za tumačenje različitih rezultata mora biti multidisciplinarnog usmerenja. 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>DABLINSKI SLUČAJEVI</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ U slučajevima podnosioca zahteva koji podležu Uredbi Dublin i čija je starost sporna, primenjuje se pretpostavka istinitosti. ■ U slučajevima prenosa, informacije i dokazi, uključujući metode primenjene za procenu starosti, prenose se odgovornoj državi, u skladu sa propisima o zaštiti podataka. ■ U slučajevima kada su države došle do različitih zaključaka o starosti, svi raspoloživi dokazi se uzimaju u obzir pre donošenja konačne odluke. ■ Najniža starost određena različitim ispitivanjima u različitim državama članicama smatra se starošću osobe, u skladu sa zakonodavstvom EU. ■ Pri donošenju konačne odluke, prilikom procene dokaza, odgovorna država uzima u obzir: <ul style="list-style-type: none"> — resurse i metode korišćene da se utvrdi starost, — pouzdanost i/ili bilo koju naznačenu marginu greške, — kvalifikacije onih koji su odgovorni za bilo koje ispitivanje ili procenu starosti, — sve dodatne raspoložive informacije koje se odnose na starost, — sve razloge i/ili objašnjenja koji se odnose na različite starosti, — stavove podnosioca zahteva, naročito ako razlike u starosti nastaju jer on/ona tvrdi da je drugog uzrasta. <p>Ako nakon takvog pregleda i dalje postoje sumnje, podnositelj zahteva se tretira kao dete, na osnovu načela pretpostavke istinitosti.</p>	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>MOGUĆNOSTI OSPORAVANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Odluka o proceni starosti se donosi u pisanoj formi i usmeno se obrazlaže podnosiocu zahteva. ■ Rezultati i procenjena starost mogu se preispitati ako se pojave novi dokazi. ■ Žalba/preispitivanje odluke o proceni starosti dostupna je podnosiocu zahteva i ove informacije se takođe pružaju podnosiocu zahteva i zastupniku/staratelju. ■ Kada odluka ne potvrdi navedenu starost, podnosiocu zahteva i zastupniku/staratelju se predočavaju razlozi kojima se razjašnjava odluka. ■ U slučaju negativne odluke, pruža se objašnjenje o tome kako se ona može osporiti. ■ U slučajevima osporavanja ili žalbe, podnositelj zahteva ima priliku da se izrazi i da se njegovi stavovi uzmu u obzir. ■ Podnosioca zahteva u žalbenom postupku podržava zastupnik. 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>Ako bilo koja od gore navedenih zaštitnih mera nije uspostavljena, dodatne informacije treba uključiti u izveštaj o proceni najboljeg interesa koji takođe treba da sadrži sledeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> — neophodnu propratnu meru (ako postoji); — zapažanja ili zabrinutosti koje su izneli ispitivači ili saziv stručnjaka prilikom ocenjivanja rezultata ispitivanja; — bilo koju drugu brigu ili pitanje u vezi sa blagostanjem deteta; — dodatne ili nove informacije. 	

Aneks 3 Pravni i politički okvir

Ovaj aneks sastoji se od najvažnijih odredbi koje se tiču dece, utvrđenih u međunarodnim i evropskim pravnim instrumentima, kao i nacionalnim pravnim okvirom i pravnim sistemom na koje upućuju nacionalni organi u istraživanju iz 2016. godine; međutim, sadržaj ne treba smatrati sveobuhvatnim. Takođe uključuje i upućivanja na instrumente mekog prava i materijal prikladan za svrhe procene starosti i hiperveze, kada su dostupne, kako bi se olakšalo konsultovanje korisnika. Najzad, uključuje i prazan odeljak koji korisnici ovog alata treba da popune relevantnim odredbama i instrumentima koji su razvijeni na nacionalnom nivou.

1. Međunarodno zakonodavstvo

Pravni instrument	Prava i zaštitne mere	Relevantni član
Konvencija UN-a o pravima deteta od 20. novembra 1989. godine (CRC)	Porodica	Preambula
	Definicija deteta	Član 1
	Načelo nediskriminacije	Član 2
	Najbolji interes deteta	Članovi 3(1), 9(3), 18(1), član 20
	Pravo na život, opstanak i razvoj	Član 6
	Registracija, ime, nacionalnost i roditeljsko staranje	Član 7
	Očuvanje identiteta i porodice	Član 8
	Pravo na održavanje ličnih odnosa i kontakt	Član 9
	Obnavljanje porodičnih veza	Član 10, član 22(2)
	Poštovanje stavova deteta: pravo na saslušanje	Član 12
	Zaštita od svakog oblika nasilja	Član 19
	Briga i smeštaj	Član 20
	Deca izbeglice i pronalaženje porodice	Član 22
	Pravo na obrazovanje	Član 28
	Zaštita od dečjeg rada	Član 32
	Zabrana mučenja, pritvor kao poslednje sredstvo	Član 37
	Rat i oružani sukobi	Član 38
Maloletničko pravosuđe	Član 40	
Konvencija UN-a o statusu izbeglica iz 1951. i Protokol koji se odnosi na status izbeglica iz 1967.	Izbeglice	Preporuka B(2) Završnog akta br. 2454 UN Konferencije opunomoćenika o statusu izbeglica i lica bez državljanstva.
	Deca bez pratnje	

2. EU acquis

Pravni instrument	Prava i zaštitne mere	Relevantni član	
Ugovor o Evropskoj uniji	Prava deteta	Član 3(5)	
Povelja Evropske unije o osnovnim pravima	Pravo na azil	Član 18	
	Prava deteta	Član 24	
Zakonik o šengenskim granicama (Uredba 562/2006)	Proceduralne mere prilagođeni deci za maloletna lica	Član 19(1)(f) aneks VII	
Direktiva o uslovima prihvata (2013/33/EU) (preinačena)	Maloletno lice	Član 2(d)	
	Maloletno lice bez pratnje	Član 2(e)	
	Članovi porodice	Član 2(c)	
	Zastupnik	Član 2(j)	
	Najbolji interes deteta i porodično jedinstvo	Uvodna izjava (9)	
	Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (22), član 2(j), član 11(2), članovi 23 i 24	
	Ranjiva lica	Članovi 21 i 22	
	Registracija i dokumentacija	Član 6	
	Pronalaženje porodice	Član 24(3)	
	Direktiva o postupcima azila (2013/32/EU) (preinačena)	Maloletno lice	Član 2(l)
		Maloletno lice bez pratnje	Član 2(m)
		Zastupnik	Član 2(n) i član 25
		Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (33), član 2(n), član 25(1)(a), član 25(6)
Pravo na informisanost		Član 25(4)	
Kvalifikaciona direktiva (2011/95/EU) (preinačena)	Procena starosti	Član 25(5)	
	Maloletno lice	Član 2(k)	
	Članovi porodice	Član 2(j)	
	Maloletno lice bez pratnje	Član 2(l)	
	Najbolji interes deteta i porodično jedinstvo	Uvodna izjava (18)	
	Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (19), (27), (38), članovi 20(5), 31(4)-(5)	
	Pravo na saslušanje/pravo učešća, pravo na informisanost	Članovi 22, 31	
	Održavanje porodičnog jedinstva	Član 23	
Pronalaženje porodice	Član 31(5)		

Uredba Dublin (604/2013) (preinačena)	Maloletno lice	Član 2(i)
	Maloletno lice bez pratnje	Član 2(j)
	Članovi porodice	Član 2(g)
	Rođak	Član 2(h)
	Zastupnik	Član 2(k)
	Najbolji interes deteta i porodično jedinstvo	Uvodna izjava (16)
	Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (13), (24), (35), članovi 2(k), članovi 6, 8, član 20(3)
	Pravo na informisanost	Uvodna izjava (4) i Aneks XI Sprovedbene uredbe 118/2014
	Identifikacija članova porodice i rođaka	Uvodna izjava (35)
	Pronalaženje porodice, identifikacija članova porodice i rođaka	Član 6(4), 8
	Razmena informacija o detetu	Aneks VII Sprovedbene uredbe 118/2014
Sprovedbena Uredba 118/2014	Pronalaženje porodice, identifikacija članova porodice i rođaka	Član 1(7) Aneks II lista A(I), lista B(I)
	Razmena informacija o detetu	Aneks VII
	Informacije za decu bez pratnje o dablinskoj proceduri	Aneks XI
	Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (35)
Uredba Eurodac (603/2013) (preinačena)	Identifikacija dece žrtava trgovine ljudima i zaštitne mere	Uvodna izjava (23)
	Dete	Član 2(6)
	Ranjivost	Član 2.2
	Najbolji interes deteta	Uvodna izjava (8), (22), (23), član 13, član 16(2)
	Proceduralne zaštitne mere u krivičnim istragama	Član 15
	Zaštita dece bez pratnje koja su žrtve trgovine ljudima	Član 16
	Najbolji interes deteta	Član 10(a)
Direktiva o boravišnim dozvolama za žrtve trgovine ljudima (2004/81/EZ)	Maloletno lice bez pratnje	Član 2(f)
	Identifikacija lica kao deteta bez pratnje	Član 10(c)
	Pronalaženje porodice	Član 10(c)
	Najbolji interes deteta	Član 5(5)
Direktiva o spajanju porodice (2003/86/EZ)	Maloletno lice bez pratnje	Član 2(f)
	Ponovno spajanje porodice	Član 2(d)
	Članovi porodice	Član 4
	Najbolji interes deteta	Član 5(5)
Direktiva 2011/92/EU od 13. decembra 2011. o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije dece i dečje pornografije, kojom se zamenjuje Okvirna odluka Saveta 2004/68/PUP	Obnavljanje porodičnih veza	Članovi 4 i 10
	Starost seksualnog pristanka	Uvodna izjava 8 Članovi 2(b) i 3(2)

3. Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem

		Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	Relevantni pravni sistem
Zemlja	Relevantno zakonodavstvo		
Austrija	<p>Prema čl. 13/3 Saveznog zakona o opštim pravilima postupka u saveznoj kancelariji za imigraciju i azil, Savezna kancelarija za imigraciju i azil ili Savezni upravni sud mogu da nalože, u sklopu metode višestrukog ispitivanja (čl. 2/1/25 Austrijskog zakona o azilu iz 2005.) i radiološka ispitivanja, posebno rendgenska snimanja kako bi se utvrdila starost ako stranac ne uspe da dokaže navodnu i na osnovu rezultata preliminarnog postupka spornu maloletnost, pružajući neprigovorljive dokumente ili druge odgovarajuće i ekvivalentne dokaze. Svaka metoda ispitivanja mora da se sprovede sa najmanjim mogućim stepenom intervencije. Stranci se ne mogu prisiljavati na radiološko ispitivanje. U slučaju da osnovane sumnje i dalje postoje nakon ispitivanja zarad određivanja starosti, u korist stranca, treba prepostaviti maloletnost tog lica. Ova zakonska odredba je prvobitno doneta 2009. godine u nekašnjenjem čl. 15/1/6 Austrijskog zakona o azilu iz 2005. Od 2014. godine uređena je Saveznim zakonom o opštim pravilima postupka u saveznoj kancelariji za imigraciju i azil.</p> <p>Čl. 2/1/25 Austrijskog zakona o azilu iz 2005. definiše metod višestrukog ispitivanja kao najsavremeniji model za određivanje starosti na osnovu tri pojedinačna medicinska pregleda (posebno fizičkog, stomatološkog i rendgenskog). Ova zakonska odredba je doneta 2009. godine.</p> <p>Čl. 29/6/2 Austrijskog zakona o azilu iz 2005. utvrđuje da se, ako je to potrebno, metoda višestrukog ispitivanja za određivanje starosti (čl. 2/1/25 Austrijskog zakona o azilu iz 2005, čl. 13/3 Saveznog zakona o opštim pravilima postupka u saveznoj kancelariji za imigraciju i azil) mora izvršiti bez ikakvog nepotrebnog odlaganja na početku postupka prihvata. Ova zakonska odredba je doneta 2015. godine.</p>	<p>Austrijski visoki upravni sud presudio je da ako nema dovoljno dokaza koji potvrđuju navodnu maloletnost podnosioca zahteva, određivanje procene starosti se mora naložiti prvostepeno. Pretpostavka o starosti zasnovana isključivo na izgledu podnosioca zahteva od strane pravnog službenika nije dovoljna (VwGH 16.4.2007, Ra 2005/01/0463; www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vwgh&Dokumentnummer=IWT_2005010463_20070416X00)</p> <p>Austrijski Visoki upravni sud presudio je daako rezultati istražnog postupka opravdavaju već postojeću pretpostavku punoletnosti podnosioca zahteva, savezna kancelarija za imigraciju i azil nije u obavezi da naloži metod višestrukog ispitivanja kako bi se utvrdila starost podnosioca zahteva, niti je načelo pretpostavke istinitosti primenjivo u takvim slučajevima. (VwGH 25.2.2015, Ra 2014/20/0045, www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Vwgh/JWR_2014200045_20150225L02/JWR_2014200045_20150225L02.pdf)</p> <p>Austrijski Visoki upravni sud presudio je da se rezultat metode višestrukog ispitivanja za utvrđivanje starosti podnosioca zahteva posmatra kao deo celokupnog postupka utvrđivanja okolnosti slučaja za donošenje odluke. Nedostatak odgovarajuće istrage ili neispravno obrazloženje dato u odluci u vezi sa procenom starosti podnosioca zahteva dovodi do nezakonite odluke. (VwGH 25.2.2016, Ra 2016/19/0007, www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vwgh&Dokumentnummer=IWT_2016190007_20160225L00)</p>	
Belgija	<p>Zakon o starateljstvu od 24. decembra 2002. godine: osnivanje Službe za starateljstvo, nadležne da preuzme odgovornost za maloletna lica bez pratnje i odredi staratelje.</p> <p>Član 7 Zakona o starateljstvu propisuje:</p> <p>§ 1. Kada Služba za starateljstvo ili organi nadležni za azil, pristup teritoriji, prebivalište i proterivanje imaju opravdanu sumnju o starosti dotičnog lica, Služba za starateljstvo odmah nalaže medicinski pregled od strane lekara kako bi proverila da li je osoba mlađa od 18 godina.</p> <p>Medicinski pregled vrši se pod nadzorom Službe za starateljstvo.</p>	<p>Takođe treba pomenuti da je Ustavni sud 18. jula 2013. godine pojasnio da je određivanje starosti u cilju mogućeg imenovanja staratelja primena zakona o policiji i bezbednosti. Služba za starateljstvo nikako ne može odrediti lični status maloletnog lica niti odlučiti o sporu u vezi sa građanskim pravom. U skladu sa članom 144 Ustava, sudovi su isključivo nadležni za takve pravne radnje. Shodno tome, ako mlada osoba želi da autoriteti potvrde njegovo ime i datum rođenja (u vezi sa Službom za starateljstvo i imigracionim organima), on ili ona mora da pokrene sudski postupak pred nadležnim sudom, u skladu sa članom 46 Građanskog zakonika i/ili članom 27 belgijskog zakonika o međunarodnom privatnom pravu.</p>	

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
	<p>Troškove medicinskog pregleda snosi organ koji ga traži. Ako Služba za starateljstvo naloži ispitivanje na sopstvenu inicijativu, troškove snosi pomenuta služba.</p> <p>§ 2. Kada medicinski pregled pokaže da je dotična osoba mlađa od 18 godina, primenjuje se član 8. Kada medicinski pregled pokaže da je dotična osoba starija od 18 godina, Služba za starateljstvo gubi pravo na nadzor. Služba za starateljstvo odmah obavestava dotično lice, kao i organe nadležne za azil, pristup teritoriji, prebivalište i proterivanje i bilo koji drugi nadležni organ.</p> <p>§ 3. U slučaju sumnje u rezultat medicinskog pregleda, uzima se najmanja starost.</p>
Bugarska	<p>ZAKON O AZILU I IZBEGLICAMA <i>Na snazi od 01.12.2002.godine</i></p> <p>Čl. 61 (3) (dopunjen – SG 101/2015) Kada se pojavi bilo kakva opravdana sumnja da taj stranac nije maloletno lice ili da je mlađi od zakonske starosti, organ koji obavlja saslušanja zahteva stručno mišljenje kako bi se utvrdila njegova/njena starost.</p>
Hrvatska	Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN br. 70/2015)
Kipar	<p>Pokretanje postupka procene starosti zasniva se na sledećim pravnim odredbama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - U skladu sa članom 10(1)(G) kiparskih zakona o izbeglicama, Služba za azil može da koristi medicinske preglede kako bi utvrdila starost maloletnog lica bez pratnje, u okviru ispitivanja njegovog zahteva za međunarodnu zaštitu. - Član 4(3)(a, b) Rezolucije Saveta od 26. juna 1997. godine predviđa, u odnosu na maloletna lica bez pratnje iz trećih zemalja, da „a) podnosioci zahteva za međunarodnu zaštitu bez pratnje koji tvrde da su maloletni moraju da dokažu svoju starost, b) ako takav dokaz ne postoji ili ako još uvek postoje ozbiljne sumnje, države članice mogu objektivno proceniti starost podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu. U tu svrhu, država članica može uputiti maloletno lice, uz njegovo/njeno odobrenje i odobrenje njegovog/njenog dodeljenog zastupnika, na test medicinske procene starosti, koji sprovodi specijalno medicinsko osoblje“.
Češka Republika	<p>325/1999 odeljak 89</p> <p>326/1999 odeljak 124</p> <p>109/2002 odeljak 23</p>
	<p>Takve odluke ne postoje.</p>
	Nije dostupno
	N/D
	Sudske presude su individualne

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Danska	<p>Prema odeljku 40 c(2) danskog zakona o strancima, danska nacionalna policija i danska imigraciona služba mogu da zahtevaju da se stranac bez pratnje koji tvrdi da je maloletan podvrgne medicinskom pregledu kako bi se odredila njegova/njena starost.</p> <p>Zakon o forenzičkom pregledu donet 1. januara 2002.</p> <p>Zakon o obezbeđivanju međunarodne zaštite strancima, donet 1. jula 2006.</p> <p>Medicinska procena starosti se nalazi u finskom zakonu o strancima još od 2010. U odeljku 6a kaže se da: Medicinska procena starosti može se izvršiti kako bi se utvrdila starost pozivaoca ili stranca koji se prijavljuje za boravišnu dozvolu ako postoje opravdane osnove za sumnju u pouzdanost informacija koje je osoba dala o svojoj starosti.</p> <p>- Ne postoje tekuće zakonske promene koje se odnose na procenu starosti u Finskoj.</p>
Estonija	<p>Još nema sudskih predmeta koji uključuju aspekt procene starosti</p>
Finska	<p>Ne postoje tako značajne sudske presude. Uopšte uzev, rezultati procene starosti su prihvatani u Upravnom sudu, ali u pojedinim slučajevima rezultat je opozvan.</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>Francuska</p> <p>Zakon od 14. marta 2016. godine o zaštiti deteta. Upotreba rendgenskog zračenja je sada ograničena, a procena seksualne zrelosti je sada zabranjena u cilju procene starosti lica koja se izjašnjavaju kao mlađa od 18 godina.</p>	<p>Zakonom od 14. marta 2016. godine upotpunjen je član 388 građanskog zakonika. Nije rešen nijedan slučaj u ovom pitanju otkad postoji novi zakon.</p> <p>Najnovija odluka na ovu temu je odluka Apelacionog suda u Renu od 13. januara 2015. godine (https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000030123464&fastReqId=1477313596&fastPos=2)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predstavljane situacije: Dostična osoba se izjasnila da je rođena 26. oktobra 1996. godine u Kinšasi, samim tim, da je maloletno lice. Predstavljen je primerak rodnog lista koji je 9. avgusta 2012. godine izradio gradonačelnik opštine Bumbu (DRC) u svrhu opravdanja njegovog identiteta. Pokrenut je postupak starateljstva i predsednik Opšteg saveta (odeljenje) predložio je prestanak supervizije. - Analizom dokumenata potvrđena je autentičnost dokumenata; ali je potvrđeno i da je rodni list zasnovan na jednostavnoj usmenoj izjavi roditelja i da stoga nema sudsku vrednost. Dokument takođe nije bio dovoljan za određivanje njegove starosti i zbog nedostatka dokazne vrednosti i nije mogao da opravda njegovu starost za davanje pristanka. Međutim, upotreba ređgena (zgloba i leve ruke), kliničkih pregleda i analiza ploča rasta omogućila je procenu starosti. - U svim merama, upućuje se na izveštaj od 16. januara 2007. godine Nacionalne medicinske akademije, u kojem se navodi da „ispitivanje koštane starosti, zahvaljujući rendgenskom snimku zgloba i leve ruke” – pozivajući se na metodu Grojiljovog i Pajlovog atlasa – ostaje najjednostavniji i najpouzdaniji metod. Koristi se univerzalno. Konkretno, do danas se nisu pokazale rasne razlike. Akademija je utvrdila da se „veoma retko dešava da se razvoj kostiju i stvarna starost ne poklapaju; međutim, kada je to slučaj, većina tih situacija dovodi do potcenjivanja stvarne starosti.“ - Sve stavke dostavljene sudu na razmatranje pružaju dokaze i zaključak o individualnoj starosti za davanje pristanka. <p>Druge odluke sa istim obrazloženjem:</p> <p>Apelacioni sud u Renu – 28. oktobar 2014.</p> <p>https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000029685707&fastReqId=698863264&fastPos=3</p> <p>Apelacioni sud u Renu – 28. oktobar 2014. https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000029685066&fastReqId=1179022326&fastPos=4</p> <p>Apelacioni sud u Limožu – 3. mart 2014. https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000028708995&fastReqId=1179022326&fastPos=9</p> <p>Treba napomenuti da zakon od 14. marta 2016. godine odgovara na sledeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rendgen se koristi kao alternativno sredstvo, a u slučaju da nedostaje validan identifikacioni dokument i da navodna starost nije izvesna – Postupak prate sudski organi, a nakon pristanka pojedinca – Ispitivanje treba sprovoditi pažljivo (svaka sumnja bi trebalo da donese korist pojedincu, uzimajući u obzir druge medicinske i društvene podatke)

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Nemačka	<p>Odeljak 42f Socijalnog zakonika VIII opisuje pravila za određivanje starosti u postupku zbrinjavanja od strane Službe za socijalnu zaštitu mladih (uvedeno 1. novembra 2016. godine)</p> <p>http://www.bgb1.de/xaver/bgb1/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI#_bgb1__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgb115s1802.pdf%27%5D__1467628916541</p>
	<p>(a) Oberlandesgericht (Viši regionalni sud) Karlsruhe, Odluka od 26. avgusta 2015 – 18 UF 92/15</p> <p>Kratak pregled</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dalja istraživanja koja proizlaze iz obaveze ispitivanja po službenoj dužnosti uslovljena su sumnjama u starost ispitanika. Ako je tvrdnja lica da je maloletno očigledno pogrešna ili ako ispitanik ne uspeva da objasni okolnosti koje navodno dokazuju njenu ili njegovu maloletnost na dovoljno uverljiv način, obaveza procene po službenoj dužnosti ne zahteva „nasumična” ispitivanja. (Beleška 25) 2. Iako postoji načelo pretpostavke istinitosti koje znači da se maloletnost pretpostavlja u korist ispitanika ako sumnje o njenoj ili njegovoj punoletnosti ne mogu u potpunosti da se razreše; ovo načelo se, međutim, primenjuje samo ako sud ne može biti razumno siguran u stvarnu starost osobe nakon iscrpljivanja svih mogućih proceduralno mogućih i prihvatljivih opcija istrage kako nalažu okolnosti. (Beleška 33) 3. O obimu primene dužnosti ispitanika da saraduje u određivanju njegove/njene starosti u skladu sa odeljkom 27 Zakona o postupcima u porodičnim pitanjima i pitanjima nesporne sudske nadležnosti. (Beleška 24) 4. O značaju i valjanosti radiografskog pregleda kostiju ruke. (Beleška 31) (Beleška 32) <p>Ostale glavne tačke</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Obaveza saradnje, definisana u odeljku 27 Zakona o postupcima u porodičnim pitanjima i pitanjima nesporne sudske nadležnosti, uglavnom podrazumeva podvrgavanje medicinskom pregledu radi provere navedene starosti, u razumnoj meri koja nije ponižavajuća (uporedo sa OLG Hamm, 25 februar 2014, 1 UF 213/13). (Beleška 24) 6. Medicinski pregled potreban da bi se odredila maloletnost ispitanika kao preduslov za njegovo/njeno smeštanje pod starateljstvo prema odeljku 42 Socijalnog zakonika VII (odeljak 62(1) Socijalnog zakonika) može podrazumevati radiografsko ispitivanje. Isto tako, prihvatljivo je i konsultovati već postojeću radiografiju kako bi se utvrdila starost ispitanika (uporedo sa OVG Hamburg, 9. februar 2011, 4 Bs 9/11JAMT 2011, 472). (Beleška 32) 7. Nije moguće pouzdano utvrditi da li je pojedinac dostigao punoletstvo isključivo oslanjajući se na radiografsko ispitivanje zrelosti kostiju ruke. (Beleška 31) https://www.juris.de/jportal/?quelle=jlink&docid=KORE221492015&psml=jurisw.psm1&max=true

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>(b) Viši upravni sud, Bremen, Odluka od 22. februara 2016. – 1 B 303/15</p> <p>Glavne tačke bitne za ovaj upitnik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maloletnost je eksplicitno definisana zakonom kada je 1. novembra 2015. godine stupio na snagu odeljak 42f Socijalnog zakonika VIII. • Maloletnost mora biti određena na osnovu pregleda identifikacionih dokumenata (između ostalog, fotografija mora dovoljno pouzdano dokazati identitet). U nedostatku identifikacionih dokumenata ostaju informacije koje je pružio ispitanik. Ako su ove informacije sumnjive, mora se izvršiti kvalifikovani vizuelni pregled kako bi se procenila i odredila starost (spoljni izgled, ispitivanje sa prevodiocem, konsultovanje drugih dokumenata, ako su dostupni). Uvek se primenjuje načelo „četvoro očiju” dvoje iskusnih članova osoblja iz kancelarije za socijalnu zaštitu mladih. Ako nakon vizuelnog pregleda ostanu izvesne sumnje u vezi sa informacijama koje daje sam ispitanik, ali se inače sa dovoljnom verovatnošću može pretpostaviti da je on ili ona maloletno lice, ispunjeni su uslovi za primenu zakona koji se odnosi na maloletna lica. • Rezultat kvalifikovanog vizuelnog pregleda takođe može značiti i da se mora pretpostaviti punoletnost, pošto spoljašnji izgled osobe ukazuje na to da je on/ona punoletan/a. Isto tako, procena informacija dobijenih tokom intervjua može dovesti do ovog rezultata, ako tvrdnje ispitanika ne daju jednoznačan i pouzdan dokaz o razvojnem postupku. Uopštene tvrdnje i nepodudarnosti u kombinaciji sa spoljnim izgledom mogu dovesti do istog rezultata (Viši upravni sud u Bremenu, odluka od 18. novembra 2015. – 2 B 221/15). • Kvalifikovani vizuelni pregled koji uzima u obzir više od pukih spoljašnjih fizičkih osobina može, u stvari, biti pogodan metod za procenu i utvrđivanje starosti osobe (Upravni sud u Minhenu, odluka od 23. septembra 2014. – 12 CE 14.1833). • Ako kvalifikovani vizuelni pregled ne uspe da donese dovoljno pouzdan rezultat, mora se zatražiti medicinski pregled. U obrazloženju odeljka 42f Socijalnog zakonika VIII (Štampani materijal Bundestaga 18/6392) detaljno se opisuju kriterijumi za takvo ispitivanje koji ukazuju da će biti izabran najblaži – i u najvećoj mogućoj meri – najpouzdaniji metod. • Ova postupna procedura odgovara relevantnom tehničkom standardu (Preporuke radne grupe Saveznih kancelarija za socijalnu zaštitu mladih) na koji upućuje obrazloženje za § 42 Socijalnog zakonika VIII. 	<p>https://www.juris.de/jportal/?quelle=jlink&docid=IURE160008628&psml=jurisw.psm1&max=true</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Grčka	<p>Čl. 13 st. 4, 5, 6, 7</p> <p>Zakon LXXX iz 2007. godine o azilu, Uredba vlade 301/2007. (XI. 9.) o sprovođenju Zakona LXXX iz 2007. o azilu,</p> <p>Zakon XXIX iz 2016. o stručnim svedocima.</p>
Mađarska	<p>Čl. 13 st. 4, 5, 6, 7</p> <p>Zakon LXXX iz 2007. godine o azilu, Uredba vlade 301/2007. (XI. 9.) o sprovođenju Zakona LXXX iz 2007. o azilu,</p> <p>Zakon XXIX iz 2016. o stručnim svedocima.</p>
Irska	<p>Zakon o izbeglicama iz 1996.</p> <p>Odeljak 8(5)(a) Zakona o izbeglicama propisuje da, ako se ovlašćenom službeniku Poverenika ili imigracionom službeniku čini da je lice koje je stiglo u državu mlađe od 18 godina, to dete mora biti upućeno Zavodu za decu i porodicu (TUSLA), koji će onda odlučiti da li da podnese zahtev za azil u njegovo/njeno ime. U slučaju da se podnese zahtev, Zavod za decu i porodicu (TUSLA) uz pravnog zastupnika iz Pravne službe za izbeglice onda pomaže maloletnom licu tokom postupka azila, između ostalog i prateći ih na saslušanju.</p> <p>Zakon o međunarodnoj zaštiti iz 2015. (još nije stupio na snagu).</p> <p>Odeljak 14 između ostalog predviđa da kada se službeniku iz odeljka 13 čini da lice koje želi da podnese zahtev za međunarodnu zaštitu ili koje je ispitanik u preliminarnom saslušanju ima manje od 18 godina, a nije u pratnji odrasle osobe koja vodi računa o njemu i štiti ga, službenik će, u najbržem mogućem roku, obavestiti Zavod za dete i porodicu o toj činjenici.</p> <p>Odeljak 15(4) predviđa da, kada se Zavodu za dete i porodicu na osnovu dostupnih informacija, uključujući i pravni savet, čini da zahtev za međunarodnu zaštitu treba podneti u ime lica koje još nema 18 godina (u ovom pododeljku navedenog kao „dete“) i o kome brine i koje štiti Zavod, imenovaće zaposlenog u Zavodu ili drugo slično lice da podnese zahtev u ime deteta i da predstavlja dete i pomaže mu u pogledu ispitivanja zahteva.</p> <p>Odeljak 24(1) predviđa da ministar ili službenik za međunarodnu zaštitu, onda kada on ili ona razložno smatra neophodnim da to učini u svrhu utvrđivanja da li podnosioc zahteva iz odeljka 15(4) ima navršених 18 godina, može, shodno ovom odeljku, organizovati ispitivanje radi određivanja starosti podnosioca zahteva.</p>
	<p>Nijedan</p> <p>AM protiv Poverenika za zahteve izbeglica Podnosioc zahteva/Tužilac: A.M.</p> <p>Tuženik/Optuženi: Navod/i Poverenika za zahteve izbeglica: [2005] IEHC 317</p> <p>URL: http://www.courts.ie/Judgments.nsf/0/2BFF9FBFDC5B14F88025710300053653E</p> <p>Podnosioc zahteva za azil je tvrdio da je bio maloletan u vreme podnošenja zahteva za azil. Poverenik za zahteve izbeglica ga je saslušao da bi procenio njegovu starost i procenio da nema manje od 18 godina. Poverenik je nakon toga zaveo podnosioca zahteva kao odraslu osobu i podnosiocu je u propisno vreme izdat negativan odgovor o određivanju azila. Podnosioc zahteva je osporio i procenu starosti i određivanje statusa izbeglice.</p> <p>Sud je poništio odluku o proceni starosti podnosioca zahteva nalazeći da minimalni proceduralni zahtevi za takav postupak podrazumevaju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. da se podnosioc zahteva obavesti o svrsi saslušanja jednostavnim rečnikom; 2. da podnosioc zahteva ima pravo da na jednostavan način bude obavešten o razlogu ili osnovama za mišljenje ispitivača da je navod lažan, kao i da dobije priliku da se bavi tim pitanjima; 3. da podnosioc zahteva ima pravo da bude obavešten o svim sumnjama ispitivača po pitanju identifikacionih dokumenata i da mu se pruži prilika da se bavi tim pitanjem; 4. da je, ako je odluka nepovoljna po podnosioca zahteva, on jasno i brzo obavešten o odluci i razlozima za nju; i 5. da se mogućnost i postupak ponovnog procenivanja saopšte usmeno i pismeno.

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>Odeljak 24(2) predviđa da „ispitivanje na osnovu pododeljka (1):</p> <p>(a) sprovodi se uz puno poštovanje dostojanstva podnosioca zahteva,</p> <p>(b) u skladu je sa potrebom da se postigne pouzdan rezultat, najmanje intruzivno moguće ispitivanje i da</p> <p>(c) onde gde u sklopu ispitivanja postoji medicinski pregled, njega obavi registrovani lekar ili drugi odgovarajući kvalifikovani medicinski radnik, kako može biti propisano.“</p> <p>Odeljak 24(7) predviđa da opravdani povod može nastati na osnovu „opštih izjava ili drugih relevantnih pokazatelja, (da) postoje razlozi za sumnju u vezi sa starošću podnosioca zahteva.“</p> <p>Odeljak 24(3) predviđa da se saglasnost za medicinski pregled mora pribaviti od (a) podnosioca zahteva, (b) odrasle osobe koja preuzima odgovornost za zaštitu podnosioca zahteva i brigu o njemu ili (c) zaposlenog ili drugog lica koje imenuje Zavod za decu i porodicu koji je podneo zahtev za međunarodnu zaštitu u ime deteta.</p> <p>Odeljak 24(4) predviđa da dete mora biti informisano na jeziku za koji se opravdano pretpostavlja da on ili ona razume:</p> <p>(a) mogućnosti da se njena ili njegova starost odredi ispitivanjem,</p> <p>(b) o metodi ili metodama ispitivanja,</p> <p>(c) o mogućim posledicama rezultata ispitivanja na zahtev za međunarodnu zaštitu i</p> <p>(d) o posledicama odbijanja deteta da se podvrgne ispitivanju.</p> <p>Posledice odbijanja ispitivanja navedene su u odeljku 24(5), tj. da ministar ili službenik za međunarodnu zaštitu može nastaviti da utvrđuje da li je podnosilac zahteva navršio 18 godina.</p> <p>Posebne odredbe koje se odnose na medicinski pregled u pogledu lica sporne starosti u kontekstu pritvora nalaze se u odeljku 25, na sličan način kao u odeljku 24.</p> <p>Odeljak 25 predviđa, između ostalog, da u svrhu stava (b) odeljka 20(7), ministar može da organizuje sprovođenje ispitivanja radi utvrđivanja starosti osobe.</p>	<p>Sud je utvrdio da ovi zahtevi nisu ispunjeni u predmetnom slučaju.</p> <p>Načela: Minimalni proceduralni zahtevi za procenu starosti maloletnog lica u postupku azila podrazumevaju (i) da se podnosilac zahteva obavesti o svrsi saslušanja jednostavnim rečnikom; (ii) da podnosilac zahteva ima pravo da na jednostavan način bude obavešten o razlogu ili osnovama za mišljenje ispitivača da je navod lažan, kao i da dobije priliku da se bavi tim pitanjima; (iii) da podnosilac zahteva ima pravo da bude obavešten o svim sumnjama ispitivača po pitanju identifikacionih dokumenata i da mu se pruži prilika da se bavi tim pitanjem; (iv) da, ako je odluka nepovoljna po podnosioca zahteva, on jasno i brzo bude obavešten o odluci i razlozima za nju; i (v) da se mogućnost i postupak ponovnog procenjivanja saopšte usmeno i pismeno.</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Italija	<p>Zakonodavna Uredba br. 142/2015, čl. 17-18-19 (sprovedbena EU uredba 2013/33)</p> <p>Uredba (koju razmatra Savet ministara): „regolamento recante definizioni dei meccanismi per la determinazione dell'età dei minori stranieri non accompagnati vittime di tratta, in attuazione dell'art. 4, comma 2, del decreto legislativo 4 marzo 2014, n. 24“.</p> <p>Art. 8, DPR 22-9-1988, n. 448 (nei processi penali, in caso di incertezza sulla minore età il giudice dispone, anche d'ufficio, una perizia) Art. 28, co. 3, D.Lgs. 286/98 (BIC) Art. 19, co. 2, lett. a), D.Lgs. 286/98 (divieto espulsione minori stranieri) Art. 19, D.Lgs. 25/2008 o sprovedenju Direktive EU 2005/85 (do procene starosti može doći u bilo kojoj fazi postupka). L'art. 4, co. 2, D.Lgs. 4-3-2014, br. 24, o sprovedenju Direktive EU 2011/36 (definiše holistički postupak za procenu starosti; prepostavka maloletnosti u slučaju postojanja sumnje).</p> <p>2017. godine odobren je novi dekret koji sadrži postupak za procenu starosti maloletnog lica bez pratnje za koje se sumnja da je žrtva trgovine ljudima http://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2016/12/22/16G00248/sg</p>
Letonija	<p>Dana 19. januara 2016. godine stupio je na snagu novi Zakon o azilu Letonije. Prema odredbama Zakona o azilu, državna granična straža Letonije je odgovorna za prihvatanje zahteva za azil i obavljanje povezanih početnih aktivnosti, između ostalog, utvrđivanje identiteta tražioca azila.</p> <p>Deo 2 odeljka 7 Zakona o azilu propisuje da, pri identifikaciji tražioca azila i utvrđivanju njegove nacionalnosti, državna granična straža ima pravo da pregleda tražioca azila i njegove stvari, kao i da oduzme predmete i dokumente, ako mogu imati značaj u ispitivanju zahteva ili mogu predstavljati pretnju po tražioca azila i one oko njega.</p> <p>Prilikom utvrđivanja stručnog medicinskog pregleda, državna granična straža obaveštava maloletno lice bez pratnje, bez odlaganja i u prisustvu zastupnika, na jeziku koji ono razume ili se osnovano očekuje da razume, o mogućnosti da se njegova starost utvrdi stručnim medicinskim pregledom, o toku stručnog pregleda, o mogućem uticaju rezultata stručnog medicinskog pregleda na ispitivanje zahteva, a takođe i o posledicama do kojih može doći ako zastupnik maloletnog lica bez pratnje odbije stručni medicinski pregled.</p> <p>Ako tokom postupka procene starosti nije nesumnjivo utvrđena starost lica koje se ispituje, zaključak se donosi u korist lica koje se ispituje – lice se smatra maloletnim.</p>
	<p>27.01.2014 Tribunale di Torino: Radiološka procena ne može isključiti mogućnost da – u pojedinačnom slučaju – može nastati margina greške procene starosti. U slučaju postojanja sumnje, preovlađuje maloletnost. http://www.questionegiustizia.it/articolo/i-metodi-di-accertamento-dell-etacronologica-dei-05-03-2015.php</p> <p>U skladu sa odeljkom 182 Zakona o upravnom postupku, „Procena stručnog mišljenja“, sud procenjuje stručno mišljenje u skladu sa odredbama odeljka 154 ovog zakona, „Procena dokaza“. U odeljku 154 predviđeno je da sud procenjuje dokaze u skladu sa sopstvenim uverenjima koja se zasnivaju na sveobuhvatnim, potpunim i objektivno potvrđenim dokazima, a u skladu sa sudsom svešču zasnovanom na zakonima logike, nalazima nauke i načelima pravde; nijedan dokaz nema unapred određeni efekat koji bi obavezao sud; u sudskoj presudi se navodi zašto je prednost data određenim dokazima u poređenju sa drugim i zašto su određene činjenice priznate kao dokazane dok druge činjenice nisu dokazane.</p> <p>Ako stručno mišljenje nije dovoljno jasno ili je nepotpuno, sud može da naloži dopunski stručni pregled, dodeljujući njegovo izvođenje istom stručnjaku.</p> <p>Ako stručno mišljenje nije potkrepljeno ili obrazloženo ili ako su mišljenja nekoliko stručnjaka međusobno suprotstavljena, sud može naložiti ponovni stručni pregled, dodeljujući njegovo izvođenje drugom stručnjaku ili grupi stručnjaka.</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
	<p>Odbijanje stručnog medicinskog pregleda u cilju utvrđivanja starosti lica od strane zastupnika maloletnog lica bez pratnje ne može bi jedini osnov za odluku o neprocenivanju zahteva maloletnog lica bez pratnje ili odluku o odbijanju dodeljivanja statusa izbeglice ili alternativnog statusa. Prema članu 3 Pravilnika br. 776 Kabineta ministara Letonije od 7. septembra 2004. godine, „Uredba o državnom centru za sudsku medicinu“, državna granična straža šalje zahtev za forenzički medicinski pregled, kako bi se utvrdila starost osobe, državnom centru za sudsku medicinu, koji vrši procenu starosti koristeći metodologiju registrovanu u skladu sa zakonima i propisima („Metodologija procene starosti“ br. 2-20/VTMEC-1/336, usvojena 07.02.2013. godine).</p> <p>Član 11 interne Uredbe državne granične straže br. 1 od 16.01.2015. godine, „Pravilnik o aktivnostima službenika državne granične straže u slučajevima kada stranac traži azil“, propisuje da se, u slučaju da se tražilac azila podvrgne ispitivanju procene starosti, dobijeno stručno mišljenje prosleđuje sudu na procenu u skladu sa Odeljkom 182 Zakona o upravnom postupku.</p> <p>Zakon o pravnom statusu stranaca, član 123 i Naredba ministra unutrašnjih poslova Republike Litvanije o odobravanju i ukidanju azila u Republici Litvaniji, odeljak br. 2 (stavovi 104–114)</p>
Litvanija	Nisu donete odluke nacionalnog suda u vezi sa procenom starosti.
Luksemburg	Nije dostupno
Malta	<p>Pravna napomena 243 iz 2008. godine</p> <p>Pravna napomena 320 iz 2005. godine, član 14</p>
	Nije dostupno

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Holandija	<p>Odredbе su utvrđene u dekretu o strancima („vreemdelingenbesluit“) Član 3.109d, koji je stupio na snagu 20. jula 2015. godine.</p> <p>23. oktobar 2003, ABRS 200304904/1</p> <p>Ministar mora osigurati da se procena vrši pouzdano i pažljivo, kako bi procena mogla da podrži zaključke. Ministar je dužan da angažuje stručnjaka sa potrebnim znanjem. Da bi se osiguralo da je procena izvršena pouzdano i temeljno, ministar treba da primi sveobuhvatan izveštaj za koji stručnjak preuzima odgovornost, čak i ako stručnjak ne želi da otkrije svoje ime.</p> <p>3. mart 2004, ABRS 200307415/1</p> <p>Izveštaj o proceni starosti smatra se stručnim savetom. Argument da konvencionalni rendgenski snimci ne mogu da se koriste za pravilno snimanje ključne kosti je odbijen. Metoda istraživanja koja se koristi u proceni je pouzdana.</p>
Norveška	<p>Zakon o imigraciji, Odeljak 88 Procena starosti</p> <p>Ako, u slučaju koji se odnosi na azil ili u slučaju koji se tiče boravišne dozvole za člana porodice, nije moguće utvrditi sa dovoljnom sigurnošću da li strani državljanin ima manje ili više od 18 godina, od stranog državljanina se može tražiti dozvola za ispitivanje kako bi se odredila njegova starost. Rezultat ispitivanja se procenjuje u odnosu na druge informacije u slučaju.</p> <p>Ako strani državljanin odbije ispitivanje, treba mu se biti jasno da to može biti od značaja za procenu slučaja.</p> <p>Kralj po propisima može da donese dalje odredbe u pogledu primene ispitivanja starosti.</p>
Poljska	<p>Zakon od 13. juna 2003. godine o pružanju zaštite strancima na teritoriji Republike Poljske.</p> <p>Zakon od 13. juna 2003. godine o pružanju zaštite strancima na teritoriji Republike Poljske.</p> <p>Nema tekućih promena u zakonu koje se odnose na procenu starosti.</p>
Portugalija	<p>Zakon N27/2008 od 30.06. Zakon o azilu – član 28 n.3 Zakon N67/98 od 26.10. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti</p> <p>Zakon N45/2004 od 19. avgusta uspostavlja pravni režim sudske medicine</p> <p>Nema tekućih promena u zakonu koje se odnose na procenu starosti.</p> <p>Nije dostupno</p>

Rumunija	Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem
<p>Zakon br. 122/2006 o azilu u Rumuniji (objavljen u O.J. br. 428/18. 05. 2006. godine, stupio na snagu 16. avgusta 2006. godine) predviđa sledeće:</p> <p>Čl. 16 „Garancije koje se odnose na maloletne podnosiocima zahteva za azil bez pratnje“</p> <p>(1) Maloletna lica bez pratnje imaju prioritet u ispitivanju zahteva za azil.</p> <p>(2) Generalni inspektorat za imigraciju u najkraćem mogućem roku preduzima mere za imenovanje pravnog zastupnika koji pomaže maloletnom tražiocu azila bez pratnje tokom postupka azila, uključujući i period postupka prve zemlje azila, postupka sigurne treće zemlje, postupka sigurne evropske treće zemlje ili postupka utvrđivanja odgovorne države članice, prema primeni.</p> <p>(2¹) Maloletno lice bez pratnje se odmah obaveštava o dodeljivanju pravnog zastupnika. Pravni zastupnik ispunjava svoje dužnosti u skladu sa najboljim interesom deteta i ima neophodnu stručnost u tu svrhu.</p> <p>(3) Nema potrebe da se imenuje pravni zastupnik za maloletnog podnosioca azila bez pratnje u slučaju da ona ili on dostigne punoletnost u roku od 15 dana nakon podnošenja zahteva.</p> <p>(4) Generalni inspektorat za imigraciju:</p> <p>(a) osigurava da se pravnom zastupniku daje mogućnost da obavesti maloletno lice bez pratnje o značenju i mogućim posledicama ličnog saslušanja i o tome kako da se pripremi za lično saslušanje.</p> <p>(b) pruža pravne informacije o postupcima iz čl. 17 (prava podnosioca zahteva za azil) i informacije o postupcima u slučaju ukidanja međunarodne zaštite, kako maloletnom licu tako i njegovom pravnom zastupniku.</p> <p>(c) obaveštava pravnog zastupnika i maloletnog tražioca azila bez pratnje, na jeziku koji ovaj potonji razume ili se sa razlogom pretpostavlja da razume, o mogućnosti obavljanja stručnog forenzičkog pregleda u svrhu procene starosti. Ove informacije moraju da sadrže indikacije o metodama medicinskog pregleda, mogućim posledicama rezultata ovog pregleda i efektima potencijalnog odbijanja forenzičkog pregleda.</p>	N/D

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>(4) Forenzički pregled u svrhu procene starosti vrši se uz potpuno poštovanje individualnog dostojanstva maloletnog lica, uz korišćenje najmanje invazivnih metoda koje omogućavaju najpouzdaniji mogući rezultat.</p> <p>(5) U primeni odredbi iz ovog člana, Generalni inspektorat za imigraciju saraduje sa organima lokalne javne uprave sa nadležnostima u oblasti promocije i zaštite prava dece, kao i sa sudovima, kako bi se razjasnile pravne situacije maloletnog lica ili u slučaju da mu je uvedena posebna mera zaštite.</p> <p>Čl. 41. „Utvrdjivanje starosti maloletnog podnosioca zahteva za azil iz inostranstva“</p> <p>(1) U slučaju da podnosilac zahteva za azil izjavi da je maloletan i da nema ozbiljnih sumnji u vezi sa njegovim godinama, on se smatra maloletnim licem.</p> <p>(2) Ako maloletno dete bez pratnje ne može da dokaže svoju starost i ako postoje ozbiljne sumnje u njegovu maloletnost, struktura specijalizovana za pitanja azila iz Generalnog inspektorata za imigraciju, pre odlučivanja o zahtevu za azil u administrativnoj fazi, zahteva izvođenje forenzičkog pregleda za procenu starosti podnosioca zahteva, uz prethodnu pisanu saglasnost maloletnog lica i njegovog pravnog zastupnika.</p> <p>(3) U slučaju da podnosilac zahteva za azil odnosno pravni zastupnik odbije da se sprovede medicinsko-pravna ekspertiza u cilju procene starosti, a nisu priloženi ubedljivi dokazi vezani za njegovu starost, on se smatra odraslom osobom.</p> <p>(4) U slučaju predviđenom u stavu (3), smatra se da je dotično lice navršilo 18 godina na dan podnošenja zahteva za azil.</p> <p>(5) Odredbe stava (3) se ne primenjuju u slučaju u kom postoje osnovani razlozi za odbijanje forenzičkog pregleda radi utvrđivanja starosti, otkriveni nakon evaluacije psihologa u okviru Generalnog inspektorata za imigraciju.</p> <p>(6) Tumačenje rezultata forenzičkog pregleda za procenu starosti podnosioca zahteva vrši se uzimajući u obzir načelo višeg interesa maloletnog lica.</p> <p>(7) Odbijanje maloletnog podnosioca zahteva bez pratnje da se podvrgne forenzičkom pregledu radi procene starosti ne može predstavljati jedini razlog za odbijanje njegovog zahteva za azil i ne sprečava nadležne organe da donesu odluku u vezi sa njegovim zahtevom za međunarodnu zaštitu.</p>	

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>Čl. 49 „Forenzički pregled“</p> <p>(1) Kada se smatra relevantnim za rešenje podnetog zahteva za međunarodnu zaštitu i ako postoji saglasnost podnosioca zahteva, podnosilac zahteva će biti podvrgnut forenzičkom pregledu koji se tiče znakova izloženosti progonu ili ozbiljnom riziku u prošlosti.</p> <p>(2) Odbijanje podnosioca zahteva da se podvrgne forenzičkom pregledu iz stava (1) ne sprečava Generalni inspektorat za imigraciju da donese odluku u vezi sa zahtevom za azil.</p> <p>(3) Forenzičke preglede predviđene stavom (1) vrše forenzičke institucije i njihov rezultat se odmah prenosi Generalnom inspektoratu za imigraciju. Odbitak troškova osigurava Ministarstvo unutrašnjih poslova budžetom koji je dodeljen Generalnom inspektoratu za imigraciju u tu svrhu.</p> <p>(4) Kada forenzički pregled nije obavljen u skladu sa stavom (1), Generalni inspektorat za imigraciju pismeno obaveštava podnosioca zahteva da on može o svom trošku da se podvrgne forenzičkom pregledu koji se tiče znakova izloženosti progonu ili ozbiljnom riziku u prošlosti.</p> <p>(5) Generalni inspektorat za imigraciju uzima u obzir rezultate forenzičkih pregleda iz stavova (1) i (4), potkrepljene drugim elementima zahteva za međunarodnu zaštitu u cilju njegovog rešavanja.</p> <p>Ne postoje tekuće zakonske promene koje se odnose na procenu starosti.</p>	

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Slovačka	<p>Zakon o azilu 480/2002 Coll. sa izmenama i dopunama – Odeljak 23/7</p> <p>Ako ministarstvo sumnja u starost podnosioca zahteva, podnosilac zahteva je dužan da se podvrgne medicinskom pregledu; u slučaju stranca, u skladu sa članom 16, stav 2, potrebno je dobiti saglasnost njegovog/njenog pravno zastupnika ili staratelja. Ako se medicinskim pregledom utvrdi da je podnosilac zahteva punoletno lice, ministarstvo će podnosioca smatrati punoletnim licem i o rezultatu medicinskog pregleda bez odlaganja obavestiti njegovog pravnog zastupnika ili staratelja i nadležni sud. Ako stranac odbije da se podvrgne medicinskom pregledu ili ako se pravni zastupnik ili staratelj ne slaže sa tim pregledom, prema ovom zakonu, taj stranac se smatra punoletnom osobom u svrhu postupka. Ako se medicinskim pregledom ne može utvrditi da li je lice maloletno ili punoletno, prema ovom zakonu, ono se smatra maloletnim licem u svrhu postupka, a pravni zastupnik i staratelj obavestavaju podnosioca zahteva o tome bez odlaganja. Shodno uputstvima u skladu sa članom 4, stav 2, ministarstvo obavestava podnosioca zahteva o mogućnosti sprovođenja medicinskog pregleda radi utvrđivanja njegove starosti, načinu njegovog sprovođenja, kao i o posledicama pregleda za procenu zahteva za odobravanje azila i posledicama odbijanja pregleda.</p> <p>* odeljak 4/2 Pre popunjavanja upitnika, ali najkasnije u roku od 15 dana od početka postupka, ovlašćeni zaposleni u ministarstvu obavestava podnosioca zahteva o njegovim pravima i obavezama tokom postupka azila, o mogućim posledicama neispunjavanja ili kršenja njegovih obaveza na osnovu ovog zakona, mogućnosti da budu zastupani u postupku na osnovu ovog zakona i o pristupu pravnoj pomoći. Ministarstvo takođe pruža podnosiocu zahteva informacije o nevladinim organizacijama usredsređenim na brigu o podnosiocima zahteva i licima kojima je odobren azil; ako je moguće, uputstva i informacije se daju u pisanom obliku i na jeziku za koji se pretpostavlja da ga podnosilac zahteva razume.</p> <p>* odeljak 16/2 Pravne akte u ime stranca koji nije dostigao punoletnost vrši njegov/hjen pravni zastupnik. Ako takav stranac ostane na teritoriji Slovačke Republike bez pravnog zastupnika, sud mu dodeljuje staratelja.</p>
Slovenija	Zakon o međunarodnoj zaštiti (ZMZ-1) – usvojen 2016. godine

N/D

N/D

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
Španija	<p>Španski ustav iz 1978.</p> <p>Španski zakon 2/2009, 11. decembar, o izmenama Organskog zakona 4/2000 o pravima i dužnostima stranca u Španiji i socijalnoj integraciji.</p> <p>Kraljevski dekret 557/2011 od 20. aprila kojim se odobrava uredba kojom se menja Organski zakon 4/2000 o pravima i dužnostima stranca u Španiji i socijalnoj integraciji nakon njegove reforme uvedene Organskim zakonom 2/2009.</p> <p>Španski Zakon o sudskoj zaštiti maloletnog lica 1/1996 od 15. januara, kojim se delimično modifikuje Pravilnik o postupku građanskog prava.</p> <p>Građanski zakonik</p>
Švedska	<p>Zahtevi za azil se procenjuju prema Zakonu o strancima iz 2005. godine (SFS 2005:716). Zakon pravi razliku između postupka za odrasle i decu i nekoliko propisa je povoljnije po decu. Stoga je potrebna procena starosti kao važan deo ispitivanja zahteva za azil u skladu sa zakonom.</p> <p>Dana 20. jula 2016. godine stupio je na snagu privremeni zakon koji u nekim aspektima zamenjuje Zakon o strancima na period od 3 godine, do 19. jula 2019. godine. Cilj privremenog zakona je da se ograniči mogućnost dobijanja boravišne dozvole u Švedskoj. Zakon, između ostalog, podrazumeva da se izbeglicama i onima kojima je potrebna subsidijarna zaštita odobravaju samo privremene boravišne dozvole. Maloletna lica i porodice sa decom koji su podneli zahtev za azil pre 24. novembra 2015. godine oslobođeni su od ovog zakona.</p> <p>Dana 1. maja 2017. godine stupile su na snagu izmene Zakona o strancima i Uredbe o strancima kojima se uređuje procena starosti u slučajevima kada je lice podnelo zahtev za azil nakon 1. februara 2017. godine. Nove odredbe znače da će Zavod za migracije u Švedskoj napraviti procenu starosti u onim slučajevima kada se lice izjašnjava kao mlađe od 18 godina, a postoji razlog da se ta tvrdnja dovede u pitanje. Ta procena starosti će se sprovesti u ranom postupku azila. Zavod će doneti privremenu odluku o starosti na koju se može uložiti žalba, a odluka se donosi odvojeno od konačne odluke o boravišnoj dozvoli. Zakon sada takođe podrazumeva i da podnosiocima zahteva koji nisu podneli dovoljno dokaza da su maloletna lica treba pružiti priliku da se podvrgnu medicinskoj proceni starosti. To se može učiniti samo ako je podnosilac zahteva dao pismenu saglasnost. Medicinska procena starosti se sprovodi pre donošenja privremene odluke. Zavod će na kraju odlučiti o starosti podnosioca zahteva u vezi sa konačnom odlukom o predmetu boravišne dozvole.</p>
	<p>Sudska odluka Audiencia Provincial de Madrid (odeljak 22) od 2. 2. 2012. o kriterijumima za procenu starosti. Odlukom se podrazumeva da je Madridska regionalna vladina komisija za starateljstvo nad maloletnim licima uzela u obzir, kao jedinstveni dokaz, medicinsku procenu starosti i ova procena nikada ne podupire tačne zaključke. Dakle, potrebno je više dokaza da bi se doneo zaključak o starosti maloletnog lica.</p>
	<p>Najnoviji i najznačajniji presedan Vrhovnog migracionog suda po pitanju procene starosti jeste odluka od 11. februara 2014. godine (MIG 2014:1) u kojoj sud ističe, između ostalog, da je podnosilac zahteva taj na kome je teret dokazivanja svoje navedene starosti i da Zavod za migraciju nije dužan da ponudi medicinski pregled, već samo da obavesti o mogućnosti podvrgavanja takvom pregledu.</p> <p>Nije pronađena dostupna veza koja vodi do presude, ali se odluka može naći na administrativnoj veb lokaciji Suda (samo na švedskom jeziku) http://www.rattsinfosok.dom.se/lagrummet/index.jsp</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>Za slučajeve kada je lice podnelo zahtev za azil pre 1. februara 2017. godine ne postoji posebno domaće pravo koje ima za cilj da uredi procenu starosti ili odredi kada je treba sprovesti tokom postupka azila. To je u osnovi procena dokaza koja prati opšta pravna načela, teret dokazivanja itd. Procena starosti se na kraju sprovodi kada Zavod donese konačnu odluku o boravišnoj dozvoli, na koju se može uložiti žalba.</p> <p>Švedska primenjuje slobodnu procenu dokaza, što znači da ne postoje unapred određena pravila o tome koju vrednost ima određena vrsta dokaza i da ne postoje nikakva pravila o tome koje vrste dokaza mogu biti podnete u prilog starosti (premda u tome treba biti različan). Pored toga, može se pomenuti i da ne postoji pravna definicija identiteta (koja uključuje starost osobe) u domaćem pravu u Švedskoj. Definisana je samo sudskim presudama.</p>	<p>Jurisprudence du Tribunal administratif fédéral (JICRA 2004/30 et JICRA 2005/16)</p> <p>Sledeće oblasti su obuhvaćene pravnim odlukama:</p> <p>Osnovni zahtevi pre početka saslušanja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Procenu moraju izvršiti dva obučena socijalna radnika – kako je navedeno u: AS v London Borough of Croydon [2011] EWHC 2091, stav 19 R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 2 J v Secretary of State for the Home Department [2001] EWHC 3073 (Admin), stav 13 2) Prevodilac mora biti obezbeđen ako je to neophodno – kao što je navedeno u R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59 3) Pojedincu mora biti ponuđeno prisustvo nezavisne i odgovarajuće odrasle osobe – kako je navedeno u: A v London Borough of Croydon [2009] EWHC 939 (Admin) R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), paragraph 50 R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 25
<p>Čl. 7, 8 i 17 al. 3bis de la Loi fédérale sur l'asile (LAsi).</p> <p>U Ujedinjenom Kraljevstvu ne postoji direktno zakonodavstvo koje propisuje kada je procena starosti neophodna ili relevantna ili kako će se sprovesti.</p> <p>Imigracionim službenicima na granici dopušteno je da načine početnu procenu pri prvom susretu sa mladom osobom bez pratnje, zasnovanu na izjavi samog pojedinca, bilo kojim dostupnim dokumentima, kao i proceni fizičkog izgleda i ponašanja koju imigracioni službenik vrši uživo. To nije obavezujuće, jer je u tom trenutku pojedinac može dovesti u pitanje ili osporiti. Pored toga, imigracioni službenik može zatražiti dalje pojašnjenje formiranog stava o starosti pojedinca. U oba ova slučaja, ako postoji osporavanje pojedinca ili sumnja imigracionog službenika da pojedinac ima manje od 18 godina, primenjuje se načelo pretpostavke istinitosti i pojedinac se tretira kao dete. To znači da će biti prebačen u odeljenje dečije službe lokalnih vlasti od koga će se potom tražiti da sprovede procenu starosti.</p>	<p>U Ujedinjenom Kraljevstvu ne postoji direktno zakonodavstvo koje propisuje kada je procena starosti neophodna ili relevantna ili kako će se sprovesti.</p> <p>Imigracionim službenicima na granici dopušteno je da načine početnu procenu pri prvom susretu sa mladom osobom bez pratnje, zasnovanu na izjavi samog pojedinca, bilo kojim dostupnim dokumentima, kao i proceni fizičkog izgleda i ponašanja koju imigracioni službenik vrši uživo. To nije obavezujuće, jer je u tom trenutku pojedinac može dovesti u pitanje ili osporiti. Pored toga, imigracioni službenik može zatražiti dalje pojašnjenje formiranog stava o starosti pojedinca. U oba ova slučaja, ako postoji osporavanje pojedinca ili sumnja imigracionog službenika da pojedinac ima manje od 18 godina, primenjuje se načelo pretpostavke istinitosti i pojedinac se tretira kao dete. To znači da će biti prebačen u odeljenje dečije službe lokalnih vlasti od koga će se potom tražiti da sprovede procenu starosti.</p>
<p>Švajcarska</p> <p>Ujedinjeno Kraljevstvo</p>	<p>Jurisprudence du Tribunal administratif fédéral (JICRA 2004/30 et JICRA 2005/16)</p> <p>Sledeće oblasti su obuhvaćene pravnim odlukama:</p> <p>Osnovni zahtevi pre početka saslušanja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Procenu moraju izvršiti dva obučena socijalna radnika – kako je navedeno u: AS v London Borough of Croydon [2011] EWHC 2091, stav 19 R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 2 J v Secretary of State for the Home Department [2001] EWHC 3073 (Admin), stav 13 2) Prevodilac mora biti obezbeđen ako je to neophodno – kao što je navedeno u R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59 3) Pojedincu mora biti ponuđeno prisustvo nezavisne i odgovarajuće odrasle osobe – kako je navedeno u: A v London Borough of Croydon [2009] EWHC 939 (Admin) R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), paragraph 50 R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 25

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
<p>Prema dečjem zakonodavstvu Ujedinjenog Kraljevstva, dete se definiše kao lice mlađe od 18 godina i stoga lokalni organi imaju indirektno ovlašćenje da odrede starosti da bi bili sigurni da pružaju usluge dečjih službi licu koje ima manje od 18 godina. Sredstva kojima lokalni organi to čine nisu utvrđena u zakonodavstvu, ali se razvila praksa korišćenja dva socijalna radnika za procenu pojedinca i donošenja odluke zasnovane na toj proceni. Oni se oslanjaju na svoju obuku i iskustvo u radu sa mladima pri donošenju zaključka. Iako ne postoji propisan način na koji lokalni organi moraju da sprovedu procene starosti, sudovi su utvrdili smernice i minimalne standarde koje lokalni organi moraju uvažavati. Ključna pravna presuda je bila on koja se tiče londonske četvrti Merton (<i>B protiv opštine Merton u Londonu</i> [2003] EWHC 1689 (Admin)). Počev od ovog slučaja, sudovi su dalje razradili svoj stav i kumulativni zahtevi koji su postavljeni se sada moraju poštovati kako bi se sproveda zakonita procena starosti. To je takođe poznato i kao procena starosti „u skladu sa presudom Merton” ili procena starosti „usklađena sa sudskom praksom”.</p>	<p>4) Lokalni organi moraju da se pridržavaju sopstvenih uputstava prilikom sprovođenja procene – kako je navedeno u: A v London Borough of Croydon [2009] EWHC 939 (Admin) R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin)</p> <p>5) Ako su okolnosti slučajja takve da se pojedinac ponovo procenjuje (na primer, podvrgava se drugoj proceni starosti), poželjno je da oni koji su sproveli prvu procenu ne učestvuju u drugoj – kao što je navedeno u R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), stavovi 50 i 69.</p> <p>6) Osim u jasnim slučajevima (gde je vrlo očigledno da je osoba mlađa ili starija od 18 godina i da uglavnom nema potrebe za daljim ispitivanjima), procenitelji starosti ne mogu odrediti starost isključivo na osnovu izgleda podnosioca zahteva – kako je navedeno u: Merton, stavovi 27, 37 i 38 R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 3 Intervju Saslušanje</p> <p>Oni koji procenjuju starost moraju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Objasniti podnosiocu zahteva svrhu intervjuja – kako je navedeno u odluci Merton, stav 55. 2) Nastojati da otkriju opšte okolnosti podnosioca zahteva, uključujući porodične okolnosti i istoriju podnosioca zahteva, obrazovni profil, kao i aktivnosti podnosioca zahteva tokom prethodnih nekoliko godina – etničke i kulturne informacije takođe mogu biti važne – kako je navedeno u odluci Merton, stav 37. 3) Napraviti procenu kredibiliteta podnosioca zahteva i postaviti pitanja kako bi se testirao kredibilitet podnosioca zahteva ako postoji razlog da se sumnja u izjavu podnosioca zahteva o njegovoj starosti – kako je navedeno u odluci Merton, stav 37. 4) Pružiti podnosiocu zahteva priliku da objasni nedoslednosti u svojoj izjavi ili bilo šta što bi moglo dovesti do nepovoljnih rezultata o kredibilitetu – to je najbolje uraditi što je pre moguće, kada su stvari „sveže u umu” – kako je navedeno u: Merton, stav 55 <p>R (FZ) v London Borough of Croydon [2011] EWCA Civ 59, stav 20 R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin) stav 52</p>

Nacionalno zakonodavstvo i pravni sistem	
	<p>5) Imati na umu da slučajevi variraju i da nivo istrage potreban u jednom slučaju ne mora biti neophodan u drugom – kao što je navedeno u odluci Merton, stav 50. Zaključak</p> <p>1) Lokalni organi koji procenjuju starost mogu uzimati u obzir informacije dobijene od Ministarstva unutrašnjih poslova, ali moraju sami doneti odluku i shodno tome imati na raspolaganju odgovarajuće dostupne informacije – kako je navedeno u odluci Merton, stav 39.</p> <p>2) Medicinski izveštaj nije neophodan i lokalni organi nisu dužni da ga zahtevaju. Ako ih podnese podnosioc zahteva, medicinski izveštaji pedijatara ne dobijaju veću težinu od pravilno sačinjenih izveštaja od strane iskusnih socijalnih radnika, ali ni lokalni organi ni ministar unutrašnjih poslova ne mogu da ih zanemare – ako su podneti, oni se moraju uzeti u obzir – kako je navedeno u: Merton, stav 50 i 51</p> <p>A v London Borough of Croydon [2009] EWHC 939 (Admin), stavovi 33, 34 i 47.</p> <p>3) Zaključci i razlozi moraju da biti povezani sa svim dokumentima podnetim od strane podnosioca zahteva – kako je navedeno u R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), stavovi 61–64.</p> <p>4) Odluka da podnosioc koji tvrdi da je dete nije mora biti potkrepljena adekvatnim razlozima (iako oni ne moraju biti naširoko elaborirani) – kako je navedeno u: Merton, stavovi 45 i 48</p> <p>A v London Borough of Croydon [2009] EWHC 939 (Admin)</p> <p>5) Saslušanje mora biti zapisan odmah i beleške moraju biti precizne i dosledne – kao što je navedeno u R (NA) v London Borough of Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), stavovi 50 i 60 – 2 meseca između intervjua i zapisivanja je, kako je utvrđeno, u suprotnosti sa tekućom praksom.</p> <p>6) Nezabeleženo vreme početka i završetka saslušanja u zapisu o proceni ili pitanje pauze, ne čine postupak neispravnim, koliko god takve informacije bile poželjne – kako je navedeno u ZS (Afghanistan) v Secretary of State for the Home Department [2015] EWCA Civ 1137, stav 36.</p>

3. (a) Nacionalne smernice za procenu starosti

Zemlja	
AT	-
BE	<p>Kada maloletno lice bez pratnje podnese zahtev za azil Kancelariji za imigraciju, popunjava se obrazac za identifikaciju i prijavljuju se informacije o identitetu maloletnog lica bez pratnje, poput navedenog datuma i mesta rođenja.</p> <p>Ako Služba za starateljstvo, Kancelarija za imigraciju ili Kancelarija glavnog poverenika za izbeglice i lica bez državljanstva imaju bilo kakvu sumnju u to da je dotična osoba maloletna, može se naložiti medicinska procena starosti, o trošku organa koji je zahteva. U slučaju da postoji sumnja, na primer u vezi sa fizičkim izgledom, ponašanjem ili načinom govora maloletnog lica ili kada se ne dostave nikakva lična dokumenta ili kada se autentičnost takvih dokumenata ne može potvrditi, može se izvršiti procena starosti. Test se objašnjava maloletnom licu, uz pomoć prevodioca, a maloletno lice dobija objašnjenja o testu na svom jeziku.</p> <p>Procena starosti se vrši pomoću medicinskog testa. Medicinski test je takozvani trostruki test:</p> <ul style="list-style-type: none"> — klinički nalaz stomatologa, radiološko ispitivanje zuba (prvi test), — ruka i zglob nedominantne ruke, — medijalni krajevi obe ključne kosti (dva dodatna testa, koja se na kraju izvode nakon prvog testa) <p>Belgija se opredelila za kombinaciju ova tri testa da bi povećala validnost i pouzdanost⁽¹⁾. U slučaju da tri testa daju različite rezultate, uzima se najniža starost. Osim toga, starost minus 1 standardna devijacija na tom konkretnom testu koristi se da bi se utvrdilo da li neko zaista ima manje ili više od 18 godina⁽²⁾. Član 7. Zakona o starateljstvu propisuje da se, kada postoji sumnja u ishod medicinskog testa, mora uzeti u obzir najniža starost.</p> <p>Na osnovu informacija prikupljenih tokom različitih medicinskih pregleda, lekar će sastaviti izveštaj koji će biti poslat Službi za starateljstvo koja će doneti odluku. Ova odluka se šalje dotičnoj osobi i Kancelariji za imigraciju.</p> <p>Procenu starosti kroz različite discipline preporučuju specijalisti kao što su prof. dr G. Viliijems (KU Leuven, Faculty of Medicine, Department of Oral Health Sciences, Centre for Forensic Odontology), koji je obavio obimno istraživanje u polju procene starosti na osnovu zuba i koji je međunarodno priznati stručnjak u tom polju. Ova praksa takođe poštuje preporuke AGFAD-a (Studijska grupa za forenzičku procenu starosti nemačkog udruženja za sudsku medicinu). Ova studijska grupa, sastavljena od sudskih lekara, stomatologa, radiologa i antropologa, objavila je smernice o ovoj temi i preporučuje upotrebu sledećih metoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fizički pregled tokom kojeg se proveravaju antropometrijski podaci (visina i težina, tip građe), znaci seksualnog sazrevanja i mogući razvojni poremećaji; • radiografija leve ruke; • stomatološki pregled tokom kog se proverava stanje zuba i procenjuje se ortopantomogram; • ako radiografija pokazuje da su kosti ruku potpuno razvijene, preporučuje se radiografija ili kompjuterizovana tomografija (CT skeniranje) ključne kosti kako bi se utvrdilo da li je pojedinac dostigao 21 godinu. <p>Ove metode treba kombinovati kako bi se povećala preciznost dijagnoze i identifikovali eventualni razvojni poremećaji. Pored toga, ova smernica propisuje uslove koje istraživanja referentnih vrednosti moraju da ispune kako bi se koristila za procenu starosti.</p> <p>Sve bolnice kojima se obraća Služba za starateljstvo prate smernice ove studijske grupe prilikom procene starosti.</p>

⁽¹⁾ EMN, BELGIJSKA KONTAKT TAČKA, maloletna lica bez pratnje u Belgiji, organizovanje prihvata, povratka i integracije, str. 26.

⁽²⁾ ECRE/BCHV-CBAR, AIDA nacionalni izveštaj Belgije, 2013, str. 43.

	<p>Uobičajena primedba je da medicinski pregledi ne omogućavaju tačno određivanje starosti. I zaista, svi stručnjaci poput prof. dr. G. Vilijemsa priznaju da su procene starosti na osnovu skeleta i zuba uvek nelaička nagađanja koja ne omogućavaju precizno utvrđivanje starosti. Oni naglašavaju da je rezultat približan i da uvek treba uzeti u obzir marginu greške od otprilike 1 do 2 godine. Ovaj metod omogućava Službi za starateljstvo da na pouzdan način utvrdi da li staratelj mora biti dodeljen ili ne, posebno kada mlada osoba ne može da ponudi nikakve autentične dokumente ili jednostavno ne zna svoj datum rođenja (u zemljama u razvoju, prijavljena je samo polovina rođene dece mlađe od 5 godina, prema Unicefu. U podsaharskoj Africi 64% novorođenih nije prijavljeno, a u Južnoj Aziji nije prijavljeno čak 65% novorođenih).</p> <p>Ako se smatra da je osoba starija od 18 godina, njenu starost određuje Kancelarija za imigraciju. Ovde se koristi „Gausova kriva“, pri čemu se zadržava srednja starost, s obzirom na manju verovatnoću da će osoba biti na marginama krive (npr. ako lekar u svom izveštaju navede da je starost podnosioca zahteva 20,6 godina sa marginom greške od 2 godine, 20,6 je najverovatnija starost. Šansa da je osoba mlađa od 18,6 ili starija od 22,6 je veoma niska). Ako je starost koju navodi maloletno lice bez pratnje moguća prema izveštaju lekara, prihvata se datum rođenja koji navodi podnosilac zahteva. Ako podnosilac zahteva za azil tvrdi da ima 15 godina, ali test starosti pokazuje da je star između 16,6 i 18,6 godina, smatra se da je osoba stara 16,6 godina. U tom slučaju, Služba za starateljstvo uzima 16,6 da odredi doba rođenja i datum kada će se starateljstvo privesti kraju.</p> <p>Kada Služba za starateljstvo donese odluku o proceni starosti, CGRS i Kancelarija za imigraciju moraju to poštovati i uskladiti sa tim prijavljenu starost u dosijeu za međunarodnu zaštitu i svim drugim dokumentima. Pritom, koristi se „alijas“ u kome se po prijavljivanju pominje navedena starost.</p> <p>Staratelj i/ili maloletno lice mogu pružiti dodatne dokaze o starosti maloletnog lica (npr. zvanični izvod iz matične knjige rođenih, dobijen posredstvom ambasade zemlje porekla u Belgiji ili susednih zemalja), a staratelj može izraziti svoje stavove o starosti maloletnog lica. Ako se maloletno lice i/ili njegov/njen staratelj ne slažu sa odlukom Službe za starateljstvo, oni mogu uz pomoć advokata da podnesu žalbu Državnom savetu.</p>
BG	Da. U Zakonu o azilu i izbeglicama postoji član koji predviđa sprovođenje procene starosti.
CH	-
CY	Da, postupak procene starosti maloletnog lica bez pratnje u okviru postupka azila
CZ	-
DE	<p>Savezne države su odgovorne za utvrđivanje starosti maloletnog lica bez pratnje koje se odvija u vreme njegovog „zbrinjavanja“ (Inobhutnahme), čim stupe u kontakt sa nemačkim vlastima. Njihova odluka je takođe osnova za postupak azila.</p> <p>U preambuli zakona o izmenama Socijalnog zakonika u 2015. godini upućuje se na preporuke Radne grupe Saveznih službi za socijalnu zaštitu mladih (Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter) http://www.bagjjae.de/downloads/118_handlungsempfehlungen-umf_2014.pdf</p> <p>Tako odeljak 42f Socijalnog zakonika daje osnovu za postupak određivanja starosti kojim se uvodi postepeni postupak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Provera ličnih dokumenata, potraga za dodatnim informacijama 2. Saslušanje (dva kvalifikovana, iskusna člana osoblja), sveukupni utisak o razvoju, uključujući kvalifikovani vizuelni pregled 3. U slučaju sumnje: medicinski pregled; metod sa najnižim stepenom uticaja na zdravlje deteta. <p>Radna grupa Saveznih službi za socijalnu zaštitu mladih savetuje da se u svrhu postupka određivanja starosti konsultuju preporuke Grupe za forenzičku dijagnostiku starosti (Arbeitsgemeinschaft für Forensische Altersdiagnostik, AGFAD; http://campus.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlungen_ausserhalb_strafverfahren.pdf Internet research: 05/07/2016))</p>
DK	-

EE	-
EL	Protokol o maloletnim licima bez pratnje
ES	-
FI	Finski zakon o strancima kaže da izvođenje pregleda zahteva da testirano lice dobrovoljno da pisanu informisanu saglasnost. Takođe je potrebna pisana saglasnost njegovog/njenog roditelja ili staratelja ili drugog pravnog zastupnika. Pre dobijanja saglasnosti, podnosioc zahteva ili roditelj podnosioca zahteva ili pozivaoca ili drugi pravni zastupnik dobijaju informacije o značaju procene starosti, korišćenim metodama procene, potencijalnim efektima na zdravlje i posledicama prihvatanja i odbijanja pregleda. Na jeziku koji je razumno očekivati da će on/ona razumeti. Medicinsku procenu starosti za utvrđivanje starosti sprovodi Univerzitet u Helsinkiju, Odeljenje za sudsku medicinu, na zahtev policije, granične straže ili finske imigracione službe. Dva stručnjaka sačinjavaju zajedničku procenu. Najmanje jedan od stručnjaka mora biti zaposlen na Univerzitetu u Helsinkiju, na Odeljenju za sudsku medicinu. Stručnjak može biti odobreni lekar ili zubar sa neophodnim kompetencijama.
FR	U cilju sprovođenja člana L. 221-2-2 Zakonika o društvenom delovanju i porodici, dekretom od 24. juna 2016. godine objašnjavaju se uslovi prihvata i procene starosti lica koja se izjašnjavaju kao maloletna i koja su privremeno ili definitivno lišena zaštite svoje porodice.
HR	-
HU	-
IE	Ne. Po pravilu, onda kada je Zavod za decu i porodicu (TUSLA) formirao profesionalno mišljenje da je osoba koja je upućena na njih maloletna odnosno odrasla, ORAC prihvata mišljenje TUSLA. ORAC mora biti obavešten o ishodu procene TUSLA u pisanoj formi, putem detaljnog izveštaja. Ovaj izveštaj mora biti uvršten u dosjije podnosioca zahteva. Kopija izveštaja se stavlja u referalni dokument. ORAC priznaje izveštaj u kom se navodi da ORAC prihvata profesionalno mišljenje HSE.
IT	Ne, ali imamo neke regionalne smernice. Videti npr: varie\minori\protocollo_identificazione_msna.pdf
LT	Ne postoji formalna politika ili smernice na nacionalnom nivou u pogledu procene starosti.
LU	-
LV	Zakon o azilu (odeljak 27) propisuje da maloletna lica bez pratnje treba da budu podvrgnuta medicinskom pregledu, kako bi se utvrdila starost osobe.
MT	-
NL	Smernice za procenu starosti u postupku azila su dodatno objašnjene u Smernicama za sprovođenje zakona o strancima („Vreemdelingencirculaire“), član C1/2.2.
NO	Političke smernice: PN 2012-011 Političke smernice predstavljaju uputstva za obradu zahteva za azil koji su podnela maloletna lica bez pratnje. Jedna od glavnih tema smernica je procena starosti i određivanje starosti.
PL	Kancelarija za strance i graničnu stražu nudi opšte interne smernice o tome u kom slučaju treba sprovesti procenu starosti i koje informacije o proceni treba dati podnosiocu zahteva.

PT	-
RO	N/D
SE	<p>Da. Politika procene starosti u okviru Agencije za migracije se trenutno revidira, ali su smernice iz septembra 2015. i dalje na snazi (SR 35/2015). Politika u SR 35/2015. razvijena je pre svega na osnovu presude Vrhovnog migracionog suda koja se pominje u odgovoru na drugo pitanje, ali i zbog kritika švedskog parlamentarnog ombudsmana iz 2012. godine (odluka br. 4107-2011) i 2015. godine (odluka br. 6942-2013) u konkretnim slučajevima koji se tiču procene starosti koju obavlja Agencija. Odluke se mogu pronaći na veb lokaciji http://www.jo.se/en</p>
SI	<p>Nemamo nikakvu formalnu politiku ili smernice na nacionalnom nivou o proceni starosti. Postupak koji se odnosi na procenu starosti je u skladu sa Zakonom o međunarodnoj zaštiti i namenjen je samo proceni starosti maloletnih lica bez pratnje.</p>
SK	<p>Medicinska procena starosti vrši se pomoću rendgenskih snimanja ruku i laktova u Odeljenju za radiologiju. Potom se u medicinskim izveštajima navodi da li rendgenski snimak kostiju odgovara razvoju i rastu osobe starije od 18 godina.</p> <p>Medicinske procene starosti se sprovode na zahtev policije, donosioca odluka i staratelja.</p>
UK	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova je izdalo smernice svom osoblju koje su dostupne na: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/257462/assessing-age.pdf</p> <p>Ove smernice se trenutno revidiraju.</p> <p>Udružene direktora dečijih službi (ADCS) u UK usvojilo je sledeće smernice za socijalne radnike prilikom sprovođenja procene starosti http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf</p> <p>http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc</p> <p>Kraći oblik je dostupan na http://www.makeitlooknice.co.uk/adcs/age-assessment-guidance/index.html</p> <p>Pored toga, sledeće smernice su takođe načinjene za socijalne radnike koji sprovode procene starosti. Nazivaju se „smernice Hilingdona i Krojdona“ na osnovu iskustva lokalnih organa sa velikim brojem dece izbeglica bez pratnje.</p>

Drugi nacionalni pravni instrumenti [Uneti referencu]

Nacionalni pravni sistem [Uneti referencu]

Nacionalne smernice [Uneti referencu]

4. Relevantni pravni sistem ⁽⁶⁶⁾

Predmet ECLI:C: 2013:367 C-648/11 – MA i dr. – Najbolji interes deteta	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:62011CJ0648
<i>Tarakhel v Switzerland</i> , Zahtev br. 29217/12, Savet Evrope: Evropski sud za ljudska prava, 4. novembar 2014. godine	https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-148070"]}
<i>Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v Malta</i> , Zahtevi br. 25794/13 i 28151/13 Savet Evrope: Evropski sud za ljudska prava, na snazi od 22. novembra 2016.	http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168780
Nedavno su u UK Visoki sud i Apelacioni sud ustanovili da je politika Ujedinjenog Kraljevstva o prosuđivanju starosti razdvojene dece i dece bez pratnje na osnovu izgleda/ponašanja nezakonita, naročito ako može voditi pritvoru.	http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/uk-queen-application-aa-v-secretary-state-home-department-interested-party-wolverhampton#content http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/uk-r-application-aa-sudan-v-secretary-state-home-department-9-march-2017#content https://www.refugeecouncil.org.uk/latest/news/4866_court_confirms_government_s_age_policy_is_unlawful

5. Instrumenti mekog zakona

Komite UN-a za prava deteta (CRC), Opšti komentar br. 14 (2013) o pravu deteta da njegovi ili njeni najbolji interesi budu od prvenstvenog značaja (član 3, stav 1), 29. maj 2013. godine, CRC/C/GC/14.
Komite UN-a za prava deteta (CRC), Opšti komentar br. 6 (2005): Postupanje sa decom bez pratnje i razdvojenom decom van njihove zemlje porekla, 1. septembar 2005. godine, CRC/GC/2005/6.
Komite UN-a za prava deteta (CRC), Opšti komentar br. 12 (2009) Pravo deteta na saslušanje 1. jul 2009. godine CRC/C/GC/12.
SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU I SAVETU Zaštita dece u migracijama {SWD (2017) 129 konačni}, gde se izričito upućuje na EASO da ažurira svoje smernice za procenu starosti, dostupno na: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf
Akcioni plan Saveta Evrope za zaštitu dece izbeglica i migranata (2017–2019) i Akcioni plan za zaštitu dece u migracijama dostupni su na https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168071484e

(66) S obzirom na dinamičnu i brzo razvijajuću prirodu sudske prakse i pravnog sistema u ovoj oblasti, veze do sledećih baza podataka mogle bi biti korisne za informisanje o najnovijim pravosudnim pozicijama na tu temu: Evropska baza podataka za zakon o azilu (EDAL) <http://www.asylumlawdatabase.eu/en>, Refworld <http://www.refworld.org/cases.html> i Britanski i irski institut za pravne informacije <http://www.bailii.org>

Aneks 4 Pregled metoda i postupaka primene zaštitnih mera koje se koriste u postupcima procene starosti ⁽⁶⁷⁾

⁽⁶⁷⁾ Tabele sadržane u ovom Aneksu sažeti su izvod nalaza iz upitnika koji je EASO distribuirao između 2016. i 2017. godine, a čiji je cilj mapiranje osobenosti i sličnosti prakse

Pregled praksi i postupaka primene zaštitnih mera koje se koriste u postupcima procene starosti (I)

Država EU+	NEMEDICINSKE METODE					MEDICINSKE METODE						
	Dostavljeni dokumenti	Procene na osnovu fizičkog izgleda ⁽⁶⁸⁾	Saslušanje za procenu starosti	Procena socijalne službe	Psihološko saslušanje	Stomatološki pregled	Fizički razvoj	Procena seksualne zrelosti ⁽⁶⁹⁾	Rendgen karpalne kosti (ruka/zglob)	Rendgen ključne kosti	Rendgen zuba	Ostalo
Austrija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Belgija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Bugarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hrvatska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kipar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Češka Republika	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Danska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Estonija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Finska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Francuska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Nemačka	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Grčka	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Mađarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Irska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Italija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Letonija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Litvanija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Luksemburg	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Malta	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Holandija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Norveška	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Poljska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Portugalija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rumunija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Slovačka	✓	✓ ⁽⁶⁸⁾	✓	✓ ⁽⁶⁹⁾	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Slovenija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Španija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Švedska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Švajcarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ujedinjeno Kraljevstvo	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	27	19	17	11	6	16	11	7	23	12	19	4

(1) Za žrtve trgovine ljudima ili ranjiva lica⁶⁹

(**) Vizuelna procena

(***) Rendgen karlične kosti

(****) Četvrto rebro (PT)

(*****) MRI kolena (SE)

⁽⁶⁸⁾ Početna procena starosti samo je smernica ako se tom procenom utvrdi da je lice maloletno. Ukoliko lice tvrdi da je maloletno, a sumnja se da je punoletno, uvek se preduzima medicinski pregled. Dakle, pretpostavka istinitosti se primenjuje u ovoj početnoj proceni.⁽⁶⁹⁾ U Slovačkoj se sprovode samo konsultacije sa socijalnim radnicima.

Pregled postupak primene zaštitnih mera koje se koriste u postupcima procene starosti (II)

Država EU+	Najbolji interes deteta obezbeđen tokom postupka procene starosti	Drugi pristupi sa kojima se pokušalo pre pribegavanja proceni starosti	Nezavisno lice podržava podnosioca zahteva tokom postupaka	Stavovi podnosioca se slušaju i uzimaju u obzir u skladu sa njegovom/njenom zrelošću	Podnosilac zahteva je informisan o razlozima, metodi, posledicama i rezultatima svih vrsta procena	Podnosilac zahteva je obavestjen samo o medicinskim procenama	Potrebna je informisana saglasnost podnosioca zahteva bez obzira na primenjeni metodu procene starosti	Saglasnost zastupnika podnosioca zahteva je nužna u svim slučajevima
Austrija	Da	Da	Da	Posredstvom pravnog zastupnika	Ne	Da	Ne	Ne
Belgija	Da*	Da	Samo u složenim slučajevima**	Da	Da	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Ne
Bugarska	Da**	Da	Da**	Posredstvom pravnog zastupnika	Ne	Da	Da	Da
Hrvatska	Nije navedeno	Da	Da**	Da**	Da	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Kipar	Da**	Da	Da**	Da	Da	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Češka	*	Nije navedeno	Da	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Samo za medicinski metod procene starosti	Nije navedeno
Republika Danska	Da**	Da	Da	Da	Ne	Da	Samo za medicinski metod procene starosti	Nije navedeno
Estonija	*	Nije navedeno	Da	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Finska	Nije navedeno	Da	Da**	Nije navedeno	Da, informativna stranica	Ne	Da	Da
Francuska	Nije navedeno	Da	Ne	Da	Da	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Nije navedeno
Nemačka	Nije navedeno	Da	Da**	Da	Da	Ne	Da	Nije navedeno
Grčka	*	Da	Da	Nije navedeno	Da	Ne	Da	Nije navedeno
Mađarska	Nije navedeno	Da	Da**	Nije navedeno	Da	Ne	Da	Samo u slučaju podnosioca zahteva mlađih od 14 godina
Irska	**	Da	Da**	Da	Da	Ne, koriste se samo nemedicinske metode	Ne, koriste se samo nemedicinske metode	Ne, koriste se samo nemedicinske metode
Italija	*	Da	Da	Da	Da	Ne	Da	Da
Letonija	*	Nije navedeno	Da	Ne	Ne	Da	Ne	Ne
Litvanija	Da**	Da	Da**	Da**	Ne	Da	Da	Da
Luksemburg	Nije navedeno	Nije navedeno	Da	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno
Malta	*	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Da	Nije navedeno
Holandija	Da**	Da	Osoblje IND	Da	Da, letak o međunarodnoj zaštiti pokriva procenu starosti	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Norveška	*	Da	Da**	Da	Ne	Da	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti

Država EU+	Najbolji interes deteta obezbeđen tokom postupka procene starosti	Drugi pristupi sa kojima se pokušalo pre pribegavanja proceni starosti	Nezavisno lice podržava podnosioca zahteva tokom postupaka	Stavovi podnosioca se slušaju i uzimaju u obzir u skladu sa njegovom/njenom zrelošću	Podnosilac zahteva je informisan o razlozima, metodi, posledicama i rezultatima svih vrsta procena	Podnosilac zahteva je obavešten samo o medicinskim procenama	Potrebna je informisana saglasnost podnosioca zahteva bez obzira na primenjeni metod procene starosti	Saglasnost zastupnika podnosioca zahteva je nužna u svim slučajevima
Poljska	Nije navedeno	Da	Da**	Da	Ne	Da	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Portugalija	Nije navedeno	Nije navedeno	Da	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Da	Nije navedeno
Rumunija	Da	Da	Tokom forenzičkog pregleda	Da	Ne	Da	Samo za medicinski metod procene starosti	Samo za medicinski metod procene starosti
Slovačka	Da**	Tokom procene	Da** (69)	Da	Da	Da	Ne	Da (pisana saglasnost staratelja ili zastupnika)
Slovenija	Da**	Da	Da**	Da**	Da	Ne	Da	Da
Španija	Da*	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Nije navedeno	Da	Nije navedeno
Švedska	Da	Tokom procene	Da	Da	Da	Ne	Samo za medicinski metod procene starosti	Nije navedeno
Švajcarska	Da	Da	Samo u dablinskim slučajevima	Samo u slučaju negativne procene maloletnosti	Ne	Ne	Nije navedeno	Nije navedeno
Ujedinjeno Kraljevstvo	Da	Da	Da**	Da	Da	Ne	Ne, jer se koriste samo nemedicinske metode	Ne

(*) Podnosilac zahteva koji čeka na rezultate tretira se kao dete

(**) Staratelj ili zastupnik ili dečije socijalne službe obezbeđuju najbolji interes Nije navedeno: nije dat odgovor ili je neophodno dalje pojašnjenje informacija

(69) Slovačka: Najbolje interese zastupa staratelj i svaki dalji prijem nezavisnog lica u postupak mora se dogovoriti sa starateljem (ili zakonskim zastupnikom).

Rezime ključnih nalaza

1. Najbolji interes deteta osiguran je tokom postupka procene starosti
  - Garancije su obezbeđene u pravnom okviru: **AT, CH, RO, SE, UK.**
  - Garancije se obezbeđuju tako što se osoba tretira kao dete tokom postupka: **BE, CZ, EE, EL, IT, LV, MT, NO, ES.**
  - Garancije se obezbeđuju garantovanjem prisustva zastupnika ili staratelja: **BG, CY, DK, IE, LT, NL, SK, SI.**
2. Drugi pristupi za dobijanje informacija o starosti podnosioca zahteva se sprovode pre nego što se pribegne postupcima procene starosti
  - 21 država EU+ obično pokušava da dobije informacije pre nego što odluči da sprovede procenu starosti: **AT, BE, BG, HR, CH, CY, DK, FI, FR, DE, EL, HU, IE, IT, LT, NL, NO, PL, RO, SI, UK.**
  - 2 države EU+ pokušavaju da dobiju informacije tokom procene starosti: **SK, SE.**
3. Podnosioca zahteva tokom postupka podržava nezavisno lice
  - 22 države EU+ dozvoljavaju nezavisno lice tokom procene starosti: **AT, BG, HR, CY, CZ, DK, EE, FI, DE, EL, IE, IT, LV, LT, LU, NO, PL, PT, SK, SI, SE, UK.**
  - Među njima je 13 država EU+ (**BG, HR, CY, FI, DE, HU, IE, LT, NO, PL, SK, SI, UK**) potvrdilo da će ta osoba biti staratelj ili zastupnik.
  - U **Belgiji**, staratelj je prisutan samo u složenim slučajevima.
  - U **Holandiji**, dete podržava osoblje nadležnih organa za migracije/azil, koje nije nezavisno.
  - U **Švajcarskoj**, nezavisno lice prisustvuje samo u dablinskim slučajevima.
  - U **Rumuniji**, nezavisno lice je prisutno samo tokom forenzičkog pregleda.
  - I nezavisno lice je prisutno samo ako staratelj (ili pravni zastupnik) pristane na to u **Slovačkoj**.
  - U **Francuskoj**, podnosioca zahteva podržava odeljenje za azil.
4. Stavovi podnosioca zahteva se slušaju i uzimaju u obzir u skladu sa njegovom/njenom zrelošću
  - 14 država članica EU+ prikuplja i razmatra stavove podnosioca zahteva: **BE, CY, DK, FR, DE, IE, IT, NL, NO, PL, RO, SK, SE, UK.**
  - 5 država EU+ ih dobija posredstvom zastupnika ili staratelja: **AT, BG, HR, LT, SI.**
  - **Švajcarska** ih uzima u obzir samo u slučaju negativnih rezultata (odrasla osoba).
5. Podnosilac zahteva je obavešten o razlozima za procenu starosti, odabranoj metodi, posledicama i mogućim rezultatima za postupak azila i posledicama odbijanja da se podvrgne takvoj proceni
  - **Podnosilac zahteva** je obavešten o razlozima za procenu, odabranoj metodi, posledicama rezultata takve procene za postupak azila i posledicama odbijanja da se podvrgne tome uzimajući u obzir sve metode u 15 država EU+: **BE, HR, CY, FI, FR, DE, EL, HU, IE, IT, NL, SK, SI, SE, UK.**
  - 9 država EU + obaveštava podnosioca zahteva samo u vezi sa medicinskim metodama: **AT, BG, DK, LV, LT, NO, PL, RO.**
  - U **Švajcarskoj** se to dešava samo u slučaju negativne procene maloletnosti.
6. Informisana saglasnost podnosioca zahteva i/ili zastupnika je potrebna za procenu starosti bez obzira na primenjenu metodu procene starosti
  - 11 država EU+ zahteva saglasnost podnosioca zahteva za sve metode: **BG, FI, DE, EL, HU, IT, LT, MT, PT, SI, ES.**
  - 12 država EU+ zahteva saglasnost podnosioca zahteva samo za medicinske metode: **BE, HR, CY, CZ, DK, EE, FR, NL, NO, PL, RO, SE.**

- 4 ne zahtevaju saglasnost: **AT, LV, IE, UK** (**IE** i **UK** je ne zahtevaju jer ne koriste medicinske metode).
  - **Slovačka** ne zahteva saglasnost podnosioca zahteva, ali zahteva saglasnost zastupnika ili staratelja.
  - 6 država EU+ zahteva saglasnost zastupnika u svim slučajevima: **BG, FI, IT, LT, SI, SK**.
  - 7 država EU+ zahteva saglasnost zastupnika samo za medicinske preglede: **HR, CY, EE, NL, NO, PL, RO**.
  - **Mađarska** zahteva saglasnost zastupnika ako se čini da je podnosilac zahteva mlađi od 14 godina Godine.
  - 5 država EU+ (**AT, BE, IE, LV, UK**) ne zahtevaju saglasnost zastupnika ni u jednom slučaju.
  - **Irska** i **UK** je ne zahtevaju jer ne koriste medicinske metode.
7. Pretpostavka istinitosti se primenjuje u postupku procene starosti
- 17 država EU+ primenjuje pretpostavku istinitosti: **BE, BG, CY, CZ, EE, FR, DE, EL, IE, IT** (s marginom od 2 godine) **LV, LU, MT, SK, SE, CH, UK**.
  - U **Finskoj** i **Rumuniji** načelo se ne primenjuje.
8. Podnosilac zahteva ima mogućnost da odbije procenu starosti, bez obzira na metod koji se koristi
- 15 država EU+ priznaje pravo podnosioca zahteva da odbije procenu starosti bez obzira na metod: **AT, BE, HR, CY, CZ, EE, FI, DE, EL, HU, IT, MT, NL, RO, SI**.
  - 7 država EU+ priznaje mogućnost odbijanja samo medicinskih pregleda: **BG, DK, FR, LT, NO, PL, SE**.
  - U **UK**, odbijanje podrazumeva slaganje sa pretpostavljenom starošću.
  - **Luksemburg** ne priznaje mogućnost odbijanja postupka.
9. Odbijanje podnosioca zahteva da se podvrgne proceni starosti ne dovodi do automatske procene da je u pitanju odrasla osoba
- 12 država EU+ ne bi automatski smatralo podnosioca zahteva odraslom osobom u slučaju odbijanja: **AT, BE, BG, DK, EE, FR, DE, EL, IT, MT, NO, CH**.
  - 6 država EU+ bi smatralo podnosioca zahteva odraslim ako ne postoji opravdanje za odbijanje ili nema dodatnih dokaza o maloletnosti: **HR, FI, LT, RO, SI, SE**.
  - U **UK**, odbijanje bi značilo da se podnosilac zahteva slaže sa pretpostavljenom starošću.
  - 6 država EU+ će automatski smatrati podnosioca zahteva odraslom osobom ako odbije da se podvrgne proceni starosti: **CZ, HU, LU NL, PL, SK**.
10. Odbijanje procene starosti se ne uzima u obzir prilikom odlučivanja o zahtevu za međunarodnu zaštitu
- 7 država EU+ neće uzeti u obzir odbijanje prilikom odlučivanja o zahtevu za međunarodnu zaštitu: **BE, BG, CY** (radi jasnoće, osim ako je maloletnost relevantna za zahtev) , **FI, DE, IT, SK, UK**.
  - 14 država EU+ uzelo bi odbijanje u obzir prilikom razmatranja zahteva: **AT, HR, EE, HU, LV, LT, LU, NL, NO, PL, RO, SI, SE, CH**.
11. Podnosilac zahteva je obavešten o rezultatima na jeziku koji on/ona razume ili se očekuje da razume
- 23 države EU+ obezbeđuju da podnosilac zahteva bude informisan na jeziku koji razume ili se očekuje da razume: **AT, BE, BG, HR, CY, CZ, EE, FI, FR, DE, EL, HU, IT, LT, MT, NL, NO, RO, SK, SI, SE, CH, UK**.
  - **Danska** obaveštava o rezultatima samo kada se ocenjuje da je podnosilac zahteva stariji od navedene starosti.

12. Višeznačni rezultati postupka procene starosti razmatraju se u korist podnosioca zahteva
  - § 16 država EU+ primenjuje pretpostavku istinitosti u slučaju višeznačnih rezultata: **AT, BE, HR, DK, FR, DE, EL, HU, IT, LT, MT, PL, RO, SK, SI, CH.**
  - § 6 država EU+ ne primenjuje pretpostavku istinitosti: **BG, FI, NL, NO, SE, UK.**
13. Podnosiocu su na raspolaganju dovoljna pravna sredstva protiv odluke o proceni starosti
  - 8 država EU+ nudi mogućnost osporavanja odluke o proceni starosti odvojeno: **BE, DK, FR, IE, IT, MT, SE, UK.** Više informacija je potrebno u: **BG, CZ, EE, EL, ES, LV, LU, PL, PT, RO, SI.**
  - 9 država EU+ nudi mogućnost osporavanja odluke o proceni starosti u okviru odluke o međunarodnoj zaštiti ili istovremeno: **AT, HR, FI, DE, HU, LT, NL, NO, CH.**
  - 2 države EU+ ne nude podnosiocu zahteva pravni lek protiv procene starosti: **CY, SK.**

Aneks 5 Bibliografija

ADCS, *Age assessment joint working guidance*, 2015.

al, Eid RMR et. n.d., *Assessment of dental maturity of Brazilian children aged 6 to 14 years using Demirjian's method*.

Al-Krenawi, A. and Graham, J. R., „The cultural mediator: bridging the gap between a non-Western community and professional social work practice“, *British Journal of Social Work*, 2001.

British Association of Social Workers, *BASW position statement*, 2015.

Busler, D., „Psychosocial age assessments in the UK“, *Forced Migration Review*, 2016.

FRA, *Guardianship for children deprived of parental care*, 2014, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship>

Dedouit, F., Auriol, J., Rousseau, H., Rougé, D., Crubézy, E. and Telmon, N., „Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study“, *Forensic Science International*, 2012, pp. 217-232.

Demirjian, A., Goldstein, H. and Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment“, *Human biology*, 1973, p. 211, <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>

Dvorak, J., George, J., Junge, A. and Hodler, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players“, *British Journal of Sports Medicine*, 2007, pp. 45-52.

Dyball, K., Mcphie, G. and Tudor, C., *Age assessment practice guidance: an age assessment pathway for social workers in Scotland*, 2012.

European Council on Refugees and Exiles, *Right to justice: quality legal assistance for unaccompanied children – Comparative report*, ECRE, 2014.

Food and Agriculture Organisation of the United Nations, *Guidelines for estimating the month and the year of birth of young children*, 2008.

Frontex, *VEGA handbook: children at airports*, 2015, http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf

Gertych, A., Zhang, A., Sayre, J., Pospiech-Kurkowska, S. and Huang, H. K., „Bone age assessment of children using a digital hand atlas – Computerised medical imaging and graphics“, *The Official Journal of the Computerized Medical Imaging Society*, 2007, pp. 322-331.

Gleiser, I. and Hunt, E. E., „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay“, *Am. J. Phys. Anthropol.*, 1955, Vol. 13, pp. 253-283, doi:10.1002/ajpa.1330130206.

Greulich, W. W. and Pyle, S. I., *Radiographic atlas of skeletal development of the hand and wrist*, second edition, Stanford University Press, Stanford, 1959.

Inter-Agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children, *Inter-agency guiding načeloles on unaccompanied and separated children*, 2004, <http://www.refworld.org/docid/4113abc14.html>

Kt, Professor Sir Al Aynsley-Green, *The assessment of age in undocumented migrants*, Aynsley-Green consulting, 2011.

Ladwig, K-H., Brockhaus, A. C., Baumert, J., et al., *Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based, KORA F4 Study*, Ouellette MM, ed. PLoS ONE, 2013.

Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. and Geserick, G., „Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralisation“, *International Journal of Legal Medicine*, 2004, pp. 170-173.

Ritz-Timme, S., Cattaneo, C., Collins, M. J., et al., „Age estimation: the state of the art in relation to the specific demands of forensic practise“, *International Journal of Legal Medicine*, 2000, pp. 29-136.

- Cameriere, R., De Luca, S., Cingolani, M. and Ferrante, L., *Are the common age estimation procedures useful for assessing age of unaccompanied children and adolescents*, 2017.
- Schutt, R. K., *Investigating the social world: the postpositivist practice of research*, University of Massachusetts Boston, eighth edition, 2015.
- Serin, J., Rérolle, C., Puchoux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F. and Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist“, *International Journal of Legal Medicine*, 2016.
- Schmeling, A. et al., „Age estimation of unaccompanied minors“, *Forensic Science International*, Part 1. General considerations, 2006.
- Schmeling, A. et al., „Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography“, *International Journal of Legal Medicine*, 2004, vol. 118, br. 1, pp. 5-8.
- Schmeling, A., Dettmeyer, R., Rudolf, E., Vieth, V. and Geserick, G., „Forensic age estimation: methods, certainty, and the law“, *Dtsch Arztebl Int*, 2016, pp. 44-50.
- Schmeling, A., Garamendi, P. M., Prieto, J. L. and Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults“, *Forensic medicine – From old problems to new challenges*, 2011, edited by Prof. Duarte Nuno Vieira, InTech, ISBN: 978-953-307-262-3, <http://www.intechopen.com/books/forensic-medicine-from-old-problems-to-new-challenges/forensic-ageestimation-in-unaccompanied-minors-and-young-living-adults>
- Schmeling, A., Grundmann, C., Fuhrmann, A., Kaatsch, H-J., Knell, B., Ramsthaler, F., Reisinger, W., Riepert, T., Ritz-Timme, S., Rösing, F. W., Röttscher, K. and Geserick, G., „Criteria for age estimation in living individuals“, *International Journal of Legal Medicine*, 2008, pp. 457-460.
- Schmidt, S. et al., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals“, *International Journal of Legal Medicine*, 2011.
- Separated children in Europe programme, „Review of current laws, policies and practices relating to age“, from a thematic working group, 2011.
- Separated children in Europe programme, *Statement of good practice*, SCEP, 2009.
- Settersten, R. A., Mayer, J. and Ulrich, K., „The measurement of age, age structuring, and the life course“, *Annual Review of Sociology*, Annual Reviews Stable, vol. 23, 1997, pp. 233-261, <http://www.jstor.org/stable/2952551>
- Smith, T. and Brownlees, L., „Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography“, *Child protection section UNICEF*, 2011, http://www.unicef.org/protection/Age_Assessment_Practices_2010.pdf.
- Solari, A. C. and Abramovitch, K., „The accuracy and precision of third molar development as an indicator of chronological age in Hispanics“, *Journal of Forensic Science*, vol. 47, br. 3, 2002, pp. 531-535.
- Tanner, J. M., Oshman, D., Lindgren, G., Grunbaum, J. A., Elsouki, R. and Labarthe, D., „Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method“, *Journal Hormone Research in Paediatrics*, 1994, pp. 288-294.
- Thevissen, P. W., Kvaal, S. I., Dierickx, K. and Willems, G., „Ethics in age estimation of unaccompanied minors“, *Journal of Forensic Odontostomatology*, 2012, pp. 85-102.
- Tscholl, P. M., Junge, A., Dvorak, J. and Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions“, *Scandinavian Journal of Medicine and Science Sports*, 2016, pp. 324-328.
- UNHCR, *Child protection issue brief: birth registration*, UNHCR, 2013.
- UNHCR, *Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines*, 2011, <http://www.refworld.org/docid/4e4a57d02.html>
- UNHCR, *Guidelines on international protection br. 8: child asylum claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2009.

UNHCR and UNICEF, *Safe and sound: what states can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, UNHCR/UNICEF, 2014.

UNHCR, *The heart of the matter: assessing credibility when children apply for asylum in the European Union*, UNHCR, 2014, <http://www.refworld.org/docid/55014f434.html>.

UNHCR, *Guidelines on determining the best interests of the child*, 2008, <http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf>

UNHCR, *Note on burden and standard of proof in refugee claims*, 1998.

KAKO DOĆI DO PUBLIKACIJA EU

Besplatne publikacije:

- jedan primerak:
putem EU Knjižare (<http://bookshop.europa.eu>);
- više primeraka ili poster/mape:
iz predstavništava Evropske unije (http://ec.europa.eu/represent_en.htm);
iz delegacija u zemljama koje nisu članice EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
kontaktiranjem službe Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_en.htm) ili pozivanjem
00 800 6 7 8 9 10 11 (besplatan telefonski poziv sa bilo kog mesta u EU)(*).

(*) Informacije koje dobijate su besplatne, kao i većina poziva (mada vam neki operateri, telefonske govornice ili hoteli mogu naplatiti uslugu).

Publikacije koje se naplaćuju:

- EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Publications Office
of the European Union